گَنڊڙيءَ جو گلزار

صوفي روحل فقير

مرتب: ڊاڪٽر نواز علي شوق

Sukkur Historical Society

ڪَنڊڙيءَ جو ڪلتار

صوفي روحل فقير

مرتب

ڊاڪٽر نواز علي شوق

Published on the Occasion of
SUKKUR THROUGH CENTURIES
NATIONAL SEMINAR-2001

ڪتاب جو نالو: صوفي روحل فقير
مرتب: ڊاڪٽر نواز علي شوق
ڇاپو پهريون: مئي ٢٠٠١ع
ڇپيندڙ: پويٽ پريس خيرپور
ٽائيٽل: سنڌيڪا اڪيڊمي
ڇپائيندڙ: سکر هسٽاريڪل سوسائٽي، سکر
اهتمام: ڊاڪٽر ڪليم لاشاري

قيمت: =/100 رپيا

ملڻ جا هنڌ
سنڌيڪا زونل آفيس
١٩ - بلديه پلازا گهنٽا گهر چوڪ سکر
ڪاٺياواڙ اسٽور اردو بازار ڪراچي
سنڌ بوڪ ڪلب گاڏي کاتو حيدرآباد
رابيل بوڪ شاپ المنظر لاڙڪاڻو

فهرست

پبلشر نوٽ	۵
مقدمو - ڊاڪٽر نواز علي شوق	۷
روحل فقير جو هندي ڪلام - ڊاڪٽر مرليڌر جيٽلي	۲۷
سنڌي بيت	۳۴
سنڌي ڪافيون	۴۹
سرائڪي بيت	۵۴
سرائڪي ڪافيون	۵۹
سي حرفي	۷۰
دوها	۷۵
هندي ڪافيون	۷٦
ڌمال	۸۲
سي حرفي	۸٦
اٺ سيد روحل صاحب ڪي لکنت	۸۹
نج مول گرنٿ	۱۴۵
ڏکين لفظن جي معنيٰ	۱۷۱

پبلشر نوٽ

هي هڪ حقيقت آهي تہ ڪلهوڙن جو دور سنڌي ادب جو سونهري دور هو. هن دور ۾ بلند پايہ شاعر پيدا ٿيا. شاهہ لطيف جهڙو عظيم شاعر بہ هن ئي دور ۾ پيدا ٿيو. هن دور ۾ سنڌي بيت ۽ ڪافي ترقي ڪئي. ڪي نيون صنفون ايجاد ٿيون. مطلب تہ سنڌي ادب هر لحاظ سان مالا مال ٿيو. روحل فقير جو جنم بہ هن ئي سونهري دور ۾ ٿيو. پر افسوس جو هنن صوفي بزرگ ۽ شاعر تي ڪو خاطر خواهہ ڪم ڪونہ ٿيو. آفرين آهي مرحوم لطف الله بدوي کي، جنهن ڪنڊڙي، جي ٽن صوفي شاعرن روحل فقير، مراد فقير جو ڪلام سهيڙي "ڪنڊڙي وارن جو ڪلام" نالي سان ترتيب ڏنو. جيڪو ادبي بورڊ ٻاران ڇپجي چڪو آهي. جيڪڏهن غور سان ڏٺو وڃي تہ ان ۾ ٽنهي شاعرن جو سمورو ڪلام شامل نہ آهي. روحل فقير ۽ مراد فقير سنڌي، سان گڏ هندي جا بہ وڏا شاعر هئا. پر بدوي مرحوم واري ڪتاب ۾ ٽنهي شاعرن جو هندي ڪلام شامل نہ آهي. ان کان علاوه ڪنڊڙي، جي ٽن شاعرن تي بہ ڪا خاص تحقيق ڪانہ ڪئي وئي آهي. تنهنڪري ان ڳالهہ جي سخت ضرورت محسوس ٿي رهي هئي تہ ڪنڊڙي جي ڪلهوڙن جو سمورو ڪلام گڏ ڪري ڇپرايو وڃي. اهو اسان جي اشاعتي پروگرام ۾ شامل آهي. پر في الحال وقت جي تنگي سبب اسان فقط روحل فقير جو ڪلام ڇپرائي رهيا آهيون. ان کانپوءِ ٻين شاعرن جو ڪلام ڇپرايو ويندو.

ڊاڪٽر نواز علي شوق سنڌ جو هڪ سڄاڻ اديب آهي. هن سنڌي ڪلاسيڪي شاعري، خاص طور حضرت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي ۽ سچل سرمست تي قابل تعريف تحقيق ڪئي آهي. هي ڪتاب شوق صاحب وڏي محنت ۽ محبت سان تيار ڪيو آهي. مون کي ذاتي طور معلوم آهي تہ هن ڪنڊڙي، ۾ رکيل ڪنڊڙي جي ڪلهوڙن واري قلمي بياض کان علاوه آخر درگاهي واري بياض ۽ ڪن ٻين قلمي بياضن جي مدد سان روحل فقير جو ڪلام گڏ ڪيو آهي. ان کان علاوه شوق صاحب روحل فقير جو هندي ڪلام پڻ هن ڪتاب ۾ شامل ڪيو آهي ۽ ڏکين لفظن خاص ڪري هندي

زبانَ جي ڏکين لفظن جي معنيٰ پڻ ڏني آهي. جيڪا تمام ضروري هئي.

اسان کي خوشي آهي تہ ڀهريون ڀيرو روحل فقير جو سنڌي سرائڪي ۽ هندي ڪلام سکر هسٽاريڪل سوسائٽي پاران "سکر صدين ڪان سيمينار" جي موقعي تي ڇپجي پڌرو ٿي رهيو آهي. ان لاءِ اسان سکر هسٽاريڪل سوسائٽي جي سرپرست ۽ سکر نيشنل سيمينار جي روح روان ڊاڪٽر ڪليم الله لاشاري صاحب جا بيحد ٿورائتا آهيون جنهن اسان جي هر طرح مدد ڪئي ۽ هي ڪتاب شاندار نموني ڇپجي پڌرو ٿيو.

سکر سنڌ
٢٠ آڪٽوبر سنہ ٢٠٠٠ع

اياز گل
سيڪريٽري
اشاعتي ڪاميٽي

مقدمو

سوانح: روحل فقير جا وڏا اصل ۾ ساهيوال جي هڪ ڳوٺ لونگڙيہ جا رهاڪو هئا. روحل فقير جو والد شاهو فقير ڪلهوڙن جي دور ۾ ڪنهن سبب اتان لڏي اچي عمر ڪوٽ ويجهو هڪ پٽ تي آستانو اڏي وبهي رهيو. ان پٽ کي اڄ بہ "روحل جي پٽ" چيو ويندو آهي. پر اهو ڳوٺ هنيئر ڦٽي ويو آهي. شاهو فقير کي ٽي پٽ هئا. سلطان، روحل ۽ ميوو. انهن مڙني مان روحل مشهور ٿيو. هو ذات جو زنگيجو هو. جيئن پاڻ ٿي چيو اٿائين:

لوڪ آکي هي روحل بولينـدا،
ڪوئي آکي هي ذات زنگيجا.
نهين روحل، نهين ذات زنگيجا،
اي ڪو سر الاهي هي.

روحل جي ابتدائي زندگي ۽ تعليم تربيت متعلق ڪا معلومات نہ ٿي ملي. باقي سندس ڪلام جي مطالعي جي آثار تي چئي سگهجي ٿو تہ هن عربي فارسي جي تعليم حاصل ڪئي هئي. جيئن تہ ٿر جي آسپاس هنديءَ جو رواج گهڻو هو، تنهنڪري هن هندي زبان تي بہ دسترس حاصل ڪئي. ان جو ثبوت سندس هندي ڪلام آهي. جوڌپور جي راجا بجيہ سنگ سان سندس چاڻ سڃاڻ هئي. هن پنهنجي هڪ هندي تصنيف "اگم وارتا" جوڌپور جي والي راجہ بجيہ سنگ لاءِ تيار ڪئي هئي. اهو ڪلام سوال جواب جي صورت ۾ آهي. راجا جي هڪ درباري پنڊت ايسر سنگ راجا جي سامهون فقير صاحب کان ڪي سوال ٿي پڇيا. روحل فقير ان جا جواب ڏيندو رهيو.

مرحوم لطف الله بدوي لکيو آهي تہ. "تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ. جڏهن فقير صاحب جوانيءَ جي سن کي پهتو، تڏهن ان وقت ڪلهوڙن جي دور ۾، سرڪاري ملازمت ۾ گهڙيو هو ۽ ميان غلام شاهہ جي دور ۾. ترقي ڪري وزير جي عهدي تي وڃي پهتو هو... جيئن زباني روايتون آهن راجي ليکيءَ جي مدد سان، روحل فقير بہ سرڪاري ملازمت ۾ داخل

ٿيو.[1] پر ڪجهه عرصي کان پوءِ سرڪاري نوڪري ڇڏي ڏنائين. فقير صاحب ميان غلام شاهه جي ملازمت ڇو ڇڏي؟ ان لاءِ لطف الله بدوي مرحوم جي راءِ آهي تہ راجي لبڪي جون مير بهرام خلاف سازشون ڏسي هن نوڪري ڇڏي ڏني. ان مامري ۾ ڊاڪٽر عطا محمد حامي مرحوم جي راءِ وڌيڪ وزندار معلوم ٿئي ٿي. حامي مرحوم پنهنجي مضمون "ڪنڊڙيءَ جا ڪلنار" ۾ لکيو آهي تہ "ميان غلام شاهه حرمين شريفين مان هڪ ڪفن آندو هو ۽ ان کي زم زم جي پاڻيءَ ۾ تر ڪري متبرڪ سمجهي پنهنجي لاءِ رکيو هئائين. مگر سندس وفات وقت ان جي پٽ ميان سرفراز خان[2] اهو ڪفن پنهنجي پيءُ کي ڏيڻ جي عوض پنهنجي لاءِ رکي ڇڏيو."[3]

انهيءَ واقعي کيس ايڏو تہ متاثر ڪيو جو نہ فقط نوڪري ڇڏي ڏنائين. پر دنيا جي ڌنڌن کان بہ بيزار ٿي پيو ۽ حقيقي مرشد جي تلاش ۾ نڪري پيو. گهمندي ڦرندي اچي جهوڪ ميران پور پهتو ۽ شاهه عزت الله جو مريد ٿيو. پورا پنجويهہ سال مٿيون پرپائين ۽ چلا ڪديائين. مرشد مٿس مهربان ٿيو .سندس من جون مرادون پوريون ٿيون ۽ سندس دل کي سڪون مليو. پوءِ مرشد کيس وڃڻ جي اجازت ڏني ۽ چيائينس." تہ فقير تنهنجي رهڻ جي جاءِ اها آهي. جتي توکي خود بخود روڪ ٿئي". روحل فقير مرشد جي حڪم موجب هڪ ڳوٺ کان ٻئي ڳوٺ هڪ شهر کان ٻئي شهر هلندو رهيو. آخر هلندي هلندي هڪ جاءِ تي سندس پهرياڻ هڪ ڪنڊيءَ جي لام ۾ اٽڪي پيو. پوءِ فقير ان هنڌ لڏو لاهي ويهي رهيو. ٿوري وقت اندر اتي هڪ ڳوٺ ٻڌجي ويو ۽ اهو ڳوٺ "ڪنڊڙي" جي نالي سان مشهور ٿي ويو جتي ڪيترائي عشق جا اجايل اچي پنهنجي اُڃ لاهڻ لڳا.

ان وقت خيرپور جو حڪمران مير سهراب خان هو. مير صاحب بہ روحل فقير جو معتقد هو. کيس ڪوٽ ڏيجي ويجهو ڪوٽلي ۾ زمينون ڏنائين. روحل فقير ڪڏهن ڪڏهن مير صاحب وٽ ويندو هو. جتي شادي شهيد ۽ ٻيا گهڻائي امير ڪبير موجود هوندا هئا. مير صاحب روحل فقير کان سندس صوفيانو ڪلام وڏي ذوق شوق سان ٻڌندو هو.

روحل فقير سنہ ۱۸۰۴ع ۾ وفات ڪئي. سندس آخري آرام گاهه ڪنڊڙي ۾ آهي. جتي هر سال ميلو لڳندو آهي. سنڌ کان سواءِ هند جا بہ ڪيترائي مريد ۽ عقيدت مند اچي حاضر ٿيندا آهن. روحل فقير جي وصال

ڪان پوءِ سندن وڏو پٽ شاهو فقير ثاني گاديءَ تي ويٺو. هُو بہ پنهنجي پيءُ وانگر نہ فقط صوفي درويش هو. پر سٺو شاعر بہ هو. نموني خاطر سندس هڪ ڪافي ڏجي ٿي.

موري منڌري م صاحب آيا.
مين بهون سک پايا
تن من سين واري جاوان
ستگر سبد سنايا
پريم پيالا هادي دنا
جس ني جوت جگايا
دسوين دوار رمز رلا ڪي
انحد نار بجايا
ڪهي شاهُو سن گر روحل
چرني سيس ڪپايا

شاهو فقير سنہ ١٨١٥ع ۾ وفات ڪئي. سندس وفات ڪانپوءِ روحل فقير جي ٻئي نمبر پٽ غلام علي فقير فقيرائي گادي سنڀالي. هو هڪ سچو صوفي اهل دل درويش ۽ سهڻو شاعر هو. سندس ڪافيون فني ڪمال جو چٽو ثبوت آهن. فقير صاحب جو سمورو ڪلام صوفيانو آهي. هتي سندس بہ ڪافيون ڏجن ٿيون.

جلي وڃا جولان ۾ جيئي.
ڪاڻ تنهي ڪُنن ڪيهي.
عشق عشاقن بسمل ڪر چُم چايو.
برهہ جي آرهہ ۾ جن جيءَ جلايو.
سُوري پانئن سيج سيئي
شاهہ حسن جن تي ڪيو نظارو
مجنون وڙهن وچ ۾ فرهاد ڏونگر ڏاريو.
شاهي رانجهن ترڪ ڪيئي
پرڪر جام شهودي پيتائون.

ڪسڻ قبول ڪريل منجھہ ڪياٿون.
سوڌا ٿيا سر ڏيئي
آڪي غلام علي تڪي مون بحردي،
گھبر انهيءَ سي گھرن سڪ جنين تلمزم دي
ماٿهن عبث اهيئي

•

مهاڻيءَ جي من ۾. آهي سمون سدا ساڻ
سميون سيئي سومريون هن حسن ۾ ميران
سر جو سودو سٽ ۾. وڃئون پاڻ نہ آڻ
پرجهي ڏس تون پاڻ ۾. الستي اهڃاڻ
جوٽي ڳولين تو ميان. آهي سوئي توٽي ساڻ
سون مياٽي سونُ تي خزاني جي ڪاڻ
تڙ تماچي آئيو هن ڪڪيءَ هاٽي ڪاڻ
منجھہ ملاحن جي هادي هلي آيو هاڻ
غلام علي صدقي ڪريان، پرين مٿان پاڻ

سندس وفات ١٨٣٩ع ۾ ٿي. ان ڪانپوءِ سندس فرزند روحل ثاني نقراهي گادي وسائي. اهڙيءَ ريت روحل فقير جي گادي سندس اولاد سنياريندي رهي.

روحل فقير جو ٽيون نمبر فرزند خدا بخش فقير مراد فقير جو ياٽيجو هو. هيءُ فقير بہ سٺو شاعر هو. هتي نموني خاطر سندس هڪ ڪافي ڏني وڃي ٿي.

•

آءُ مل پيارا، جيءَ جيارا
سوا يار تنهنجي گوندر گذارا

تنهنجي وڇوڙي، وڏونهوڙي
هيڪر هلي آ محب موچارا

راتيون ڏينهان رڙان ٿي، آهون ڪريان ٿي
ڪيا سوز تنهنجي اندر اوتارا

اگڻ آءُ منهنجي، سارُيو سڪ تنهنجي
ايذا نہ ڪر يار مون ڪان پسارا

ڪندين ڪا پلائي، ايندين جانب جائي
تنهنجي اچڻ لڏ مان تڪيان تي تارا

خدا بخش سارون، لهہ تون سنيارو
دير نہ سهان تي مان، سخن سچارا

سندس وفات ١٨٤٣ع ۾ ٿي. ڪانئس پوءِ روحل فقير جو ننڍو فرزند دريا خان پڻ مراد فقير جو پاٽيجو هو. ڪيس شاعري ۽ فقيريءَ وارو فيض پنهنجي پيءُ ۽ مامي ڪان مليو. روحل ۽ مراد ڪان پوءِ بين ڪنڌڙي جي ڪلتارن جي بيت ۾ سندس شاعريءَ جو درجو مٿاهون آهي.[٤] هتي نموني خاطر سندس ڪلام مان ڪافيون ڏجن ٿيون.

•

ميخاني وچ مليا يار، وجڻ مستين ڪيها مقصد.
هٿون هادي جام پيتوسي، ڪهنا ڪيف ڪلال ڏتوسي
تنهين دي خاص خمار، تالان ڪيتوسي تسبيح تهجد
مڪ محراب سجڻ دي صورت بيرنگي موهيا موهن مورت
بتخاني ڪنون تي بيزار، من مڪان ٿيوسي مسجد
ميخاني وچ مست ٿيوسي، سجد سجائد پل ڳيوسي
آپ اتي آيا اعتبار، ورد وظيفي ٿيوسي سڀ رد
"دريا خان" آپ وچون نہ آئين، حق سچائين غير نہ آئين،
ڪول اکين تان هيٺين اظهار، الله مرشد هڪائي هي حد.

•

آءُ ڪانگا ڪر ڳالهہ، مون سانْ تن ماروئڙن جي،

ماروئڙن جي سانگيئڙن جي،

ہن عمر تنهنجا مارُيون بنگلا،
ڪُهہ ڪنگڻ ڪنمال.....

پيٺ پهرينديس ڪيڏڪي عمر،
ور لوئي سنا لال.....

آءَ ذهـــاڳڻ جـــن ريءِ هتــــڙي.
خــوش وســن ســي شـــال.....

دريـــا خـــان مـــاروئڙن ريءِ هتـــڙي.
هنــــي هنـــي مهـــڙا حـــال.....

روحل فقير ء سندس اولاد جو ذڪر مختصر طور متي ڏنو ويو آهي. هن خاندان جو هڪ ٻيو وڏو شاعر مراد فقير هو. جيڪو روحل فقير جو ويجهو مائٽ ء سالو ٻـ هو. پنجاب مان لڏ پلاڻ وقت هو روحل ففير سان گڏ هو ڪيس روحاني فيض روحل ففيز کان حاصل ٿيو. ڪجهـ وقت ڪنڍڙيءَ ۾ رهي پوءِ اچي ڪوٽلي ۾ رهڻ لڳو. اتي ڪوهـ ڪٽائي ميرن کان مليل زمينون اچي آباد ڪيائين. اهو قتل ڪوهـ اڄ ٻـ زنگيجن جو ڪوهـ سڏيو ويندو آهي. سندس وصال ١٧٩٦ع ۾ ٿيو. سندس آخري آرام گاهـ ٻـ اتي ئي آهي. هني سندس ڪلام مان هڪ ڪافي ڏجي ٿي.

•

ڪيتئي بـار دي نـال جـو وعيد.ميـان
درد والـــــــي رک ديد.ميــــــان!
وحـدت دي وڻجاري هـو ڪـي ڏينـدي
در در هـــــل مـــن مزبـــد. ميـــان!
ســــرڌي ســودي ســورهيـ ڪــردي
ســولي چڙهــ تيــون شــهيد. ميــان!
مـار مـدد ڪـون مـل ڪـر دور ڪـرو
چــوڙ وجـــي يهــودي بزيــد. ميـــان
حـــــب الوطـــن ابمــــان اســـاڏا
مـــراد ڪريـــن ابهـــ عيـــد. ميـــان!

مراد فقير بلند پايـ شاعر هو. هو سنڌي سرائڪي ء هندي کان سواءِ فارسي زبان جو ٻـ اعلي شاعر هو. سندس فارسي ديوان قلمي صورت ۾ موجود آهي ء سندس سنڌي ء سرائڪي ڪلام ڇپجي چڪو آهي.[٥]

•

شاعري

سنڌي

هي، بہ هڪ حقيقت آهي تہ سنڌ ۾ هندي شاعري جي شاندار عمارت روحل ئي مضبوط بنيادن تي تعمير ڪئي. ڪانئس پوءِ صوفي دلپت سيوهاڻي پڻ اهو گس ورتو. هُو روحل جي هندي سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام کان گهڻو متاثر هو. سندس ڪلام ۾ اها ئي ويدانت واري نظر اينديِ. جيڪا روحل جي ڪلام جو اهم جز آهي. ان کان علاوہ دلپت بہ روحل وانگر هندو مسلم ايڪتا جو درس ڏنو آهي. روحل جو هڪ بيت آهي:

ڪفـــر ۽ اســـلام ۾ تـــا پـــرن ابتـــا پيـــر.
هـڪ هنـدو بيـو مسـلمان. ٽيـون وچ وڌائـون ويـر.
انڌن اوندهہ نہ لهي، تن ڪي ڪي سچ چوندو ڪير؟
پر روحل راهہ پرين جو. جان گهڙي ڏنو سون گهيرُ
رب مـڙي ۾ هيڪـڙو. جنهـن ۾ ڦنـد نـہ ڦيـر.
سا ڪاڏي ڪندي پيرُ. جا سُـتي ڪعبتہ الله ۾.

ان بيت کان متاثر ٿي دلپت ساڳئي قافيي ۾ هي بيت چيو:

چـاڪي وڏو پـاڻ ۾. ترڪـن واڻيـن ويـر.
جـي پيـر مرپاڻ ڏٺـي. تـان ڪـرڙ ۾ ڪيـرُ.
ڪـڪ پـن ۾ پـڌرو آهـي، پريـان سـندو پيـرُ.
انـڌا. ڪاڻا ڪـنڪـي. لهـن هن يـون، جـو پيـر.
ڪـو سُجو پسـي سيرُ. دلپت چـوي دوسـت جـو.

روحل شاهہ لطيف جو شيدائي هو. سندس لنوءُ لنوءُ ۾ لطيفي لات لڪل هئي. پنهنجي هڪ سي حرفي ۾ فرمائي ٿو:

لنوءُ لنوءُ دي وچ لات لطيفي اور نہ ڪوئي بولي.

لطيفي فڪر کان متاثر ٿي، هن پنهنجي ڪن بيتن ۾ اها ئي لات بيان ڪئي آهي. شاهہ لطيف فرمائي ٿو:

وجين جو وئڪار. هت نہ ڳولين هوت کي.
لڪو ڪبن لطيف چئي باروچو بئي پار.

نـائي نيـڻ نهـار، تـو ۾ ديـرو دوسـت جـو.

اها ساڳي ڳالهہ ساڳئي قافيي ۾ روحل هن ريت بيان ڪئي آهي:

ٻڌان جان ٻيهار، تان تون اکين کان پيي اوڏڙو.
"روحل" وسين روح ۾، وِت نـہ پانئيان وار،
جيئن جو سج صبوح جو، تو ڪري باغ بهار،
بيت نـہ پانئجو ماڻهوءَ! هي وحدت جو ويچار،
دل ۾ ڪيا ديدار، عشق جنين اکين سين.

شاه ڀٽائي فرمايو:

بيت نہ ڀانيو ماڻهوءَ هي آيتون آهين.

روحل انهيءَ رنگ ۾ هڪ مصراع ۾ اهو اظهار ڪيو تہ سندس بيت وحدت جو ويچار آهن:

بيت نہ پانئجو ماڻهوءَ، هي وحدت جو ويچار

بيشڪ روحل وحدت واري واٽ جو پانڌيڙو هو. هو ٻين کي پڻ وحدت واري واٽ وٺڻ ۽ انهيءَ رمز ۾ رهڻ جي هدايت ڪري ٿو، چوي ٿو تہ ان کان سواءِ ٻيو سڀ ڪوڙ آهي فرمائي ٿو:

وحدت واري واٽ وڃ تون
وٽي نہ آڃ وار
"روحل" رهجان رمز انهيءَ ۾
ٻي سڀ ڪوڙي ڪار

هو ٻڌائي ٿو تہ منو محبوب تنهنجي من ۾ موجود آهي. اهو تہ روح ۾ رهي ٿو. وڻ ٽڻ ۾ هڪڙي ئي وائي ٻڌڻ ۾ اچي ٿي. فرمائي ٿو:

سـجڻ مـون پرکيـو، رهيـو انـدر روح،
رهيـو انـدر روح سـٺيان، سـنجهہ صبـوح،
وڻ ٽـڻ وائـي هيڪـڙي،
پريـان جـي پاٻوهـ.

سرائڪي

سنڌ ۾ سرائڪي شاعري ڪڏهن شروع ٿي، ان لاءِ پڪ سان ڪجهه به نه چئي نه ٿو سگهجي. حضرت شاهه عبداللطيف ڀٽائي جي آڳاٽن نسخن "گنج" کان وٺي ٻين ڪيترن ئي رسالن ۾ هير رانجهي جا بيت موجود آهن. پر انهن بيتن لاءِ يقين سان ڪا ڳالهه چئي نه ٿي سگهجي ته اهي ڪنهن جا چيل آهن. ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جي راءِ آهي ته اهي بيت ديري غازي خان جي هڪ شاعر "نورنگ لغاري" جا چيل آهن. بهرحال شاهه لطيف جي دور کان سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ جو رواج هو. ضرور ڪنهن شاهه سائين جي محفل ۾ اهي بيت چيا ۽ مجلس ۾ موجود فقيرن اهي ياد ڪري رسالي ۾ شامل ڪيا.

ادبي تاريخ جي اڀياس مان معلوم ٿئي ٿو ته سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ جو مضبوط بنياد روحل وڌو ۽ ان کي پنهنجي ذات ۽ ڏانوَ سان وڌيڪ سهڻو ۽ سگهارو ڪيو. روحل کان اڳ اسان کي سنڌ ۾ سرائڪي جو ڪو بلند پايه شاعر نظر نه ٿو اچي. هيءَ به هڪ حقيقت آهي ته سنڌ ۾ سرائڪي سي حرفي جو رواج به روحل ئي وڌو نه ته ان جو رواج ملتان ۽ بهاولپور واري پاسي سرائڪي خطي ۾ هو.

ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي ته سنڌ ۾ سرائڪي شاعريءَ کي روحل ۽ سندس خاندان جي ٻين شاعرن وڏي ترقي وٺرائي. جيئن مٿي بيان ٿي چڪو آهي ته. روحل جو سوٽ مراد فقير، روحل جا فرزند دريا خان، خدا بخش، غلام علي ۽ شاهو سرائڪي جا سهڻا شاعر هئا. روحل جو پوٽو نظر علي ۽ ان جو پٽ در محمد مسڪين ۽ فقير محمد حسن سرائڪي ۾ شعر چيو آهي. مطلب ته هڪ ئي خاندان جا شاعر اٽڪل ٻه صديون شاعريءَ وارو ڏيو روشن ڪندا آيا. هنن سرائڪي کان علاوه سنڌي ۽ هندي فارسي ۾ پڻ ڪلام چيو. هن خاندان جي شاعرن ۾ روحل، مراد ۽ دريا خان جو درجو بلند آهي. سندن ڪلام هند سنڌ ۾ پيو ڳائجي.

روحل جي سوانح ۽ ڪلام مان چٽيءَ ريت معلوم ٿئي ٿو ته هو هڪ صاف دل صوفي هو. سندس ڪلام ۾ اخلاق ۽ نصيحت جا نڪتا نمايان نظر اچن ٿا. هتي نموني خاطر ڪجهه مثال پيش ڪجن ٿا. پنهنجي

هڪ سي حرفي جي شروع ۾ ٿي نصيحت ڪندي چئي ٿو تہ پانهي جو فرض آهي تہ هر دم پنهنجي خالق ۽ مالڪ کي ياد ڪندو رهي ڇو تہ الله تعالىٰ جي بابرڪت نالي کانسواءِ ٻي ڪوڙي ڪمائي آهي. دنيا کي رزيل رن سڏبندي ٻڌائي ٿو تہ اها مڪار ۽ دوبي آهي. جنهن انهي رزيل رن کان منهن موڙيو. تنهن ڇڻ منزل ماڻي فرمائي ٿو:

الــــف – الله دي نــــالي بــــاجهون. ڪــــوڙي هــــور ڪمــــائي.
دنيــا ڌوتــي ســب جــڳ موهــا. نيڪــون سمجهــہ نــہ آئــي.
نــــال رزالــــي لائــــي يــــاري. ڌاربــــي جــــاڻ نــــہ ڪــــائي.
جنهن اهيـن رن ڪنون منهن موڙيا. "روحل" راهہ حقيقي پائي.

روحل پنهنجي هڪ ٻي سي حرفي ۾ نصيحت ڪندي ٻڌائي ٿو تہ اي غافل انسان! هيءَ جيڻ ڏينهن جي مختصر زندگي اجاين خيالن ۾ نہ گذار. هر وقت الله کي ياد ڪندو رهہ. هيءَ دنيا ڌوبي آهي. انهيءَ جي مڪر کان هوشيار ٿي ۽ غفلت ڇڏي تون فقيري راهہ اختيار ڪر:

الــــفہ الله ڪــــر يــــاد ســــدا. نــــت وحــــدت وچ گذاريــــن.
جيــوڻ دي هــن چــار ڏهــاڙي. خــام خيــال نــہ گهــارين.
ايهــہ دنيــا ڌوتــي ســب جــڳ موهيــا. چيــت چليــن مــت هــارين.
"روحــــل" راهــــہ فقيــــري دي وچ. غفلــــت منشــــون وســــارين.

هو طنز ڪندي چئي ٿو تہ توکي ڪوڙ ڪمائڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي. افسوس! تون ٻرن سان سنگت رکي نموني بازي ڪري محض ڏيکاءُ خاطر جسم کي ڀڀوت لائين ٿو. اي غافل! تون پنهنجي امل حياتيءَ جو ڪو قدر نہ ٿو ڪرين پنهنجو وقت اجايو وڃائين ٿو. الله کي ياد ڪر تہ تنهنجو خير ٿئي. ڇاڪاڻ تہ ان کان مٿي ٻيو ڪو نالو ڪونہ آهي. فرمائي ٿو:

ض – ضــــرورت تيڪــــون ڪهــــڙي. ٻيــــا ڪــــوڙ ڪمــــاوين
نــال ٻــران دي صحبــت تيــڏي. ٻيــا انــگ ڀڀــوت لڳــاوين
امــــل حيــــاتي قــــدر نــــہ جــــائين. نــــاحق ويــــل وڃــــاوين.
روحــــل نــــانءُ الله دي بــــاجهون. ڪوئــــي خيــــر نــــہ پــــاوين.

ٻنهي جهانن جي سردار حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليہ وسلم

جن جي صفت ۽ ساراهه بيان ڪندي بڌائي ٿو ته بنهي جهانن جي سردار جي محبت جي طفيل الاهي اسرار معلوم ٿيا. پاڻ ساري عالم لاءِ رحمت بڻجي آيا. سندن مانُ ۽ مرتبو عرش کان به مٿانهون آهي. ساري جڳ ۾ سندن شرف ۽ شان بلند ۽ بالا آهي. فرمائي ٿو:

ميم- موج محمدي اندر ٻانم سارا سرّ الاهي
رحمت عالم بڻ ڪي آيا. دنيا جڳ گواهي.
عرشون منزل بالا انهن دي جت اور نه پهت راهي
"روحل" اشرف عالم اندر. بيشڪ ميدا ماهي.

روحل بڌائي ٿو ته دل سان ڪلمون پڙهڻ گهرجي. مانهو ڪلمون پڙهن ٿا. ان جي معني نه ٿا ڄاڻن. جيڪڏهن دل سان ڪلمو پڙهن ته سندن سڀ سور هڪ لحظي ۾ لهي وڃن ۽ سڪن جي سڀ مٽجي ماڻين. اهڙا انسان ڪنهن جا محتاج نه رهندا ۽ وحدت جا وڻجارا بڻجي حقيقي اسرار سڃاڻي سگهندا.

زي - زباني ڪلمان پڙهندي. مول نه معنيٰ جاڻن.
جنهان ڪلمان دل دا پڙهيا. سبج سڪان دي ماڻن.
"لا يحتاج" گذارن هر دم. واٽي اور نه واڻن.
وحدت دي وڻجاري ٻڌڪي. "روحل" سر سڃاڻن.

روحل هڪ سچو عاشق هو ۽ هن عشق کي هر چيز کان افضل ۽ اعليٰ ٿي سمجهيو ۽ عشق کان سواءِ عمر اجائي ٿي سمجهي. هو چوي ٿو ته عشق ئي مذهب آهي. عشق ئي ملت آهي ۽ عشق ئي عبادت آهي. فرمائي ٿو:

ي - يقين دي منزل جائين عشق حقيقت. عشق طريقت.
عشق بنان ايهه عمر اجائي. عشق هي عالم عشق هي دولت.
جاڻ انهين ڪنون منهن ناموڙين. عشق هي مذهب عشق هي دولت.
روحل قول اهو نا فاسد. عشق عبادت عشق هي طاعت.

روحل جي ڪافين مرتصوف جي نڪتن عشق ۽ محبت وارن معني جي موتين کان علاوه من موهيندڙ موسيقي پريل آهي. روحل جون سورٺون ڪافيون لک لهن پر سندس هن ڪافي کان گهٽائي شاعر متاثر ٿيا. سچل

سرمست جهڙو عظيم شاعر بہ متاثر ٿيو. روحل جي ڪافي جو ٿلهہ ۽ بہ بند پيش ڪجن ٿا.

نينهـــن لڳـــا مـــن پيـــاري دا،
پيـــاري دا، ڪلنگـــي واري دا.

• پنهـان لوڪـان نـون مـوت مرينـدا،
عاشـــق قتـــل نظـــاري دا.

• چن ڪڙيـــا ســارا عـــالم وبڪـــي،
ميـــن ويکـــان رُخ پيـــاري دا.

روحل پنهنجي ڪلام ۾ بار بار پاڻ سڃاڻڻ جي تلقين ڪئي آهي. پنهنجي هڪ ڪافي ۾ هو ٻڌائي ٿو تہ مان اڻ ڄاڻائيءَ وچان پنهنجي پرينءَ کي جهنگلن جبلن ۾ ڳوليندو رهيس. پر پوءِ پتو پيو تہ منهنجو محبوب منهنجي من ۾ وسي ٿو. انهيءَ اڻ ڄاڻائي جو اظهار ڪندي فرمائي ٿو:

سئيان ڙي مين ايءُ نہ ڄاتا ڄاڻ، وسدا دل وچ
مين متوالي ٻاهر ڍونڍيندي
جهنگل روهہ ٻئي ووڙيندي
شهر رانجهن دي ڪاڻ..... وسدا دل وچ

هندي

هيءَ هڪ حقيقت آهي تہ صوفي روحل فقير وحدت الوجود جو قائل هو. سندس سمورو ڪلام انهيءَ فڪر سان پريل آهي. سندس ڪلام تي ڪجهہ لکڻ کان اڳ ضروري آهي تہ ان نظريي جي تاريخ ۽ تشريح بابت بہ اکر لکيا وڃن.

وحدت الوجود جو نظريو ڇو، ڪڏهن، ۽ ڪيئن پيدا ٿيو؟ ان لاءِ جيڪڏهن اسان اسلامي تاريخ تي نظر وجهنداسون تہ معلوم ٿيندو تہ خلافت راشده (٦٦١-٦٣٢ع) کانپوءِ بنو اميہ جي دور (٧٤٩-٦٦١ع) ۾ تمام گهڻا ملڪ فتح ٿيا. نتيجي ۾ غُنيمت جو مال گهڻو گڏ ٿي ويو. دولت بيجڙي شيءِ آهي. تنهنڪري ڌن دولت جي گهڻائي اسلام جي سياسي نظام ۾

خاص تبديلي پيدا ڪئي. خليفا مسجد ۽ حجرو ڇڏي عاليشان محلاتن ۾ رهڻ لڳا ۽ منبر بجاءِ عاليشان تخت تي ويهڻ لڳا. اڳ خليفي سان ڪنهن بہ وقت ڪوبہ ماڻهو ملي ٿي سگهيو. پر هينئر محلات جي در تي دربان بيهاريا ويا. خلفاءِ راشدين جي دور ۾ خليفن سڳورن جو جيڪو عوام سان گهرو تعلق هو، سو ختم ٿي ويو. خلافت جي جاءِ تي ملوڪيت اچي وئي. معاويہ جي وفات کان پوءِ يزيدي دور اسلامي تاريخ جو اونداهو دور آهي. ماڻهن سان ڏاڍا ظلم ٿيا. ڪربلا وارو ڦهري قضيو ٿيو. اهو ئي سبب آهي جو نيڪ دل مسلمان بيزار ٿي ويا ۽ هنن وقت جي حڪومت سان پنهنجا تعلقات ٽوڙي ڇڏيا. سندن ڦهري ڪارروايون ۽ عيش عشرت واري زندگي ڏسي عوام ڪانئن بيزار ٿي ويو. ڪي الله جا پيارا ٻانها دنيا جي ڌنڌن کان دور ٿي گوشي نشين ٿي ويا جن کي بعد ۾ صوفي سڏيو ويو. هنن ظاهري ڏيک واري عبادت جي ٻيٺ ۾ ان ڳالهہ تي وڌيڪ زور ڏنو تہ سينو صاف رکجي ۽ اندر اُجاري اجو ڪجي. اهو ئي سبب آهي جو حضرت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي رح فرمايو:

روزا نمازون، ايءُ پڻ چڱو ڪم
اُو ڪو بيو فهم، جنهن سان پسجي پرينءَ کي

ٻئي هنڌ فرمايو اٿن:

اندرْ تون اُجار، پنا پڙهندين ڪيترا

انهن ڳالهين سبب ڪيترائي نوان نظريا پيدا ٿيا. جن مان هڪ نهايت ئي اهم نظريو "وحدت الوجود" آهي.

وحدت الوجود واري نظريي جو مختصر لفظن ۾ مفهوم اهو آهي تہ خدا کان سواءِ ڪائنات ۾ ڪابہ شيءِ موجود ڪانہ آهي. يا ڪئي ائين چئجي تہ جو ڪجهہ موجود آهي، سو سڀ خدا ئي آهي. اهلِ ظاهر خدا کي ڪائنات جي سلسلي کانِ ڌار نہ ٿا سمجهن. يعني ڪائنات جي مختلف شين ۽ انسانن ۾ ڪو فرق نہ آهي. جو فرق آهي، سو ظاهر ۾ آهي. پر باطن ۾ بلڪل نہ آهي.

تاريخي لحاظ سان وحدت الوجود جو نظريو مسلمان صوفين ۾ ٽين صدي هجري جي پڇاڙيءَ ۾ قائم ٿي چڪو هو. پر ان کي ڇهين ستين

هجري ۾ فلسفہ پسند صوفين جي هڪ جماعت وڏيڪ مضبوط ۽ مستحڪم ڪيو. هنن تصوف کي فلسفي جي رنگ ۾ رڱي. هڪ الڳ الاهيات جو فڪري نظام قائم ڪيو. انهن ۾ ابوالفتح شهاب الدين (م ٥٨٧هہ) ابن عربي (م٦٣٨هہ) ابن فارض (م٦٣٢هہ) ابن سبعين (م٦٦٨هہ) ۽ عفيف الدين (م ٦٩٠هہ) ۽ سندن ساٿي گهڻو مشهور آهن. پر جنهن بزرگ ان عقيدي جي تمام گهڻي تبليغ ڪئي ۽ جنهن جي هٿان هيءُ فلسفو مڪمل ۽ مضبوط ٿيو. سو شيخ محي الدين ابن عربي آهي. جنهن کي شيخ اڪبر سڏيو ويندو آهي. ابن عربي جي تبليغ وحدت الوجود واري نظريي کي اسلامي عقيدي جي حيثيت ڏني. شيخ اڪبر جي ولادت ٥٦٠هہ ۾ اسپين ۾ ٿي. هن مشرق ۽ مغرب جي ڪيترن ئي ملڪن جو سير سفر ڪيو. سندن وفات ٦٣٨هہ ۾ ٿي ۽ سندن آخري آرام گاهہ دمشق ۾ آهي. ابن عربي جي تصنيفات ۾ "فصوص الحڪم" ۽ "فتوحات مڪيہ" کي مڙني کان وڌيڪ شهرت ملي. سندن عقيدن ۽ نظرين بابت انهن ٻنهي ڪتابن مان ڪافي معلومات ملي ٿي.

ابن العربي جا اهي ٻئي ڪتاب جڏهن سنڌ ۽ هند ۾ پهتا تہ اهي سڄاڻ عالمن کي وڻي ويا. هنن انهن جون شرحون لکيون ۽ وحدت الوجود واري نظريي کي زور ورتايو. هيءُ اهو زمانو هو. جڏهن هندوستان ۾ مسلمانن جي حملن سبب مقامي قوتون ڪمزور ٿي چڪيون هيون ۽ ظاهريءَ طور انهن جو ابرڻ ۽ وري طاقت ۾ اچڻ مشڪل نظر اچي رهيو هو. اهڙين حالتن ۾ انسان دوست مسلمانن خانقاهون آباد ڪري انسان دوستيءَ جو پرچار ڪيو. جنهن کان نہ فقط مسلمان، پر هندو بہ متاثر ٿيا. ڪيترائي هندو، مسلمان صوفين جا عقيدت مند بڻجي ويا ۽ اهڙيءَ ريت ڀڳتي تحريڪ شروع ٿي. سادو سنتن مندر جڳهين وڃي مَٺ[٦] آباد ڪيا.

جڏهن هند ۽ سنڌ ۾ اسلامي تصوف مقبول ٿيو تہ هندو ڌرم ۾ هڪ انقلاب آيو. ان ۾ نئين سوچ ۽ نئون فڪر پيدا ٿيو. مثلاً سڀني انسانن سان محبت ڪرڻ. ذات پات واري غير انساني رسم ۽ رواج کان نفرت ۽ بيزاري ۽ انساني ڀائيچاري واري نظريي کي پسند ڪرڻ وغيره. هوريان هوريان سڄاڻ هندن اسلامي عقيدن جا ڀيا عناصر هندو مذهب ۾ سمائي ڇڏيا. جيڪي ڀڳتي تحريڪ جا معتقد هئا. تن کي صوفيت يا اسلامي

تصوف ۾ ڪيترين ئي سنيون ڳالهيون نظر آيون.

هيءَ هڪ اتفاقي ڳالهہ آهي تہ هندن ۾ ڀڳتي تحريڪ ڀهريون ڀيرو هندستان ۾ ان وقت پيدا ٿي. جڏهن وحدت الوجود جا حامي اهو عقيدو مسلمانن ۾ مقبول ڪرڻ ۾ مصروف هئا. اهڙيءَ ريت ٻئي تحريڪون رلي ملي هڪ ٿي ويون ۽ ان جي نتيجي ۾اهو سمجهيو ويو تہ جيڪڏهن ظاهري طور نہ سهي، پر اندروني طور سمورا مذهب هڪ آهن.

انيــن صديءَ ۾ هندومت ۾ زوال اچي چڪو هو. هندن ان کي جيارڻ جي ڪوشش ڪئي. مشهور هندو مفڪر شنڪر آچاريہ (٨٦٨-٧٨٨) مالا بار ۾ پيدا ٿيو. هن هندن کي ٻنهي. فسفيائي ۽ منطقي انداز سان سمجهايو تہ اسلام ۽ هندو مت هڪ آهن. شنڪر آچاريہ جيڪو خدا جو تصور پيس ڪيو هو، ان جو مقصد عبادت ڪرڻ هو. اسلام هڪ رحيم ۽ مهربان خدا جو تصور پيش ڪيو. جيڪو مخلوق سان محبت ڪري ٿو ۽ مخلوق ان سان محبت ڪري ٿي. ان تائين پهچڻ جو ذريعو ڀڳتي، عبادت ۽ رياضت ئي هو. اسلام جي اثر هيٺ گهٽي کان گهڻا ماڻهو "ڀڳتي مارڳ" جا قائل ٿي ويا.

هندوستان ۾ چشتيہ سلسلي جا بزرگ وحدت الوجود واري عقيدي جا ٻوئلڳ هئا. هندوستان ۾ سڀ کان پهرين مسعود بڪ هن نظريي جو پرچار ڪيو. جيڪو فيروز تغلق جو همعصر ۽ مائٽ هو. ان جا عقيدت مند ڏينهون ڏينهن وڌندا رهيا. سندس وڌندڙ مقبوليت ڏسي فيروز تغلق فتوا باز ملن کان هن جي خلاف ڪفر جي فتويٰ جاري ڪرائي ۽ کيس سرعام قتل ڪيو ويو.

شــنڪر آچاريــ کــانپوءِ رامــانج (١٠٣٧-١١٣٧) دکــن ۾ ڀڳتــي تحريڪ کي زور وٺرايو. کانئس پوءِ رامانند (١٢٩٩-١٤٠١) ڀڳتي تعليم جو پرچار ڪندي هڪ ڌار پنٿ قائم ڪيو. جنهن جو بنيادي اصول هن هيءُ رکيو تہ سمورا انسان پاڻ ۾ ڀائر آهن. برهمڻن جي تعليم خلاف هن پنهنجي پنٿ ۾ گهٽ ذات وارن کي بہ ان ۾ داخل ڪيو ۽ سيني کي هڪ جيترو درجو ۽ عزت ڏني. رامانند جي چيلي ڀڳت ڪبير (١٤٨٨-١٥١٧ع) هيءُ نظريو پيش ڪيو تہ بندي جي خدا سان محبت تڏهن ٿي سگهي ٿي. جڏهن هو پاڻ کي مذهب جي خانن ۾ نہ ورهائي. هن دعويٰ ڪئي تہ ڇوتڪارو هر

شخص لاءِ ممڪن آهي. پر شرط اهو آهي تہ سندس دل ۾ الله جي محبت پيدا ٿئي ۽ ان لاءِ ڪنهن مذهب جي پابندي ضروري نہ آهي.

هيءَ هڪ حقيقت آهي تہ هندي ٻوليءَ کي ادبي مقصدن لاءِ مسلمانن ئي استعمال ڪيو جو تہ روز مره جي انهيءَ ٻولي کي برهمڻن ناشائستہ زبان سمجهي نظر انداز ڪري ڇڏيو هو. خوشيءَ جي ڳالھ اها آهي تہ صوفي سونهارن جون اهي قيمتي تصنيفون زماني جي لاهن چاڙهن کان گهٽي ياڳي بچي ويون. هنن هندي زبان جي ذريعي امن، انسان دوستي ۽ ڀائيچاري وارو پيغام هندو گهرائن تائين پهچايو. مسلمان صوفي شاعرن جو اهو ئي مقصد هو. جنهن لاءِ هنن هندي زبان ۾ شعر چيو ۽ ان جو معيار بلند ڪيو. مسلمان صوفي شاعر، عربي فارسي جا تہ عالم هئا. پر ڪين هندي تي بہ عبور حاصل هو. هنن نين تشبيهن ۽ استعارن سان هندي شاعري کي مالا مال ڪيو. هنن اتان جي جبلن، درياهن، موسمن، ريتن رسمن مطلب تہ سڄي ماحول کي پنهنجي شاعريءَ جو موضوع بڻايو. صوفين جي سماع واري محفل ۾ هندي دوها پڙهيا ويندا هئا. جنهن کي "ڪيرت" چيو ويندو هو. هڪ ڀيري بنده نواز گيسو دراز کان ڪنهن سوال ڪيو تہ، "سائين! صوفي سڳورا هندي کي ايترو ڇو ٿا پسند ڪن؟" ورائياٿون تہ، "ڪنهن زبان ۾ ڪا اهڙي خوبي هوندي آهي، جيڪا ٻين ۾ ڪانہ هوندي آهي. هندي تمام مٺڙي سڀاجهي ۽ نرم نازڪ زبان آهي. ان جي موسيقي ۾ سوز ۽ گداز آهي. جيڪو هڪ دم دل تي اثر ڪري ٿو".

حضرت امير خسرو کان اڳ ڪل پنجاهہ ورهيہ پوءِ ملا دائود "چنداٿن" نالي هڪ مثنوي لکي جنهن جو ملا عبدالقادر بدايوني "منتخب التواريخ" ۾ ذڪر ڪيو آهي. ان ڪانپوءِ ان طرز تي ٻيون بہ مثنويون لکيون ويون. مثال طور: قطبن جي "درگاوتي" ملڪ الشعراءِ ملڪ محمد جائسي جي "مدومالتي" عثمان جي "چتراولي" ۽ شيخ نبي جي "گيان ديپ" مشهور مثنويون آهن.

وڏي ڳالھ اها آهي تہ هندي ۾ شعر چوڻ وارا وڏا صوفي بزرگ ۽ شريعت جا صاحب عالم هئا. سندن وڏي عزت هئي، ۽ ڪنهن بہ مسلمان سندن ڀڳتي شاعريءَ تي ڪو اعتراض ڪونہ ڪيو. انهن کان علاوه هڪ وڏو صوفي شاعر حضرت عبدالقدوس گنگوهي(١٤٦١-١٥٣٧) آهي.

جيڪو مشهور ديني عالم هو. هو هندي جو وڏو شاعر هو. سندس تخلص "الکداس" هو. سندس هندي دوهن جو ڪتاب "الک باڻي" جي نالي سان مشهور آهي. جنهن کي "رشد نامو" پڻ سڏيو ويندو آهي.

ان ئي دور جو مشهور شاعر گرو نانڪ (۱۴۶۹-۱۵۳۸) آهي. جنهن هندي شاعريءَ جي ان روايت کي سگهارو ڪيو. جنهن جي ٻاڻي ۾ فارسي، پنجابي ۽ برج ڀاشا جو سنگم نظر اچي ٿو. نانڪ جي شاعريءَ مان معلوم ٿئي ٿو تہ هو اسلامي تصوف کان گهڻو متاثر آهي.

نانڪ جي لاڏاڻي کان ڇهہ سال پوءِ دادو ديال (۱۵۴۴-۱۶۰۳) پيدا ٿيو. سندس جنم گجرات ۾ ٿيو. پر هن پنهنجي زندگي جو وڏو حصو راجستان ۾ گذاريو. هن گجراتي مرائيءَ، مارواڙي، سنڌي هندي ۽ فارسي زبانن ۾ شعر چيو. دادو ديال لاءِ چيو ويندوآهي تہ هو مسلمان هو ۽ سندس اصل نالو داءُود هو. هو اڪبري دور جو بلند پايہ شاعر هو. ان دور جو هڪ ٻيو وڏو شاعر عبدالرحيم خانِ خانان پڻ هو. جنهن هندي، سنڌي ۽ فارسي ۾ شعر چيو. افسوس جو عبدالرحيم (رحيمن) جو فارسي ۽ هندي ڪلام تہ ملي ٿو. پر سندس سنڌي ڪلام زماني جي لاهن چاڙهن سبب گم ٿي ويو. يا ڪنهن مڙهيءَ ۾ پيل هجي. جنهن جي اسان کي ڄاڻ ڪانہ آهي.

هيءَ هڪ تاريخي حقيقت آهي تہ صوفي سڳورن جي سماع واري محفل ۾ فارسي ۽ سنڌي کان سواءِ هندي ڪلام پڻ وڏي ذوق ۽ شوق سان پڙهيو ويندو هو. سنڌي ادبي تاريخ تي نظر وجهڻ سان معلوم ٿيندو تہ قاضي قادن کان وٺي فقير هدايت علي نجفي تارڪ تائين هندي شاعريءَ جو تورو گهڻو اثر هر دور ۾ نظر ايندو. شاهہ ڪريم بلڙيءَ واري جي ملفوظات بيان العارفين ۾ آيل آهي:

"فرمايائون تہ تصوف (سلوڪ جي واٽ) جو ڪنهن پرو پاند نہ لڌو آهي. سڀ ان جي ڄاڻڻ ۾ عاجز آهن. جي ڪو چوي ٿو تہ آءٌ اهو علم ڄاڻان ٿو. تہ ڀڪ ڄاڻجو تہ ان کي ڪي بہ نہ ٿو اچي.

آهي اهچائو. پيرُ پريان جو جيڏيون.
جنين ساڃائو. تنين تان نہ پروڙ ٿـو.

پوءِ هي هندي بيت پڙهيائون.

اي سمنا گاٺ پريم کي، پڙي جو ڪيسي پير
ايهہ ڪولي ڪلي نهين، سب جڳ رهيا اُدير

ترجمو: اي سمن! پريم جي ڳنڍ اهڙي طرح ڏني پئي آهي، جو ڪولڻ سان پڻ نہ ٿي کلي. سارو عالم ان جي کولڻ ۾ عاجز آهي.

هيءَ هڪ تاريخ حقيقت آهي تہ صوفين واري سماع جي محفل ۾ هندي دوها وڏي ذوق شوق سان پڙهيا ويندا هئا. ان جو هڪ مثال مٿي ڏنو ويو آهي. ٻيو ثبوت شاهہ عبداللطيف ڀٽائي جو رسالو آهي، جهن ۾ بيراڳ هندي جي عنوان هيٺ هندي دوها ڏنل آهن.

سندس هندي ڪلام پڙهڻ کان پوءِ پتو پوي ٿو تہ روحل فقير ڪي ڀڳت ڪبير داس سان وڏي عقيدت ۽ محبت آهي: پنهنجي هڪ شبد ۾ چوي ٿو:

مون مين سڪل شڪل سون نيارا

مين داس ڪبير ڪهايا

يعني مان سڀ ڪجهہ آهيان، جنهن ڪي ڪابہ شڪل نہ آهي، مان پاڻ ڪي ڪبير جو ٻانهو چورايان ٿو. انهيءَ شبد جي آخر ۾ چئي ٿو:

ڪهت "روحل" هم روحل ڀي ناهين

ڪبير روپ همارا

يعني روحل چوي ٿو تہ مان روحل بہ نہ آهيان، اسان جي صورت ڪبير جي صورت آهي.

ڀڳت ڪبير پنهنجي هڪ دوهي ۾ الله جي وحدانيت بيان ڪندي سبق سيکاري ٿو تہ محبوب تنهنجي من ۾ ائين موجود آهي، جيئن گل ۾ خوشبوءِ تون اجايو ٻاهر ڀوڙندو رهين ٿو. هو توکي هٿ نہ ايندو. اهو تہ رڳ رڳ ۾ رُلڻ آهي، اهو الک جنهن ڪي ڪابہ صورت نہ آهي. هميشہ جيئڻ وارو ۽ فنا نہ ٿيڻ وارو تنهنجي دل ۾ئي موجود آهي: فرمائي ٿو:

ڪاهي ڪو ڍرهت بانوري، اوهہ تو تيري پاس هي
ود ويا پڪ تيري مانهين، ڀهولون مين جيسي باس هي

باهر ڪو دوڙي هات نہ آوي، مرگهہ ترشنا ڪيل،
الک امورت، امر ابناسي، تو مانهين پرڪاس هي.

روحل فقير بہ ڀڳت ڪبيز واري اها واٽ ورتي اهو ساڳيو سهڻو سبق هن ريت ڏنو آهي.

اپنا روپ پڇان، سمجهہ من درسن پيهي

ڪستوري وسي مرگهہ ڪي مانهين
بن ٻن ڍونڍي، سونگهي تانهين

هوءِ رهيا حيران

هو چئي ٿو تہ پنهنجو پاڻ سڃاڻ، اي دل! سمجهہ تہ اهو ئي سچو ديدار آهي. مشڪ هرڻ جي اندر موجود آهي، مگر هو ان خوشبوءِ کي بيابانن ۾ ڳوليندو ٿو وتي، هو اهڙي ريت حيران پريشان آهي.

مطلبُ تہ سنڌ جي صوفي شاعرن سنڌيءَ کان علاوه هندي ۾ شعر چيو ۽ ان جي ذريعي امن، انسان دوستي ۽ ايڪتا جو درس ڏنو. روحل بہ انهن مان هڪ هو. سندس سنڌي، هندي ۽ سرائڪي ڪلام ادبي تاريخ ۾ وڏي اهميت رکي ٿو.

---

[١] ڪنڊڙي وارن جو ڪلام: مقدمو ص–۴،۵: سنڌي ادبي بورڊ

[٢] سرفراز جو موت جنهن نموني ٿيو. ان مان اها ڳالهہ پڪ سان چئي سگهجي ٿي تہ اهو ڪفن ڪيس بہ نصيب نہ ٿيو. قيد ۾ هنهي ٻيءَ پٽ کي قتل ڪيو ويو. دنيا جي طالبن لاءِ اهو واقعو عبرت انگيز آهي.

[٣] وکريل موتي ص: ٣٠

[٤] فقير دريا خان جو ڪلام محترم نياز همايوني وڏي محنت ۽ محبت سان سهيڙيو. اهو "آءُ ڪانگا ڪر ڳالهہ" عنوان هيٺ سنڌي ادبي بورڊ پاران سنہ ١٩٩٢ع ۾ ڇپجي چڪو آهي.

[٥] تفصيل لاءِ ڏسو لطف الله بدوي جو لکيل ڪتاب "ڪنڊڙي وارن جو ڪلام" سنڌي ادبي بورڊ حيدرآباد سنڌ.

[6] اهو هنڌ جتي هڪ مهنت جي ماتحت گهڻائي ساڌو رهندا هجن يا ان کي خانقاهه. ڌرمسالو ۽ تعليم گاهه به چئي سگهجي ٿو. قاضي قادن جو ڪلام به اهڙيءَ هڪ مَٺ مان مليو. جيڪو هند جي هڪ اديب هيري ٺڪر ايڊٽ ڪري پنهنجي عالمائي مقدمي سان هندوستان ۾ ڇپرايو. تازو ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ وڏيڪ تحقيق ڪري "قاضي قادن جو رسالو" جي عنوان سان عاليشان ڪتاب تيار ڪيو. جيڪو سنڌالاجي پاران ڇپجي چڪو آهي.

[7] شاهه ڪري بلڙيءَ واري جو ڪلام (ٻيو ڇاپو) عمر بن محمد دائود پوٽو ص-١١٨.١٧ شاهه عبداللطيف ثقافتي مرڪز ڀٽ شاهه ١٩٧٧ع

نوٽ: محسن عباسي صاحب جي مهرباني، جنهن هندي ڪلام نقل ڪرڻ ۾ مدد ڪئي. (شوق)

ڊاڪٽر مرليڌر جيٽلي

روحل فقير جو هندي ڪلام

ڪنڊڙي جوسنت روحل فقير أنهيءَ ڪلهوڙا حڪومت واري زماني ١٧٠١ - ١٧٨٢ع ۾ پيدا ٿيو. جنهن کي عالمن "سنڌي ادب جو سونهري دؤر" سڏيو آهي. سنڌي ٻولي ارتقا جون الڳ الڳ منزلون پار ڪري هن زماني ۾ انهيءَ اوج کي وڃي رسي. أنهيءَ ۾ جدا جدا موضوعن تي عالم ڪتاب لکڻ لڳا. ديني ۽ اخلاقي تعليم ۽ تربيت جو واهڻ. فارسيءَ بدران مادريءَ زبان سنڌيءَ کي ٻڌايو ويو. انهيءَ ۾ "سنڌيءَ" جي خاص نالي سان چڱي تعداد ۾ نظم ۾ ڪتاب لکيا ويا. عربيءَ ۽ فارسيءَ مان سنڌيءَ ۾ ڪتابن جي ترجمن جو سلسلو ٻه هن دؤر ۾ شروع ٿيو. سنڌ جي سگهڙن شاعرن ۽ ڳالهين ڪٿندڙن، عوامي آکاڻن قصن کي نثين سر سنڌي بيتن ۾ بيان ڪيو. ته ٻئي طرف صوفي سالڪن اهڙن قصن جي آڌار تي اعليٰ معيار وارا بيت رچي عوام کي توحيد ۽ طريقت، ايمان ۽ اخلاق جو پيغام ڏنو. سنڌي اساسي شاعري مڪمل طور اوج کي وڃي پهتي، جنهن جي ساک اسان کي شاهه عبداللطيف ڀٽائي جي ڪلام مان ملي ٿي.

ڪلهوڙا حڪومت جي دؤر ۾ فارسي شاعريءَ جي روايت ٻه ڪنهن حد تائين جاري هئي، ڇاڪاڻ ته ان زماني ۾ راڄ، ڪاروبار جي زبان فارسي ٻولي هئي. ڪن عالمن سنڌ جي تاريخ ۽ ٻين موضوعن تي فارسيءَ ۾ ٻه ڪتاب لکيا. انهن جو تفصيلوار ذڪر اسان کي ادب جي تاريخ تي لکيل ڪتابن ۾ ملي ٿو.

ڪلهوڙن جي حڪومت واري زماني ۾ سنڌ ۾ هڪ ٻي ٻه ادبي ڌارا نظر اچي ٿي. اها آهي هنديءَ ۾ پڳتي شاعريءَ جي شروعات. سنڌي ادب جي تاريخ لکندڙن عالمن خبر نه آهي ته انهيءَ اهم ادبي ڌارا کي ڇو نظر انداز ڪري ڇڏيو آهي. لطف الله بدويءَ. ڊاڪٽر عبدالجبار جوڻيجي ۽ ڪن ٻين اِن طرف اشارو ڪيو آهي، پر انهيءَ رجحان جي تفصيلوار ڇنڊ ڇاڻ نه ڪئي آهي. موجوده معلومات موجب سنڌي ۾ روحل فقير پهريون درويش آهي، جنهن هندي شاعريءَ جي ڀڳتي ڀاونا واري ڌارا کان متاثر ٿي نه فقط

سنڌيءَ ۽ سرائڪيءَ ۾ اهڙو شعر چيو آهي. پر هندي بوليءَ ۾ بہ چار ڪتاب لکيا آهن. انهن ڪان سواءِ هن هنديءَ ۾ دوها، سي حرفيون، پچن (پد يا ڪيت) ۽ دوها بہ رچيا آهن. روحل فقير جي سڀ کان وڏي خوبي اها آهي تہ هن مسلمان هوندي بہ هندو ڌرم جي گرنٿن، شاسترن ۽ فلسفي جو گهرو مطالعو ڪيو آهي ۽ پنهنجي شخصي انڀوَ جي آڌار تي ادوئيت ويدانت ۽ يوگ، گيان، ڀڳتيءَ ۽ ڪرم جهڙن موضوعن تي هنديءَ ۾ شاعري ڪئي آهي. سنڌي شعر جي تاريخ ۾ مون کي اڄ ڏينهن تائين ٻيو ڪو بہ سنڌي شاعر نظر نہ آيو آهي، جنهن هنديءَ ۾ انهيءَ قسم جي شاعري لکي هجي. ان لحاظ کان روحل فقير جو درجو سنڌي جي مڙني شاعرن کان نرالو ۽ يگانو آهي.

روحل فقير کي گذرئي اٽڪل بہ سوَ سال ٿيا آهن. پر سندس زندگيءَ جو خاطريءَ جوڳو سربستو احوال معلوم ٿي نہ سگهيو آهي. "ڪنڊڙيءَ وارن جو ڪلام" نالي هڪ ڪتاب ۾ لطف الله بدويءَ زباني روايتن ذريعي روحل جي حياتيءَ جو ڪجهہ احوال ڪٺو ڪري ڏنو آهي. هن سنت روحل جي ولادت جو سال ۱۷۳۴ع ۽ وفات جو سال ۱۸۰۴ع ڄاڻايو آهي، پر سندس ئي لکڻ موجب اهي سال اندازي تي ٻڌل آهن ۽ انهن بابت وڌيڪ تحقيق جي ضرورت آهي. سنڌ جي عالمن کي ۽ خاص طور ڪنڊڙيءَ جي فقيرن جي عقيدتمندن کي گهرجي تہ انهيءَ ۾ ڪوجنا ڪري روحل فقير جي خاطريءَ جوڳي سوانح عمري لکي تيار ڪن. سنت روحل جي ڪتاب "اَگم ورتا" ۾ ڄاڻايل آهي تہ هن اهو ڪتاب آتم گيان جا راز جوڌپور جي راجا بجيہ سنگهہ کي سمجهائڻ لاءِ لکيو آهي. جوڌپور جي اتهاس مان خبر پوي ٿي تہ راجا بجيہ سنگهہ ٿيويهين ورهين جي عمر ۾ سن ۱۷۵۳ع ۾ جوڌپور جي راڄگديءَ تي ويٺو ۽ چاليهہ سال يعني ۱۷۹۳ع تائين حڪومت ڪيائين. روحل فقير جو سنڌ جوڌپور سان ڇڳو گهاٽو هو. بجيہ سنگهہ جو پتا راجا بخت سنگهہ بہ روحل فقير جو عقيدتمند هو. انهيءَ مان ظاهر آهي تہ بجيہ سنگهہ کي جڏهن روحل فقير "اَگم ورتا" جو گيان دربار ۾ ڏنو، تڏهن هن سنت جي عمر چڱي وڏي هوندي. اهو سمو، مير بجر خان جي سن ۱۷۸۰ع ۾ شهادت ڪانپوءِ جو هوندو. انهيءَ مان لڳي ٿو تہ روحل فقير جو جنم ارڙهين عيسويءَ جي پهرئين ڏهاڪي ۾ ٿيو هوندو. جوڌپور جي قلعي

۾ سنت روحل جي سماڌي نهيل آهي. گهڻي ئي هندو توڙي مسلمان شرڌالو انهيءَ جي درشن لاءِ ايندا آهن.

روحل فقير جو جنم ترپارڪر ۾ عمرڪوٽ ويجهو ڪنهن ڳوٺ روحل واءِ ۾ ڄاڻايو ويو آهي. جيئن ته هي علائقو راجستان جي سرحد ويجهو آهي ۽ مٿس راجستان جي ثقافت، ٻولي وغيره جو گهڻو اثر آهي. انهي ڪري سهج سڀاءِ روحل هندي ٻولي جو محاورو حاصل ڪري ورتو. آتم گيان ۽ روحاني علم جي حاصلات ۾ هن ترپارڪر جي سنت ڏونگرسي مهاراج کان گهڻو ڪجهه پرايو. جنهن کي سنت روحل پنهنجو گرو ڪري مڃيو آهي. ٻئي طرف هن پنهنجيءَ شاعري ۾ ڪبير ۽ دادوءَ کي به گهڻن ئي هنڌن تي ياد ڪيو آهي. خاص ڪري هو پاڻ کي ڪبير جو ٻيو روپ ٿو ليکي. انهيءَ مان صاف ظاهر آهي ته سنت روحل، هندي جي "نرگڻ مارگي سنتن" جي واڻيءَ جو به گهرو مطالعو ڪيو آهي. زباني روايتن موجب هن جهوڪ شريف جي شاهه عنايت صوفيءَ جي درگاهه تان گهڻو روحاني فيض حاصل ڪيو. سنڌ ۾ سڌن ۽ جوڳين، سادن ۽ سنتن، سامين ۽ ڪنڦٽ ڪاپڙين جي اچ وڃ به آڳاٽي زماني کان وٺي هلندڙ هئي انهيءَ بابت اسان کي گهڻيئي حوالا اساسي سنڌي شاعريءَ ۾ ملن ٿا. خاص طور، سنڌ جي اولهه ۾ هنگلاج ديويءَ جو پراچين تيرٿ استان جڳياسين ۽ جاترين جي ڪشش جو مکيه مرڪز هو. اهڙن جاترين ۽ سنڌ جي مڪاني ماڻهن جي وچ ۾ گفتگوءَ ۽ ويچارن جي ڏي وٺ جو ذريعو به هندي ٻولي هئي. جنهن کي سموري اتر ڀارت ۾ صدين کان وٺي هڪ ڳنڍيندڙ ٻوليءَ Link Language جو درجو به حاصل ٿي چڪو هو. انهن سببن ڪري سنڌ ۾ به هنديءَ جو مروج ٿيڻ سڀاويڪ هو. جنهن جي ثابتي اسان کي شاهه لطيف جي رسالي مان به ملي ٿي، جهن ۾ "سر بيراڳ" هندي ۾ ڪبير، دادوءَ، نانڪ ۽ ٻين سنتن جا هندي دوها گڏ ڪري رکيا ويا آهن. ممڪن آهي ته اهي شاهه لطيف جي حاضريءَ ۾ تيل سماع جي محفلن ۾ ڳاتا ويا هوندا. جن کي شاهه جي مريدن قلمبند ڪري ڇڏيو.

هتي اهو سوال ته پيدا ٿئي ٿو ته هنديءَ ۾ ڀڳتي. شاعريءَ جو جهڙي طرح الڳ ڌارائن ۾ ڦهلاءُ ٿيو آهي، تهڙي طرح سنڌ ۾ ڇو نه ٿيو؟ هندي ۾ "سگڻ ڀڳتي ڌارا" جو به گهڻو وڪاس ٿيو آهي، جنهن ۾ ڀڳوان رام ۽

ڪرشن ڪي اپائٿهار جو اوتار سگڻ روپ مڃي، انهن کي پوڄيو ويو آهي. گوسوامي تلسيداس جو رامچرت مانس، ڀڳوان رام جي ڀڳتيءَ ۾ لکيل آهي- ته سورداس ۽ ميران ٻائيءَ جا پد، ڪرشن ڀڳتي جا مثال آهن. ٻئي طرف ملڪ محمد جائسي جو رچيل پدماوت صوفيائي شاعري جو مثال آهي. ته ڪبير ۽ دادوءَ جيهي ڪوتا "نرگڻ ڀڳتيءَ" جي شاعري آهي. جنهن ۾ خلقٿهار کي "گڻ - آڪار" کان پري هڪ حق جي وجود ۾ محسوس ڪندي، انسان سموري ڪائنات سان ان جي وحدت جو انڀوءُ ڪيو ويو آهي. ڏسجي ته عربن جي سنڌ فتح ڪرڻ کان وٺي انهيءَ علائقي ۾ اسلام جو ڦهلاءُ شروع ٿيو. جنهن جو زور ڏينهون ڏينهن وڌندو ويو. سنڌ جي هندن گهٽي تعداد ۾ اسلام قبول ڪيو. جن اها وات نه ورتي تن مان گهڻا سنڌ مان لڏي ٻين هندو راجائن جي راڄن ۾ وڃي رهيا. نتيجو اهو نڪتو جو سنڌ ۾ هندن جو تعداد ڪل آدمشماري جو اٽڪل پنجويهه سيڪڙو بچيو. اهڙي ماحول ۾ "سگڻ ڀڳتيءَ" واري شاعريءَ جو وڪاس سنڌ ۾ ٿي نه سگهيو، جنهن جو هڪ لازمي جزو مورتي پوڄا آهي، جنهن جي اسلام ۾ اجازت ڏنل نه آهي. ٻئي طرف "نرگڻ ڀڳتيءَ" واري شاعري، صوفين جي وحدت الوجود واري فلسفي ۽ ٻين ويچارن جي تمام ويجهو آهي، انهيءَ ڪري ڀڳتي شاعري جي انهن ٻنهي ڌارائن جي ڦهلاءَ لاءِ سنڌ جو ماحول مددگار ثابت ٿيو.

سنڌي ادب جي ارتقا تي ويچار ڪجي ته نظر ايندو ته سنڌ ۾ عربن جي حڪومت ٧١٢ع ۾ برپا ٿيڻ کان وٺي ارڙهينءَ عيسوي صدي جي آخر تائين ڪنهن به هندو شاعر جي رچنا نه ملي آهي. ١٧٤٣ع ۾ ساميءَ ۽ ١٨٥٠ع ۾ دلپت جو جنم ڪلهوڙا دور ۾ ٿيو آهي. پر سندن شاعري ٽالپرن جي دور جي ليکبي، جڏهن هو دنيوي مايا، موهه کي تياڳي ڀڳتيءَ جي راهه تي اڳتي وڌيا. سنڌي ادب ۾ هيءَ اهڙو وڏو خال آهي، جنهن تي چڱيءَ طرح ويچار ڪرڻ جڳائي. پراڻي سنڌيءَ ۾ اٺين کان ڏهين عيسوي صديءَ واري عرصي ۾ "مهايارت" جو سنڌ ۾ تيار ڪيل ڪو ايڊيشن موجود هو. جنهن تان عربي ۾ پوءِ ان جي آڌار تي فارسي ۾ مهايارت جون ڪجهه ڪٿائون ترجمو ڪيون ويون، انهيءَ جي خبر اسان کي فارسي ڪتاب "مجمل التواريخ" مان پوي ٿي. ڏهين صديءَ ۾ سنڌ ۾ "ورڻ ديوتا" جو

اوتار "اڏيرو لال" پيدا ٿيو. جنهن کي سنڌي مسلمان بہ زنده پير جي روپ ۾ مڃين ٿا. هندو ڌرم سان واسطو رکندڙ انهن ٻن ڪتائن کان پوءِ ويندي سنت روحل فقير جي هندي رچنائن تائين يعني اٽڪل ست سوَ سالن جي ڊگهي عرصي ۾ سنڌ ۾ هڪ بہ هندو شاعر نٿو ملي. نڪو هندو ڌرم سان واسطو رکندڙ ڪابہ رچنا ان زماني ۾ سنڌ ۾ لکيل نظر آئي آهي. ڇا سنڌ جي هندن ۾ ڪابہ جذبات نہ هئي، جنهن جو هو سنڌي شاعري ۾ اظهار ڪن. ٻئي طرف انهيءَ زماني ۾ ڀارت جي سيني مکيہ ٻولين ۾ رامائڻ، مهاڀارت، ڀاڳوت پراڻ وغيره گرنٿن جا ڇڳي تعداد ۾ ترجما ملن ٿا ۽ انهن جي آڌار تي ڪوتائن ۽ ناٽڪن جي بہ رچنا ڪئي ويئي آهي.

سنڌي ادب ۾ انهيءَ خال پيدا ٿيڻ جو مکيہ سبب اهو ٿو نظر اچي تہ مسلمان حاڪمن ۾ سنڌ ۾ جن هندن اسلام قبول نہ ڪيو، تن جو تعداد تمام ٿورو وڃي بچيو. گهڻائي جي وچ ۾ هو هميشہ دٻيل ۽ هيسيل رهيا. انهيءَ ڪري لکيت ۾ ادبي رچنائن ذريعي پنهنجن ڌرمي جذبن ۽ عقيدن جو اظهار هنن سماجي سطح تي نہ ڪيو. اهڙو ساهت جيڪو ٿورو گهڻو لکيو ويو، انهيءَ جو دائرو، گهرن ۽ برادرين تائين محدود رهيو. اڏيري لال جو جنم ساکي ۽ پنجڙا انهيءَ جو هڪ مثال آهن. جيڪي زباني روايتن ذريعي پيڙهيءَ بہ پيڙهي هلندا رهيا ۽ گهڻو پوءِ اوڻويهين عيسوي صدي جي وچ ڌاري قلمبند ڪيا ويا. سنڌ تي وقت بہ وقت ڌارين جا حملا بہ ٿيئي ٿيا.انهيءَ ۾ بہ گهڻو ادبي سرمايو ناس ٿي ويو ٿو ڏسجي. بيو تہ جيڪي هندو سنڌ مان لڏ پلاڻ ڪري ٻين علائقن ۾ هليا ويا. اهي پنهنجا ڌرمي گرنٿ ۽ ادبي رچنائون پاڻ سان کڻي ويا. سنڌ جي پر وارن علائقن راجستان ۽ گجرات جو دوڙو ڪندي مون گهڻيئي لائبريريون نظر مان ڪڍيون آهن. اٺي سوين صديون اڳ جا لکيل قلمي نسخا ۽ دستخط محفوظ آهن. اهڙن دستخطن جو تعداد هزارن ۾ آهي. جن جي ٻوليءَ جي سڃاڻپ نہ ڪئي وئي آهي. انهيءَ جو تمام گهڻو امڪان آهي تہ انهن ۾ ڪيتريون ئي لکتون اڳاٽي سنڌي ٻولي ۾ هونديون. قاضي قادن جو سٽن دوهن کان وڌيڪ ڪلام اسان کي هرياڻا ۽ راجستان جي مندرن ۽ مٺن مان حاصل ٿيو آهي. سوامي پراڻنات (١٦١٨-١٦٩٤)جي سنڌي واڻي گجرات ۾ مڌيہ پرديش جي پرڻامي پنٿ وارن مندرن ۾ محفوظ رکيل هئي تہ سنت دادوَ (١٥٤٤-١٦٠٢) جو

سنڌي ڪلام دادو پنٿي منن ۽ مندرن ۾ سلامت رکيو ويو هو. سامي جا سنڌي سلوڪ بہ تہ اسان کي اصل ۾ امرتسر مان هٿ آيا آهن. انهيءَ ڪري گهڻي خاطري سان چئي سگهجي ٿو تہ گجرات، راجستان، مڌيہ پرديش (خاص طور تي برهانپور) وغيره علائقن آڳاٽن گرنٿ- پنڊارن ۾ جيڪڏهن ويهي جاچ ڪجي تہ قديم ۽ وچين دور جي سنڌي ادب جا گهڻيئي لڪل رتن جيڪر ظاهر ٿي پون.

ڪن عالمن سنڌي ادب ۾ هتي جاٿايل خال تي ويچار ظاهر ڪندي اٿين بہ چيو آهي تہ سنڌي واڻيا گهڻي قدر واپاري جاتي آهن. جن جي زندگيءَ جو مکيہ مقصد آهي پيسو ڪمائڻ. انهيءَ ڪري ادب جي سرجڻ ۾ سندن چاهہ نہ هو. اهو ئي سبب آهي جو اسان کي مسلمانن جي حڪومت واري دور ۾ ڪنهن بہ سنڌي هندوءَ جون رچنائون نٿيون ملن. انهيءَ دليل ۾ مون کي ڪوبہ وزن نظر نٿو اچي. جيڪڏهن اٿين هجي ها تہ سنڌ ۾ سن ١٨٤٣ع ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ شرط ئي تعليم ۽ ادب جي کيتر ۾ هندو ليکڪ ۽ شاعر نظر نہ اچن ها. ڪنهن بہ جاتيءَ ۾ ان طرح اوچتو تبديلي نہ ايندي آهي. انهيءَ مان صاف ظاهر آهي تہ سنڌ ۾ انگريزن جي حڪومت برپا ٿيڻ کان اڳ بہ هندو ليکڪ ۽ شاعر چڱي تعداد ۾ موجود هوندا هئا. جن جون رچنائون اسان کي اڃا تائين معلوم نہ ٿي سگهيون آهن.

روحل فقير جون هنديءَ ۾ رچنائون

روحل جو ڪلام اٽڪل سوَ کن سال قلمي نسخن ۽ هٿ سان لکيل پوٿين جي صورت ۾ محفوظ رکيو ويو آهي. پارت ۾ رهندڙ هن سنت جي مريدن ۽ عقيدتمندن سان ملاقاتن دوران معلوم ٿيو تہ وٽن سنت روحل جو ڪلام دستخطن جي صورت ۾ موجود آهي. پر انهيءَ جي ڇپائڻ جي ۽ عوام ۾ ڦهلاءُ ڪرڻ جي ڪين منع ڪيل آهي. هن سنت جي ڪلام جو پهريون ڇاپو سن ١٩٠٢ع ۾ گولا سنگهہ پرچارام، "روحل فقير" نالي سان ڇپائي پڌرو ڪيو. انهيءَ ۾ روحل جو ڪجهہ سنڌي ۽ سرائڪيءَ ۾ ڪلام ۽ بہ هندي گرنٿ (شاستر من-پربوڌ ۽ شاستر آڏ بُڌي گرنٿ) شايع ڪيل آهن. سن ١٩٦٤ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ، "ڪنڊڙيءَ وارن جو ڪلام" ڪتاب شايع ڪيو آهي. جيڪو لطف الله بدوي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾

روحل ۽ مراد فقير جو سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام ڏنل آهي. ٻنهي فقيرن جي هندي ڪلام جا فقط ڪجهہ مثال مهاڳ ۾ ڏنل آهن. ڀارت ۾ سن ١٩٦١ع ۾ "روحل جو ڪلام" نالي سان سنڌي ساهتيہ سمتيءَ، بمبئي مان هڪ ڪتاب شايع ڪيو ويو. جنهن کي ڊاڪٽر رگهومل موٽوائي مرتب ڪيو آهي. انهيءَ ۾ سنت روحل ڪي باني" روحل جون ڪجهہ هندي رچنائون ڏنل آهن.

سنت روحل جي هندي ڪلام جو سيني کان بهترين ڇاپو دهليءَ مان سن ١٩٩٠ع ۾ شايع ٿيو آهي. انهيءَ جو ايڊيٽر آهي ڊاڪٽر رميش چندر مشر. جيڪو دهليءَ يونيورسٽيءَ جي راملال آنند ڪالج ۾ هندي جو پروفيسر آهي. ڪتاب جو نالو آهي "سنڌي ڪوي سنت روحل ڪي هندي باڻي" ڊاڪٽر مشر هندي ۾ ٻيٽي - شاعري جو ڄاتل سڃاتل ۽ مشهور نقاد آهي. انهيءَ موضوع تي سندس گهڻيئي ڪتاب هندي ۾ شايع ٿيل آهن. روحل جي هندي باڻي جي اڀياس ڪرڻ ۽ انهيءَ جون صحيح پڙهڻيون مقرر ڪرڻ توڙي اوکن لفظن جي معنيٰ لکڻ ۾ سنڌي جي مشهور شاعر نارايڻ شيام کيس گهڻي مدد ڏني آهي. اٺين ڇوڻ ۾ ڪوبہ وڌاءُ نہ ٿيندو تہ اهو ايڊيشن ٻنهي گڏجي تيار ڪيو آهي. انهيءَ ڇاپي کي تيار ڪرڻ ۾ هري دلگير کان حاصل ڪيل هڪ دستخط کي مکيہ آڌار بڻايو ويو آهي. جيڪو سن ١٩٣٠ع ۾ لاڙڪاڻي (سنڌ) ۾ لکيو ويو هو. هن ڇاپي ۾ سنت روحل جا هيٺ ڄاڻايل هندي گرنٿ ۽ ڪلام ڏنل آهن.

(١) شاستر من پربوڌ (٢) شاستر آديت گرنٿ (انيوءُ ۽ آتم درسي ڪو انگي) (٣) نج مول گرنٿ (۴) شبد (پد) (۵) پندرهن ٿٿيان ڪوءُ ويچار (٦) سي حرفي (١-٢) (٧) آگم وارتا.

روحل فقير جي هندو عقيدتمندن مان معلوم ٿيو آهي تہ هن سنت جو ٻيو بہ گهڻو ئي اڻ ڇپيل ڪلام آهي. جيڪو گڏ ڪري هڪ گرنٿ جي صورت ۾ ڇپائڻ گهرجي. لطف الله بدويءَ پنهنجي ڪتاب "ڪنڌڙي وارن جو ڪلام" جي مهاڳ ۾ ڄاڻايو آهي تہ وٽس سنت روحلؒ ۽ ڪنڌڙي جي ٻين فقيرن جو بہ هندي ڪلام موجود هو. اهو هن جدا ڪتاب ۾ ڇپائي پڌرو ڪرڻ جو ويچار ڪيو آهي. خبر نہ آهي تہ اهو ادبي خزانو ڪيڏانهن ويو. سنڌ جي عالمن کي گهرجي تہ ڪنڌڙيءَ جي موجودہ سنتن سان

ملاقاتون ڪري ۽ اتان جي فقيرن توڙي ڪنڊڙي جي عقيدتمندن کان سمورو ڪلام هٿ ڪري، انهيءَ کي سوڌي سنواري ترتيب ڏيئي ڇپائي پڌرو ڪن.

روحل جي هندي ڪلام جي جهلڪ

روحل فقير جو جيڪو ڪلام حاصل ٿي سگهيو آهي، انهيءَ جي آڌار تي اهو چئي سگهجي ٿو ته سندس فقط ويهه سيڪڙو ڪن ڪلام سنڌي ۽ سرائڪي ۾ آهي، باقي اسي سيڪڙو ڪلام هندي ٻولي ۾ آهي. جيئن ته سندس هندي ڪلام جي گهڻن کي ڄاڻ ئي نه آهي، انهيءَ ڪري هتي مختصر طور انهيءَ جي معلومات ڏجي ٿي.

(١) شاستر من پرٻوڌ

هيءَ گرنٿ روحل جي مڙني رچنائن ۾ اهم آهي. انهيءَ جو مقصد سنت شاعر جي لفظن ۾ اهو آهي ته آتم گيان ذريعي من کي شڌ (پاڪ) ڪرڻ ۽ انهيءَ کي دنياوي مايا موهه، لوڀ لالچ، اهنڪار وغيره کان هٽائي صحيح راهه تي وٺي وڃڻ. روحل فقير جو هي سچو ڪتاب من ۽ چت (يعني، سمجهه، ٻڌي، ضمير، يلي پري جي وچ ۾ فرق ڪرڻ جي قوت) جي وچ ۾ گفتگوءَ واري عبارت ۾ لکيل آهي. انهيءَ ۾ دوها، چوپايون، سوٺيا، ڪوت، پد ۽ ٻيا چند ڪتب آندل آهن. هيءَ سموري لمبي بياني ڪويتا آهي، جنهن ۾ انسان جي الڳ الڳ ڀاونائن ۽ وڪارن کي ڪردارن جي روپ ۾ پيش ڪيو ويو آهي. ڀڳتي شاعري ۾ هن قسم جون رچنائون تمام ورلي نظر اچن ٿيون.

(٢) شاستر اديت گرنٿ

هن ڪويتا ۾ به روحل گفتگوءَ واري عبارت استعمال ڪئي آهي ۽ دوها، جهولنا، ڪنڊلي، ڪوتَ سوٺيا وغيره چند ڪتب آندا آهن. موجوده صورت ۾ هي رچنا ٻن ڀاڱن ۾ ختم ٿئي ٿي: "انيوُ ڪو انگ" ۽ "آتم درسي ڪو انگ"، پر ڪويتا مان اشارو ملي ٿو ته انهيءَ جو ٽيون ڀاڱو آهي "من جو انگ" ان مان لڳي ٿو ته حاصل ٿيل دستخط اڌورو آهي. هن رچنا جو مکيه مقصد آهي پريم جي مهما سمجهائڻ، سمجهه يا ٻڌي جڏهن پريم جو سهارو وٺي عشق جي خماريءَ ۾ پوريءَ طرح ٻڏي وڃي ٿي تڏهن عام

لوڪن کي اهو اديت يعني عجيب تماشو لڳي ٿو. جيتوڻيڪ اهڙيءَ سمجهه پنهنجي پرين سان ملي انهيءَ ۾ پنهنجي الڳ وجود کي ختم ڪري انهيءَ سان هڪ ٿي وڃي ٿي.

روحل اديت گرنٿ منهه. اُلٽي وچن انيڪ.
سمجهيگا ڪو سنت جن، جان گهٽ ڪليا وويڪ.
جان گهٽ ڪليا وويڪ. سنو وانڪي گني نياري.
پيا پيالا پريم. چڙهيا تهه عشق خماري.
گيان ڪلا ۾ الٽ سلٽ. جاءِ مليو جب ايڪ.
روحل اديت گرنٿ منهه. الٽي وچن انيڪ.

وويڪ يا اهڙي سمجهه پيدا ٿيڻ جي سبب ڪان وڏيڪ سچائپ اها آهي تہ ان جي سامهون انسان جا پيدا ڪيل فرق ۽ سنڌا سڀ غائب ٿي ٿا وڃن:

نا ڪيچ اونچ نہ نيچ هٺ. سڀ ڪر ناجو ايڪ.
روحل سوجهي تب پڙي، جب ڪليءِ وچار وويڪ.

اهڙي آتم گيانيءَ کي پوءِ هر هنڌ انهيءَ اتم تت جي وجود جو احساس ٿئي ٿو:-

باهر انتر ايڪ هٺ. پنڊ برمهنڊ منهه باس.
سرو-وياپي آتما. جيون گهٽ مانهه آڪاس.

(۳) نج مول گرنٿ

هن گرنٿ ۾ روحل فقير سمجهايو آهي تہ ڪهڙي طرح خالق جي من ۾ ايڪ مان انيڪ ٿيڻ جي خواهش پيدا ٿي ۽ هن سرشتيءَ جو سرجڻ ڪيو. گرنٿ ۾ دوها ۽ چوپايو چند ڪتب آندل آهن. ڪائنات جي سرجڻ تي روشني وجهندي شاعر دين ۽ دنيا ۾ نظر ايندڙ ٻونگ. پاڪنڊ ۽ ڪُرسمن جي مخالفت ڪندي صحيح واٽ اپنائڻ جو سنديش ڏنو آهي.

(۴) شبديم (پد)

نرگڻ-نرآڪار سرجٹهار ۾ پورڻ وشواس ظاهر ڪندي روحل فقير

هنن گيتن ۾ پريم ۽ وِرهه جي ڀاونائن جو تمام سهڻي ۽ شاعرائي عبارت ۾ ذڪر ڪيو آهي. انهن گيتن ۾ هنديءَ جي سنتن جي شاعرائيءَ روايت کي اپنائي هولي. بسنت. ڦاڳ. وغيره ڏڻن جون علامتون ڪٺي شرنگار رس پيدا ڪيو ويو آهي جيئن تہ:

(ٽل). ميري هردي ڦوليئو ورهہ باگ
شيام سندري کيلي ڦاگ

انترا:- سير صراحي رام رس پايا. پيوت پريم بسر گئي ڪايا.
امر پيالا پيئا جاڻ. ڪبهون نہ لاگي جم ڪوُ باڻ.
تنت نال ڌن انهد باجا. پانچ سکي مل ناچن لاگا.
اُلٽ سُلٽ جب ملت ايڪ. پول گبنو سب پرم پيڪ.
چوٽي اميرس کي پڇڪاري. پيچ رهي پيا سنگ پياري.
برست بوند ابير گلال. اندر باهر ديکيا لال.
بڙا پسارا ايڪ مول. چوڙاسي لک لاگا ڦول.
من بوئنشرا ننهہ کري لنحار. حننهہ لبا نہ تنت سار.
سيوڳ:- گيان-ديپ گهٽ پيو پرڪاس. رٿن انڌيرو سڪل سوناس
ڪر ڪرپا اٿسا دينو سنگ. روحل اهي نسي راتو رنگ.

(٢) ٽل:-

هري سنگهہ کيلون مٿن هوري هوري. اَج بسنت کي رت آئي.
تيل ڦليل لڳاءِ سکي ري. ڦرا انگہ لاج کي چوري چوري.
سر ڪماڪي چوڙي سجائي
اَگر چندن پرمل ڪستوري. گهس گهس پريٺي ڪنوري ڪنوري
نلڪ مانگہ سندور چڍائي
پاو ديا ڪا پوڪن پريا. ناڪ نٿ موتن جوري جوڙي.
گيان – انجن کي ريک لڳائي.
پريم ڪيسر جل ير پچڪاري. کپلي شيام ڪشور ڪشوري.
برهہ گلال لڳي پوت اُڙائي

روحل رلِ مل شبام سندري. هرک هيت ڪيتوڙي ڪيوري
رسنا رت ونت ڦاگ رچائي

(٣) تل
لاگي پريت پيا جي سون. اوڙ بات سب پولي.
انني ڪو ڪوچ ڪهيوُ نهين جاوي. سيج بني پر سولي.

انترا
دنيا همارا درد نہ جاني. بيدردي ڪيا بوجهي ري.
لاگو گهاوَ جان ڪي گهٽ مانهي. پيڙ اُسي ڪون سوجهي ري
ورهہ ويراگ دل پيتر جاگيو. اتسي لگن لگائي ري
پوڙل گيو هٺ تن من ميرو جنهہ ڏي خبر نہ پائي ري
ڪون هواء هم ڪون هيريو. گيب ڪي مانهہ گلتانا
ديکون ديک ديکن مر نہ آوي. هوء رهيا هيرانا
جگ جنجال. گيو مٽ ميرو. رهي نہ ڪل ڪي آسا
اڪا ايڪ نام ڪي هٺ آسا. روحل رهنت پياسا
جوتي اميرس ڪي بجڪاري. پيچ رهي پيا سنگ پياري
برست بوند اُ بيرگلال. اندر باهر ديکيا لال
بڙا پسارا ايک مول. چوڙاسي لک لاگا قول
من - پوٽشرا تنهہ ڪري گنجار. جينهہ ليا نج نٽ سار
گيان- ديپ گهٽ پيو پرڪاس رِشن اُنديرو سڪل سو ناس
ڪر ڪريا اتسا دينو سنگ. روحل اهي نسي رانو رنگ

(٣) تل
لاگي پريت پيا جي سون اوڙ بات سب پولي.
انني ڪو ڪوچ ڪهيوُ نهين جاوي. سبج بني بر سولي.

انترا
دنيا همارا درد نہ جاني. بيدردي ڪيا بوجهي ري
لاگو گهاوَ جان ڪي گهٽ مانهي. پيڙ اُسي ڪون سوجهري
ورهہ ويراگ دل پيتر جاگيو. اتسي لگن لگائي ري
پوڙل گيو هٺ نن من ميرو. جنهہ ڏي خبر نہ پائي ري
ڪون هواء هم ڪون هبريو. گيب ڪي مانهہ گلتانا.
ديکون ديک ديکن مر نہ آوي. هوء رهيا هيرانا
جگ جنجال گيو مٽ ميرو رهي نہ ڪل ڪي آسا
ابڪا ايک نام ڪي هٺ آسا. روحل رهنت پياسا.

(۵) پندرهن تِٿِ وچار

هن ڏگهي بياني ڪوتا ۾ روحل فقير اُماس کان وٺي پرنماسيءَ تائين پندرهن تٿين جي سلسلي موجب سالڪ کي جوڳ سادنا ڪرڻ ۽ روزاني رهڻيءَ کي نيم موجب هلائڻ جي هدايت ڪئي آهي. سنتن جي ڀڳتي شاعري ۾ ان قسم جي شعر جي رچنا عام ڪرڻ آهي. شعر جي شروعات هن ريت آهي.

پندرهن تت ڪاڪرو وچار. سنمک صاحب ڪو پاءِ ديدار
اماوس کي گهر رهه ڪر ديک. نهاءِ پريم ساگر. ميت ڪرم کي ريک
جوت جهلمل انگ پنگال. پوري گرو کي پلم چال

(6) سي حرفي (۱، ۲):

روحل جون رچيل ٻه سي - حرفيون يا ٽيهه - اکريون روشنيءَ ۾ آيون آهن. انهن ۾ عام لوڪن کي ستسنگ. ڀڳتيءَ. گيان جي مهما ٻڌائيندي: سٺي ۽ نيڪ رهڻي ڪهڻيءَ جي نصيحت ڏني ويئي آهي. جيئن ته عين ۽ نون اکرن تي رچيل ٻند ڏسو:

عين غصا تج نرمل رهئي. نِنديا نبکي سر پر سهيي
چاند سيائپ بهو چترائي. سنگر شبد ملي رگهورائي
نون نام جب نهچي آيا. جيوَ سيوَ ۾ اُلٽ سمايا.

(۷) اگم وارتا

هيءَ گفتگوءَ واري عبارت ۾ لکيل روحل فقير جو مشهور گرنٿ آهي. ان جي شروعات ۾ لکيل آهي. "اگم وارتا روحل صاحب کي لکنت جس ۾ گوشٽي روحل صاحب اوڙ راجا وجيه سنگهه جوڌپور کي راجا کي هٺ" هن ۾ شاعر. اُدوئت ويدانت فلاسافيءَ جو تت ڏنو آهي. راجا وجيه سنگهه پنهنجي گروءَ سنت روحل کان ڪجهه سوال پڇيا آهن. جن جو جواب ڏيندي شاعر روحاني رازن جي پلٽ پلٽي آهي. وچ وچ ۾ پنڊت. درباري پروهت ۽ ايسر سنگهه جا نالا به اچن ٿا. جن به ڪجهه سوال پڇيا آهن. شاعر ڪائنات جي ڪڻ ڪڻ ۾. هر هڪ جزي ۾ برهم جو وجود محبو آهي ۽ ٻاڻ کي انهيءَ برهم يا خلقيندڙ جو "اوتار" ڄاڻايو آهي. تاريخي

لحاظ کان بہ هيءَ رچنا اهم آهي. ڇاڪاڻ تہ انهيءَ مان هڪ طرف سنڌ ۽ راجستان جي وچ ۾ سٻنڌن جي ڄاڻ ملي ٿي تہ ٻئي طرف روحل ۽ جوڌپور جي راجا وجيہ سنگهہ بابت گرو شِش هڻڻ جي بہ سُڌِ پوي ٿي.

روحل فقير جي ڪلام ۾ مکيہ ويچار

نرگڻ ڀڳتي ڌارا جي سنتن جي واڻي گهڻو ڪري دوهن، سورٺن، چوپاين، ڪنڊلين جهڙن ننڍين ڇندن ۾ ملي ٿي. اُنهيءَ ذريعي هو پنهنجي من جي ڀاوَن، جذبن ۽ شخصي انڀون کي سهج سڀاءَ عام جنتا جي ٻولي ۾ ظاهر ڪن ٿا. انهيءَ ڪري سندس واڻي عوام تي گهڻو اثر ڪري ٿي. آتم گيان ۽ روحاني رازن جي اپٽار کان سواءِ سندن واڻي کي سماجي لحاظ کان بہ گهڻي اهميت آهي. هنن عام لوڪن کي دوئي يا ڀيائي جي وهنوار کي ختم ڪري عالمي ڀائيچاري ۽ امن امان قائم رکڻ جو سنديش ڏنو آهي. جڏهن ڪو انسان روحاني سطح تي سڀني پراڻين ۾ خلقڻهار جو جلوو ۽ روپ پسي ٿو تہ پوءِ هو روزاني زندگيءَ ۾ ٻہ فرق ۽ نفاق جي ديوارين کي ٽوڙي سڀني کي برابريءَ جو درجو ڏئي ٿو. هن جي سامهون ننڍ وڏائي جو ڪوبہ سنڌو نٿو رهي انسان جڏهن چت جي الڳ الڳ حالتن مان گذرندي، ستگروءَ جي هدايتن موجب ساڌنا جي مارڳ تي ايڪمنو ٿي اڳتي وڌي ٿو تہ پوءِ ڪيس سڀ هنڌ "هڪ تت" جو وجود نظر اچي ٿو. روحل چوي ٿو:-

١ سڀ گهٽ آتم رام هئہ، انڌيان سوجهت ناهن.
روحل سوجهي تب پڙي، جب ستگرو پڪڙي بانهن

٢ دل دريا ۾ پيس ڪي، نام نير انگ ڌوءِ،
گيان انجن نيتر ۾، تاڪون ڪبهون نہ درسي دوءِ.

(من - پربوڌ، ڪيرتن - ٢)

پر ستگروءَ جي بہ مهر تڏهن حاصل ٿئي ٿي، جڏهن سالڪ اَپو، خودي ۽ اَهنڪار تياڳي پوريءَ طرح گروءَ اڳيان پاڻ کي سمرپڻ ڪري ٿو پوءِ تہ سندس من وڪار پاڻ مرادو ختم ٿي وڃن ٿا:

جان دِن تي گرو سرن پڙيو، تان دِن تي ممتا متضي ڀاگي.
مستڪ اوپر هاٿ ڌريو جب، ڪيتي پرڪار پلي ٻُڌي جاگي.

(آديت - سوٺيا ٣٣)

روزاني زندگيءَ ۾ سيني کي هڪ نظر سان ڏسڻ ۽ مڃڻ کي هڪ جهڙو سمجهڻ وارو نظريو انسان جي من ۾ تڏهن پيدا ٿيندو. جڏهن هو يوگ جي نيمن موجب پنهنجي من کي وڪارن کان دور ڪري. من کي پنهنجي وس ۾ رکندو. ۽ يوگ آسڻن ذريعي پنهنجي جسم کي بہ صحتمند رکندو. من کي شڌ. پاڪ رکڻ لاءِ. نام - سمرڻ ڪرڻ بہ نهايت ضروري آهي. "گانديو گن گوبند ڪا پڙي نہ ڪبد" (من پربوڌ-١٤٣). ڪبير ۽ ٻين نرگڻي سنتن وانگر روحل بہ مرڻ کان پوءِ موڪش جي حاصلات بدران زندگيءَ ۾ سيني برلشبن ۾ "برهم" جو درشن اُنهن جي خدمت - شيوا ۾ ئي زندگي گذارڻ کي سچو موڪش يا ڇوٽڪارو ڇيو آهي.

١ سمجهہ ڪي وچار ديکہ، جيون ڪي چار دن،
مُئي پاڇي ستہ کهون. مُڪتي ڪوُن لاڏي هٿہ.

٢ ايڪ هي روپ انيڪ ڏريو. جڳہ پول پڙيو جن ڪون گم ناهين.
روحل رنگہ لاگو جن ڪون، سوئي ديکت ايڪ الک سڀ ماهين.

ڪبير وانگر روحل بہ ڪتابي گيان. شاسترن وغيرہ جي الگ الگ ويچارن جي مايا ڄار ۾ ڦاسڻ جي ٻيٺ ۾ "ستسنگہ" ۽ ستگروءَ جي ذريعي روزاني زندگيءَ ۾ انيوٌ وسيلي گيان جي حاصلات تي گهڻو زور ڏنو آهي جنهن ۾ سهڪار. گڏجي جيوت گذارڻ ۽ مٺ محبت سان رهڻ جو بہ پيغام ملي ٿو:

شٽ شاستر هٿن ويدپران پڙهي، هردي وبد بڙهي بن موڪ نهين.
جپ تپ ڪرين. پن ڏيان ڌرين. بن گيان مٿي سنسا شوڪ نهين.
لک وبد پران انيڪ پڙهي. ست سنگہ بنا رنگ لاگي نهين.
روحل عشق مبدان محبت - دي. سورا سوئي بيجي مڙ ياگي نهين.

(آديت گرنت)

سماجي جيون ۾ سدا ڄار جي نصبحت جو مقصد آهي هڪ انسان کي وهنواري زندگيءَ ۾ ملي ڪري سيني جي ڀلائيءَ جو خيال رکي زندگي گذارڻ. جبڪڏهن هر ڪو فرد ان موجب هلت ڪري تہ پوءِ سماج ۾ وير. ونجوگ ۽ دنگي فساد جي جڙ ئي ناس ٿي وڃي. انهيءَ کي ٿي لوڪ ڪلياڻ

يا صلح ڪل چيو ويو آهي.

سنت روحل فقير جيڪو ٻين کي اپديش ڏنو آهي، انهيءَ تي سڀ کان اول پاڻ عمل ڪيو آهي. هن مسلمان هوندي هندو ڌرم جي گرنٿن. شاسترن جو اڀياس ڪري مذهبي بندشن کي ٽوڙي ختم ڪري ڇڏيو آهي. ٻئي طرف سنڌي سان گڏوگڏ سچي ڀارت ديش جي عام فهم هندي ٻولي ۾ واڻي رچي. جدا جدا ٻولين جي وچ ۾ پيدا ٿيل ترشي، ۽ فرق کي ختم ڪري ڇڏڻ جي ٻـ هدايت ڪئي آهي. ميل ميلاپ مـٺ - محبت سـڪ. پريم واري زندگي گذارڻ ۾ ئي انسانيت جو سچو سنديش سمايل آهي. ان طرف اشارو ڪندي روحل چوي ٿو:

ملنا هويـ نـو مـل لـو سـننو. هئـ ملنـي ڪـي بيـرا،
منـس جنـم ڦـر هـات نـ آوي. جوراسـي لک ڦيـرا.

ان طرح، هيءُ منش جيون اسان کي ميل ميلاپ ۽ سهڪاري جيون گذارڻ جو هڪ اعليٰ موقعو ڏئي ٿو. ان ۾ ڪولي هڪ ٻئي سان ملٽي ونو. هڪ ٻئي کي جيءَ ۾ جاءِ ڏيو. هن ڌرتيءِ تي جنت آڻيو. اهڙو موقعو خبر نـ آهي اوهان کي وري ملي يا نـ؟ ان ڪري انهيءَ جو پورو فائدو ونو. سنڌڙيءَ جي ريگستاني علائقي ٿر ۾، مارن جي ديس جي پيدا ٿيل سنت روحل جو اهو ئي آهي سنديش اح جي انسان ذات کي. جيڪا شڪ شبهي. وير، ورود. دوئي ۽ نفاق جي ماحول ۾ زندگي گذاري رهي آهي.

سنڌي بيت

جي تون صحيح سچائي پاڻ، اٿي قيمت سندو قطرو،
ڪوري ڪڍ قلوب مان منڊانيءَ جو ماڻ،
پري نهارڻ پرکي، سندو جتن جاڻ،
نت سائين توهّي ساڻ، آهي رات ڏينهن روحل چوي.

صحيح سچائيءَ سڃ، مُڙج م ملامت ڪون،
ڪِهڙي پنهنجي ڪهٽ ۾، پرواني جينئن پچ،
ماري ڪڍج من مؤن، ڪوڙانيءَ جو ڪچ،
رنگ پريان جي رچ، رات ڏينهان روحل چوي.

جي لڳو ٿي تان لاءِ، هنيڙو حبيبن سان،
پاڻي پيچ پريت جا، سپيريان ڏهه ساهه،
وحدت ۾ تو واهه، روحل رتي روح جي.

جي لڳو آهين تان لڪ، پريان سندي پيچري،
من مؤن محبوبن جو، صحي سچائڻ پڪ،
ڇڏي جونئو جڳ، وڃي روحل رچج رنگ ۾.

پڙهيا بيد ڪتيب جا، ٿا ڏين ڏوراهان ڏس،
سي سچ جاڻن ڪينڪي، موهيا پسي مُس،
رات ڏينهان روحل چوي، رڙهي تنهنڪي رس،
پير پريان جو پس، ناني ڪنڌ قلوب جو.

پڙهڻ پرجهڻ پان ۾، وڏو فرق ڦير،
ڪاڏي منهن محبوب جو، ڪاڏي اکر اير،
سانڻ سهائيءَ سچ جي، جا موافق ٿيندو مير،
جن صحيح سڃاتو پير، روحل رات نه تن ڪي.

پڙهي پرڏو جن، سي عاقل عقل جا ڌني،
سي موٽوا ٿي محبت ۾، ٿا پل پل پرين پسن،
تن تاؤن تمام ڪيون، محب جن جا من،
روحل مٿان تن، لٿا حرف حساب جا.

ڪاتب ڪاني ڪان جي، ڪاغذ تي ۾ ڪاءِ
اکر جي ادراڪ جا، تنهن ۾ لکين جا.
قلم جو قلوب جو، مٿي وحدت واءُ.
سپرين ڏانهن ساهه، روحل رتي روح ڏي.

ڪفر ۽ اسلام ۾ ٿا پرن اُبتا پير،
هڪ هندو ٻيا مسلمان، ٿيون وڄ وڏانون وير،
انڌن اوندهه نه لهي، تنڪي سچ چوندو ڪير،
پر روحل راه پرين جو، جان کهڙي ڏٺوسين کهير،
ته رب مڙني ۾ هيڪڙو، جنهن ۾ ڦند نه ڦير،
سا ڪاڏي ڪندي پير، جا سٽي ڪعبت الله ۾.

نه مون سينڌ نه سار، اچي عشق اُٿاريم اوچتو،
روحل چوي روح ۾ تن پرين جي پچار،
سي انگَڻ آيا سپرين ياد ڪنديني يار،
ٽريا نيٺين نار، پسي منهن محبوبن جا.

نه مون جن نه ڪن، اڄ عشق اُٿاريم اوچتو،
روحل چوي روح ۾، محبت محبوبن،
سيني سڄڻ آيا، تات جنين جي تن،
جيءَ جڙ لڳي جن، سي سانئين ميڙيا سپرين.

هينئن نه ڄاتم ڄاڻ، ته ڪو وسين ويڙهي وچ ۾،
عشق جي اُماوَ تي، اڄ پرين پسايو پاڻ،
روحل رنگ پسي ڪري، پڪو مٽ ماڻ،
سانئين سدائين ساڻ، مون اکيان آئي ٿي آجيان.

ٻُڌان جان ٻيهار، تان تون اکي کان ٻه اوڏڙو،
روحل وسين روح ۾، وٺ نه ٻانيان وار،
جنن جو سج صبح جو، ٿنيڙو باغ بهار،
هي بيت نه پاڻنجو ماڻهو، اٿو وحدت جو ويچار،
دل ۾ ڪيا ديدار، عشق جنين اکين سان.

جنکي عشق اندر ۾، تنکي اُڄ نه ٻک،
وحدت منجهه وصال جي، ٿا سامائن سک،
ڏور تنهين تون ڏک، جي روحل رتا روح ۾.

پنهنجون اکيون پاڻ ۾، جوڙي رکيون جن،
سي سو پيرا سانت ۾، پل پل پرين پسن،
تن تحصيلون تمام ڪيون، محب جن جي من،
روحل مٿون تن، لٿا حرف حساب جا.

وڻج وهاڻن ڪاڻ، جو وڃين ٻي هٽ،
توکي پٽ پنيهر پنهنجو، وڻج مڙيوئي وٽ،
جنهن ۾ نشو نينهن جو، سا ڪا ڪوٺي پٽ،
روحل محبت مور م مٽ، توکي سڪ ۾ ٺيندو سوجهرو.

ٻره ٻيراڳ جي، جن کي جڙ لڳي منجهه جي،
سوجهي سڄ سرير مون، تن پريمين پاتو پي،
هرڻ جيئڻ جو من مؤن، تن سامين لاتو سي،
ناٺ نماڻو ٿي، ته وڃين روحل رتو رام سان.

جتي رنگ رچي رام جي، لاهوتي ٿيا لال،
سر ڏنائون سٽ ۾، ڪايا مايا مال،
ويا ٽنگون وسري، ڪوٽا سڀ خيال،
رات ڏينهان روحل چوي، والي ساڻ وصال،
سي نانڪا سدا نهال، جن درسن پايو دوست جو.

جي ننگ ڇڏي نانگا ٿيا، تن نانگن ڪهڙو ننگ،
گنگا ۽ گرنار جا، تن سامين ڇڏيا سنگ،
نڪي ورهن سنگيون، نڪي چورن چنگ،
روحل لڳو رنگ، تن لاهوتين لقاءَ جو.

جي تن ۾ تيرٿ ڪن، سي گنگا وڃن نه گودڙيا،
تن سامين سنڌي سڪ جا، ٿا دونهان دل ۾ دکن،
پير سڃاتو پر جو، لوچي لاهوتين،
لڳو رنگ روحل چوي، اندر آديسين،
ڪوجهي ڪاموڙين، وڃي اونهي ۾ آسڻ ڪيا.

اونهي ۾ آسڻ ڪري، وڃي ماڳ لاڏاڻون مور،
تن جا اٺئي پهر اُڪنڊ ۾، ٿا ڪن ٽنوارون ٽورُ،
ات روحل رات نه ڏينهن ڪو، نڪو شش نه سور،
وڃي نوري ڳڏيا نور، لنگهي پيا لاهوت ڪان.

ناڻي ڪنڌ ڪياه ڪون، جن نهاريو ناسوت،
رات ڏينهن روحل جوي، ماڻن ٿا ملڪوت،
پير سڄائي پِر جو، جهٽ ۾ جبروت،
جوڳي جفائون ڪري، لنگهي پيا لاهوت،
سي آديسي اوڌوت، وڃي نانگا ڳڏيا ناٿ کي.

نانگا ڳڏجي ناٿ سان، وري ميو پهه پيون،
سا ڳٺايون ڳالهڙي، جو گرو ڏسُ ڏنون،
لاحجاب بيني، ونيڪ وڃون سڀ ويون،
تنهون پلؤ پيون، پيوند پيچ پرين سان.

ڪو پهه پيو جوڳن، تن ڪايون ڪلٺانون،
ياترا جوڳ جُهار جي، مور نه مڃانون،
سا ٻُون؛ سوجهانون، جنهن ۾ جوڳ نه ٻوڳ ڪو.

ڪو پهه پيو جوڳن، پريان تنهن پار،
جت ڪنڪان ڪودڙي، نڪو جوڳ جُهار،
نڪو ذڪر نه فڪر ڪو، نڪو سڏ ٽنوار،

نڪا رات نہ ڏينهن ڪو، نڪا جيت نہ هار،
پيهي لڙائون پيچرو، اونهو جت اُجهار،
لڪو رنگ روحل چوي، اُتي اديسين اپار،
جنهنجو اَرُ نہ پار، وڃي تت ڪيانون تڪيو

سنڌي ڪافيون

ڪافي

(١)

ٿلهه: سڄڻ مون پرکيو. رهيو اندر روح،
رهيو اندر روح. سنئيان. سنجهه صبوح.

اڄ ڪنديس اَنّ لا،
تاري مٺان ٿوهه ...
منهنجو من مٺي ٻيو،
ڇڏي ڪارا ڪوهه...
وڻ ٽڻ وائي هڪڙي،
پريان جي پاڀوهه ...
سينگاريندس سنگ جان،
ڏيئي روغن روح ...
"روحل" رتو رنگ ۾،
وينو ڪري وروهه ...

ڪافي

(٢)

ٿلهه: پوءِ پروڙيم پنهنجو، وو، جيجان جوڳيئڙن جو.

نڪي ڏاهي هليا،
نڪي جوڙيائون هنڌ، وو
نڪي وڃائين مرليون،
نڪي چوريائون چنگ، وو....
نڪي ڏوتائون ڏوتيون،
نڪي ڏوتائون لنگ، وو....
نانگا نڪتا ننگ موئن،
تن نانگن کهڙو ننگ، وو ....
لڳو لاهوتين جو،
"روحل" توکي رنگ، وو....

ڪافي

(۲)

ٿلهه: سانول تنهنجي سڪ، ڏاڍي شهر ڀنڀور ۾!

ڳجهيون ڳالهيون شهر ڀنڀور جون،
لوڪون ڪر لڪ...

راتيان ڏينهان روح ۾،
چولي ڪيو چڪ،

سر ڏئي سرڪي سي پين،
ونئيءَ ۾ پڪ...

"روحل" روح الله سان،
وجي ٿيو هڪ...

ڪافي

ٿلهه: ڏونگر ڇا ڪندو، جبل ڇا ڪندو،
جڏهن پٺي آهيان حبيبن هنج ۾.

بيحالي، جي مڪان ۾، راس ڪونه رهندو
سڄو امر الله جو، واٽ ونيءَ هلبو.

جاني هن جهان ۾، وت رَتَ روئندو
حيلا ڪرين هزار، وريو ڪونه ورندو.

"روحل" روءِ نه ايڏو، هل پيرين پنڌ ڪندو
پلصراط جي واٽ، لحظي ۾ لنگهندو.

ڪافي

ٿلهه: ڪنڊڙي، ۾ ڪلتار ڏنو سي.
رانجهو رمزن وارو يار

"وَ في انفسڪم افلا تبصرون".
محفي هي اسرار ....
رمز رندن جي ڪو ڪو پرکي.
برهه جو باري بار ....
وحدت واري وات ونج تون.
وٺي نه اٿج وار ....
"روحل" رهبار رمز انهي، م
ي سب ڪوڙي ڪار ....

سرائکي بيت

○

دنيا ڍونڍي تي طالب کتي، سبنا مل کرتاٿي،
هڏي اُتي هوڏ تنهان، وڙهندي عمر وهاٿي،
انڌيان عشق الله دا جوڙيا، پني ولوڙڻ پاٿي،
روحل راهه رباني ڀاڄهون، ٻي سڀ کوڙ کهاٿي.

○

کايا مسيت، ريت کو پنر، کرٿي کلس چڙهانين،
من محراب سدا رک قبلي، جي تون شاه ريجهانين،
پنج جماعتي پڙهن نمازان، هردم سنجهه صباحين،
روحل روح کيتا مِل سجده، حَجُ حضور اٿانين.

○

حج حضور تنهين کون لکيا، سڄي سک جنهين دي،
دل درياه محبت دي وچ، تانکهن تانکهه تنهيندي،
رهندي ٻي پيرواه هميشه، کيا پرواه کنهين دي،
روحل رنگ رباني لاڳا، پني آس منهين دي.

○

جکي دل دروني اندر، ٻَني حوض کوثر دي،
پُر کرپيتي شوق شرابون، وني عشق امر دي،
جنهن گهر کون منن نت ڍونڍيندي،
کهني لهي تنهن گهر دي،
روحل رات کني دن پايا، سڀ صورت دلبر دي.

○

عشق چراغ پيا جب روشن، پيني رات انڌيري،
کيان انجن پاء اکين دي، اُلٽي کاڏي ڦيري،
جت ديکان تت درسي، سڀ کهڻ صورت ميري،
روحل رات کني دن پايا، تانکو وير نه ويري.

چشم آب حياتي دا، دل اندر حوض حضوري،
سِرَ دي سودي پيندي عاشق، پريت جنهان دي پوري،
سي جينديان موتوا ٿي ڪري بيٺي، پايا سُک صبوري،
روحل رنک هڪ دي رتي، سي حضور ملي وچ نوري.

جاڻ خودي تان خود ڪون پهچين،
نال خودي خود ٻانين،
اهو دوني وچ ديدار سجن دا، جيون درپن وچ چانين،
بنا ڪيف لطيف نہ لبدا، سُن تان سچ آکانين،
روحل رانجهن دل وچ وسدا، ڍونڍ نہ سجان جانين.

ايهہ سنساري نڪا نک بازي، اکين نال ڏٺوسي،
ڏيک تماشا محب ملڻ دا، اهو فڪر پيوسي،
چشم آب حياتي دا، دل اندر ڳول لڌوسي،
دستون ساقي ٿيا عنايت، پُر ڪر جام پيتوسي،
روحل وچ رِندان دي مجلس، نوشہ ڳول لڌوسي.

تون درياہ سُير، منن مجلي تون سنگ سدا سهيلي،
تيڏي عشق بنان جڳ جيوڻ، ڏکي عمر ڏهيلي،
جس ڪون نينهن لڳا نوش داروتي، اُج ڳهيلي،
روحل راز خسم دا جنهنتي، ساماڻي سچ سهيلي،

ڪوجهو ڪامڻ ڪيتو دلبر، باب بره بچايو،
چپ سُتي ڪون دستون پڪڙ، جٺي دوست جڳايو،
دل اندر ديدار ڪيتوسي وجڙيا فير ملايو،
روحل ريجهہ رهيا رنک توڏي، اکيان عين وکايو.

ڈتا ساقي شوق شرابون، پُر کر جام پيالا،
گردش دور فلک دي دا سب مٹ گيا ڈک کشالا،
عشق خمار چڑھيا من ميڈي، سدا مکھن متوالا،
روحل رنگ رانجھن دا چوکا، چھوڑ کيڑا منھن کالا۔

ديدار دروني اندر پايا، ڈٹھي جب جھاتي،
ٹٹا تازا کلف کفر دا، ٹيا ذکر گھٹ ذاتي،
اڑيان اکين رنگ لکوسي، کليا باغ بسنتي،
روحل عشق پيالا، کنون وصال حياتي

خانہ زاد، بانھي جنھن در تي، تنھن سيتي کبھا ماتا،
نال سائين دي کبھا ليکا، جنھن دا پيتا تاتان،
عشق جنيھن دا اندر جھميان، لوڻ يونڻ وچ سيانا،
روحل آپ تنھين کون ڈتا، جنھن ھٹ جني وکاٹا۔

اَت سندر بھہ رنگي مورت، من ميڈي وچ اٹکي،
لگا عشق وسر گئي کايا، ڦٹ ممتا مٹکي،
جنھن دي سک سوني شنھ پايا، لٹک تنھندي لٹکي،
روحل پريت لگي نھي جوٹي، پاني پيچ چٹ چٹکي۔

جب چپاتي، ويڑھي دي وچ نوشہ آيا،
نہ منن سرمان سينڈ گنڈاني،، نہ منن چندن لايا،
لون لون دي وچ سہج سماتا، ٹي راضي رنگ لايا،
منن مني نماتي دا، چا سائين پاٹ وسايا،
روحل راہ فقير دا، کنھن پاک پراپت پايا۔

ایہو رانجھو، ایہو ماہی، ایہو امیر کاتی،
جیون پانی پچ نیوی، پالا نہی پالا اُہو پاتی،
سب کھٹ دی وچ توہین وسدا، جیون چاچی پتریاتی،
ایہہ رنگی کھر، نامی کیلی ویک دونی شک نہ آتی،
روحل راہ الک دا جھیڑا، کیان عینک کھٹ جاتی

نہ نیہی لانن جماعتان نہ اوستاد سڈاون،
دل دریاہ محبت دی وچ رات ڈینہان تڑفاون،
جنہن دا درد تنہین دی در تی نت اُنی آپ کہاون،
سب صورت صاحب دی جانن، دونی دل نہ لاون،
روحل رنگ ھکی دی رتی، سی سبکون سیس نماون.

جی نیہی وچ سجن دی، رات ڈینہان رنک رتی،
کنون شراب حقیقی، پی پی پیالی منکہہ متی،
دوزخ بہشت ڈونہان ٹون نیاری، نہی سیتل نہی تتی،
روحل رات کنی دن پایا، کھول انڈاری کھتی

جنہنکون نیہن لکا، کھر اندر ساکیون باھروتی،
جنہنکون تار برہ دی لکی، چرخی تند تہ کھتی،
جا ڈینی ڳل بانہن ستی شہ سیتی ساکیون آتن کتی،
روحل رنک تنہان دا ڳوڑھا جی عشق رنگن رنک رتی.

جڏان توبہہ جنی پنی کر مانیا، تڏان تو راہ سجاتی،
وچ درونی جھوک رانجھن دی کول کلف چاکھت جہاتی،
دل اندر دیدار سجن دا، چشم آب حیاتی،
روحل پر کر پیء پیالا، ذات ملی وچ ذاتی.

ذات ملـي وچ ذات مـاهي نـال تـڏان سـپا بـن آنـي،
انک لکيا کاتب روزازل دي، کسکون خبر نـ کاني،
نـال رانجهن دي حـق اسـا ڏي، تـڏان تـ محبت لانـي،
روحـل رمـز ربـاني لکـي، پـاڪ پرايـت پـاني.

جنهـان رَمـز ربـاني لکـي، سـيئي صـاحب البيلـي،
وحـدت وچ وصـال تنهـان کـون، نـال سـجن هرويلـي،
دونـي دا داغ لنـو نهيـن دل تـون، قـبـڻ تنهـاندي ميلـي،
روحـل رات هجـر دي هنـي، مليـا يـار سـويلي.

سـهٺي صـورت ويکـڻ کـارڻ، عشـق لکـا مـن ميـرا،
سـک سـجن دي آکـر ڏنـا، دل دي انـدر ديـرا،
پنـچ مواسـي محکـم کيتـي، کيـان کهنـي وچ کهيـرا،
روحـل رات کٺـي دن پايـا، مـٽ کيـا سـب انڌيـرا.

کايـا کـوٽ دس دروازي، دل دلبـر دا ديـرا،
لـون لـون دي وچ ٺـي خوشـحالي، کيتـا نوشـهه فيـرا،
کـوڙي سـڌ کهتيـن دوزخ، ٺيسـي سـچ نبيـرا،
روحـل رات کٺـي دن پايـا، مـٽ کيـا سـب انڌيـرا.

بـي خبـري دي ننـدر وچـون، آ دسـتون پکـڙ دوست جڳايـا،
وچ انـڌاري ٺـي روشـناني، دلبـر آکـي درس دکايـا،
ذکر فڪـر دي جهڪڙي لٺـي، سيج اُتـي چڙه نوشـ آيـا،
ڏي کل ہانهن پياري سيتي، سـهج کنون چا انک لکايا،
هجر وصال کنون جند چٺي، روحل وچون روح الله پايا.

سرائڪي ڪافيون

ڪافي

(١)

(روپ ججونتي)

ٿلهه: ماهي ميڏا مٺن تي آيا، سنڌ سنڌ مل جيءُ جڳايا
ديکيا درسن بهت سک پايا، ڏيو مبارڪ رل مل سهيان

اگن آيا پريتم پيارا، باجي نوبت پريم نغارا،
لوئن لوئن لگ رهيا رڙڪارا، سڻ سڻ ڏن مهين چڪ رهيان

مين اياڻي نينهن ڪيا ڄاڻان، نماڻي تي آپ پڇاڻان
جنهن دا پيتا، تنهن دا تاڻان، آپي وڙدا مٺن ٽڪ رهيان

اکيا چند چت چلي نہ پورا، "روحل" روح مل ٻهيا چڪورا
لاڳا عشق چلي نهين زورا، محڪم پيچ ڪنڍين وچ ٻٺيان

كافي

(٢)

ٹلھہ: نینھن لگّا من پیاري دا.
پیاري دا، کلنگي واري دا.

بنھاں لوکاں نوں موت مریندا،
عاشق قتل نظاري دا ....

چند کیڑیا سارا عالم ویکھي،
مین ویکھاں رُخ پیاري دا ....

هردم جھاں وچ کل رهیا هي،
ھکو ئي گل هزاري دا ....

"روحل" ریں هجر دي ڳیئي،
ڍونید لذا گھر ساري دا ....

كافي

(٣)

(روپ پهاڙي)

ٿلهه: لڳڙا پاڻ ماهي دا من وچ،
هو حيراني ڪڙيان.....
خوني دو چشمان يار ميڏي ديان،
زور دوناليان لڙيان....
درد مندان دي مارڻ ڪيتي،
فوجان حسن ديان چڙهيان....
"مَين" دا ڪوٽ ڪَڍ تي انڪن،
ٻهَن جگر وچ وڙيان....
"روحل" روپ رانجهن ديان رمزان،
پا ڪر پيچ اٽائين اَڙيان....

ڪافي

(۴)

(روپ پهاڙي)

ٿلهه: يار طبيبا، وي ميان، دوست طبيبا، وي ميان،
تيڏي ڳاليان مول نہ پاوين.

سول هي ميڪون يار سجن دا،
نبضان نون هٿ نا لاوين، يار طبيبا....
اڳڻ عجيبان دي ويندي،
هيٺا حال سڻاوين، يار طبيبا....
ٻڪيان ڦڪيان ٻي ڪون ڏيوين،
مين ڪون محب ملاوين، يار طبيبا....
ڦڪيان تيڏيان فرق نا ڪرديان،
ناحق هرج نہ لاوين، يار طبيبا....
آکي "روحل"، رب! حسينان دي،
درسن پاڪ وڪاوين، يار طبيبا....

ڪافي

(٥)

(روپ مالڪوس)

آ مليــــن وٽ ڍولــــڻ ســـائين، جنـــد وڃـــوڙا ســـــهدي نـــاهين،
اکيـــن ســـڪن منهـــ ويکــڻ ڪــون، ڳــل لڳــڻ ڪــون پڙڪــن بــاهين.

تـــو بـــن دل هـــي درمـــاندي،
ســيج ســُتي نيٺـان ننـد نـ آنـدي،
وائيـــن تــي ڪـڙ پــُـچان پـانڌي،
بوهــي پولــي ڪــانگ اڏائيـــن.

ڪنهـــن ســـياڳي ســـڏ ســـٺايا،
جـــان جاڳـــان تـــان جـــاني آيـــا،
اکيـــن ويـــک مـــاهي ڳـــل لايـــا،
شـادي دي ڪـڍ هـُڻ ڍول وڃـائين.

عشــق ســوداگر اهــ ڪـم ڪيتـا،
ســر دي ســودي رانجهــو جيتــا،
"روحــل" آءُ مــِـليا مــَـن مـــيتا،
ڏي ڳل ٻانهن سدا سـُک پـائين.

كافي

(٦)

ٿلهـ: سهيلڙي عاشق ٿيوان، ميڏي دانا وي،
عشق الله دا مشڪل پوندا.
عشق الله دا اوکا آٿانگنا.
نهين رکدا سر دا سانگا،
خون جگر دا پيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.
جوڳ جڳت وچ اُهن جاڳا،
سڙت دي سنئي، ڏيان دا ڏاڳا،
گيان دي گودڙي سيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.
"روحل" آکي مست موالي،
درد وندان دي هي، اِيها چالي
جيئندي مَر کر جيوان
عشق الله دا مشڪل پوندا.

ڪافي

(٧)

(روپ جوڳ)

ٿلهہ: سهيوڙي ميں ايهو نہ ڄاتا ڄاڻ
ميں ٻاهر ڍونڍيندي، شهہ رانجهو دي ڪاڻ

لوئن لوئن دي وچ جهوڪ جنهندي
او ميڏا ميں تي تنهندي
عشق لڳايا پاڻ

پانچ سکي مل منگل ڳايا
"روحل" رات ڳئي دن پايا
چوڙيا ممتا دا ماڻ

ڪافي

(٨)

(روپ پرياتي)

اکيـــــان پريـــــم پيـــــالا پيتــــــا
ڪــــا جـــــا ســـَــــڪيان چـــالي.

جــــن ويڪــــان تــــن شـــهرين مــــورت،
ماهي ميڏي والي....

لــون لــون وچ هـــي جهــوڪ جنهينــدي،
جاءِ نهين ڪا خالي....

جنهـــن دل انــدر ديـــدار نــــ ڪيتــــا،
ڪاڏا نانگڻ ڪالي....

"روحـــــل" رنـــــگ ربـــــاني رَتــــؤا،
درجا پايا عالي....

ڪافي

(٩)

ٿلهه: لوڪ آکي هي "روحل" ٻولندا.
ڪوئي آکي هي ذات زنگيجا؛

نهين "روحل"، نهين ذات زنگيجا.
اي ڪو سرِّ الاهي هي.

ڪفر اسلام ڏوهان توئن نيارا،
جيوين جَل دي اندر ڏيکن تارا،

دل دريا وچ ڪيڏ اساڏا،
جيوين پاڻي وچ ماهي هي.

ڪيئي ڪوڙا ڪيئي سچا سڏيندي،
رمز رندي دي نهين سمجهيندي،

او ڪيا چاڻن حالل اساڏا،
جنهن دل داغ سياهي هي.

ڪامل مرشد راه بتابا،
"روحل" وچون روح الله پايا،

آخر ذات ملسي وچ ذاتين،
ڏيندا عشق اوگاهي هي.

ڪافي

(١١)

(روپ جوڳ)

ٿلھ: سھيون ڙي مينون ايوين پاوي،
ارس پرس مل درس تي درسبن دکاوي.

تن من دا مين کران وچاڙان،
سيج پيا چڙھ آوي....
پانچ سکي مل منگل ڳاوي،
ھير ماهي در پاوي....
"روحل" روح رلمليا ماهي،
کيڙان دي کوڙي دعا وي....

ڪافي

(١٥)

ماهي وسدا دل دي نيڙي،
گهول گهتان لک تنهن تون ڪيڙي.

ساڏي پيت سُهاون جائين،
جتان وسدا رانجهن نيڙي،
نت ويکان وچ سنجهه صباحين،
طعني ڏيندي ڏکني پيڙي.
سپ گهٽ دي وچ تيڏيان جهوڪان،
ڏردي، آک نه سگهان لوڪان،
عشق تيڏي ديان لڳڙيان نوڪان،
تجهه بن منول نه پاندي ويڙهي.
سيج اتي چڙهه نوشهه آيا،
سهج ڪنون چا انگ لڳايا،
جنهن دي آهي سو شهه پايا،
لڳڙي محبت ڪون نبيڙي.
دلبر دل دي ڪڙڪي ڪولي،
لک چوراسي سمجهي ٻولي،
"روحل" چند پيا وچ جهولي،
تني سياليان دي جوني جهيڙي.

سي حرفي

الف؛ الف الله ڪر ياد سدا، نِت وحدت وچ گذارين
جيوڻ دي دهه چار ڏهاڙي، خام خيال نه ڏارين
روحل راهه فقيري دي وچ، غفلت منهُون وسارين
اي دنيا ڏوتي سڀ جڳ موهيا، چيت چلين مت هارين

ب؛ بي بديون ٿون رکين سائين، فرصت ڪرين نه ڪائي
مٿن وچ لَلِ نه لکڻ ڪوئي، نه ڪا ڪرين ڪمائي
تيري راڄ قِران البيلي، وتان ٻانهن لڏائي
روحل راز خصم دا جنهن تي، جڳ سهاڳڻ سائي

ت؛ تي تم گهول گهتي دلبر توِن، سينان مُول نه تنگي
جام شراب رندان دي هٿون، پريم پيالا منگي
چِٽي جند جواب سوالون، ٿُٽن جهيڙي جنگي
روحل راهه رباني دي وچ ديديان سِر نه سنگي

ث؛ ثي ثبوت ڪر انتر جامي، جي تون عاشق ٿيوين
شوق شراب رندان دي مجلس پل پل پيوين
لهي هول حساب حشر دا. ٿر مُوا ول جيوين.
روحل رات پرم دي پجين، نيهي نام سڏيوين

ج؛ جيم جهان دنيا دا طالب، ڇوڙ تِنهيندي ياري
حرص هوا تڪبر ڪون، تڪ مارين ڪيبر ڪاري
جنهان عشق الهه دا ڍايا، تنهان تيڏي تاري
روحل تي قربان تنهان توِن، جنهان ممتا ماري

ح: حي حضور هر دم هميشه، ٻُهلي ٻري ڍونديندي
كامل مرشد ٻاجهون انڌي، اونڇي سر كريندي
وڃ انڌاري ٻن رَشنائي، ناحق هٽ هليندي
روحل خصم جنهان دي جهولي، سُكي سيئي جليندي
خ: خي خالق دا خيال جنهان كون، مِٺي لڳي نہ مايا
سي عاشق وحدت وڃ ورودي، وسري سندر كايا
جي وت نينهن نمائي كيتي، رات ڏِٺي دن پايا
روحل رتن امولك مليا، پاڳ ٻيراپت پايا
د: دال دماما دل دي اندر نرنّيو چوٽ چلائين
پنج مواسي كايا دي وڃ، محكم مار هٽائين
هوكا ڦير حقاني والا، نگري سڪ وسائين
پيچي روحل در دوستان دي، ذرسن ٻكيا پائين
ذ: ذال ذرا كڇ تو ٻن ناهين، جهر جهنگ تيڏيان جِهوكان
هكنان دي گهر ساوي سبزي، هكنان دي گهر سوكان
سيئي گهٽ دي وڃ توهني وسدا، ايها خبر نہ لوكان
روحل كون تون آپ پلائين، پريم پيالا موكان
ر: ري رانجهن دي سك جنهان كون، هر دم رهي هميشان
سُو هي سيج نہ پاوي تنهان، كيتي پريم پريشان
سي عاشق صادق نرييہ نيهي، هٺكي رهن نہ خويشانْ
روحل در دلبر دي، ٻِكيا پايا خير درويشان
ز: زي زاري وڃ رهين هميشان، توڙي ملي دلاسا
ايهہ جڳ بازيگر دي بازي، ركين نا ٻرواسا
ڏاڍي نال شراكت كيهي، كن تولا، كن ماسا
روحل تيءَ رضا تي راضي، تو پائي سك نواسا
س: سين سجن دا صحيح سڃاڻي، كُپيري وڃ ٻَيرا
لونءَ لونءَ دي وڃ جهوك جنهاندي،دل دي اندر ديرا

سر سرواهہ کرین چا صدقي، کیا لاگي هڻ تیرا
روحل رات پرم دي پاجي، مٺي سپ انڌیرا
ش: شین شتاب وهائي عمر، پیڇي کیا کریسین
جوین دي وچ کنت نہ پایا، بهیلي هٿ ملیسین
نال سهیلیان آتڻ دي وچ، کیها منهن گهن ویسین
روحل خصم جنهان دي جهولي، سکي سائي جلیسین
ص: صواد صبوري کر دل کیجون، جت سجن دا واسا
دمہ سِر وار ورهہ دا چاهڻي، مُول نہ موڙي پاسا
چندن بِرک کلیا وچ ویڙهي، کِت کون قرین اداسا
روحل رتن امولک ملیا، پایا نینهن نِواسا
ض: ضواد ضرورت ملیا لوڙین، کُوڙي جاڻ نہ جهلین
کایا کوني کلف کفر دا، عشق کنجي کر کولین
لون لون دي وچ جهوک جنهان دي، دي ٿبکي گهر گولین
روحل روح رتن هي تیڏا، گیان کنڊي گهت تولین
ط: طوئي طالب مطلوب ملڻ دا، کر گهِن ساجهَر سایا
دل تیڏي وچ دلبر وسدا، مرشد راهہ بتایا
جنهین دي درد دیواني کیتي، سو شوهہ الله ملایا
روحل روز اول دي لکیا، چندر جهولي وچ پایا
ظ: ظوئي ظاهر باطن سپ سائین، بیشک شرک نہ آئین
رک یقین ارادا سچا، جي جاڻین سک مائین
کُوڙي هرگز جاء نہ لهسن، سچیان صاحب سائین
روحل راهہ الک دا اوکا، گیان انک گهت جائین
ع: عین عنایت کیتي ساقي، ڏس پریم پیالا
پیوڻ نال شراب طهورا، اندر ٿیا اجوالا
لون لون دي وچ ٿئي خوشحالي، منیادک کشالا
روحل رنگ رباني رتا، سدا مگن متوالا

غ: غين ڪڍين چا غير وڇون، تان اوهي عين سڏيوين
ڪايا نقطا سڀ جڳ موهيا، ڏيک مطيع نہ ٿيوين
امر پيالا مرشد والا، سر ڳهٽي رک پيوين
روحل وچ رندان دي مجلس، عاشق نانءَ سڏيوين
ف: في فڪر سڀ چوڙيا جنهان، سيئي فقيرسڏيون
هر دم رنگ رباني رتي، روڪي مُول نہ ٿيون
نيہ نيهي ميخاني دي وچ، امر پيالا پيون
روحل رنگ تنهان دا گوڙها، جي "مُوتوا" تي ڦر جيون
ق: قاف قيوما ڪرم ڪندا، اسان تيڏي تاري
عقل فڪر دي چوپڙ رچيا، تو ٻاسا جڳ ساري
حڪم رضائين تيڏيان چلن، رعيت ڪون وچاري
روحل بازي تِنهان جيتي جاڻ، سمجهہ جنهان هاري
ڳ: ڳاف ڳيان جنهان دي اندر، اُپريا سَورج سارا
ٻني رات ٻرم دي، تنهان مِٽيا سڀ انڌڪارا
چوڏهن طبقين ٿي اي روشنائي، ڪُليا ڳل هزارا
روحل تي رب راضي ٿيا، پايا نينهن نظارا
ل: لام لڳن دل اندر لاڳي، ڏٺي صورت ساري
امر پيالا مرشد ڏتا، چڙهي عشق خماري
جِهين دي سِڪ سوئي شهہ پايا، من دي ممتا ماري
مِليا دوست مٽي دلگيري، روحل مِلڪ تمهاري
م: مير مهاديوَ پيدا ڪيتي، ڪارڻ رَوپ ظهورا
ذاتي روح تمهين وچ ڳهتيو، واڻي انحد تُورا
ڳڳن منڊل وچ بَٽي چُوئي، چِوَڪي شراب طهُورا
روحل پر ڪر پي پياليا، مرشد مليا پورا
ن: نُون نبا هو رنگ تنهان، عشق الله دي رتي
ڪنون شوق شراب حقيقي، پي پيالي منڌ متي

ملــيــا دوســت مِڻـي دلـگـيــري، گــهــول أنـذاري گــهــتي
روحل جنـهـن تـي نـوشـهــ راضي، ســا كـيـون چرخا كتي
و: واڻ وصــــال وڇوڙي دا، هَڻ دوكـــا مُول نـــہ آٿـــين
چوڏهين طـبـقي هـڪ ٿي ســورج، ســي گــهـٽ جوت ســمــاٿي
جيــون جل ۾ ڦــري الـيـلـي، جت ويـكــي، تــت پــاٿــي
روحـل رمــز رنـدان دي مــشــكـل، كـنـهـن هـڪ ورلي چاٿي
هــ: هـي هــمــراڙ هــمــيــشــہ دلــبــر، پــريـر لـڌا ونـج پـيــرا
عــشــق چراغ كـيــتـي روشـنـائي، مــتـيــا ســي انـڌيـرا
لؤن لؤن دي وچ تـنـئي خوشـحـالي، ملـيـا مـحـرم مــيــرا
روحل ريـجهــ رهـيـا رنـگ تـيـري، كـري عــبــادت گـهـيـرا
لا: لام لــقــا ء ويـكــڻ دي طــالــب، هـــر دم رهــن حــضـــوري
هـڪ پـل پاسي مـول نــہ تـيـون، پـريـت جنـهــان دي پـوري
مِـيـو درد لـتـي دلـگـيـري، پـاٿي ســانـت صـبـوري
روحـل تـيءَ قـربـان تـنـهـين تـون، جي نُور مـلـيــوَ نـوري
ا: الـــف اول آخريــي اوهـــي، ذاتـي ذكــر فـــقـــيـــران
در دلـبــر دي آپون كهـاوڻ، هــن كـاتـي تـكـبـيـران
سِر دي ســودي عــشــق ڳڌونـي، ايـهـــو پـرچار پـيــران
روحل روحــان تـنـهـان ديـان نــريـان، تـن طـاقـت مـن ڏيـران
ي: يـي يـاري كـر عــشــق ڏتـوئـي، كـيــتــئـي عين كـرامـت
ديـكـون شــاهــ قـــرون مـــتـــوالي، لـتـي مـن مــلامـت
انـڌي كـون ول ڊهـيــان اكـيــان، تــيــا ايمـان ســلامـت
روحـل كُون هڻ مـنـا لـگا، تـيـرا نـانءَ نـيـامت (نـعـمـت)

سي حرفي

الف - الله دي نالي پاڄهون ڪُوڙي اور ڪمائي،
دنيا ڏوتي سڀ جڳ موهيا، تيڪون سمجهه نه آئي،
نال رذالي لاٿئه ياري، ڏاريئه ڇاڻ نه ڪائي،
جنهن اهين رن ڪنون منهن موڙيا، "روحل" راهه حقيقي پائي.

بي - بازي واهه بڻائي صاحب، طالب طلسم والي،
ڪوئي سمجهي پُرش حقيقت، ساري الٽي ڇالي،
حال حقيقت حاصل ڪر گهن، جهولي ڦيل مقالي،
سر دي سودي پاڄهون "روحل"، لڳدي مشڪل لالي.

تي - تات طلب رک هردم دل پر، طالب دلبر والي،
باطن هويا برحال جنهيندا، ڇاٽي نه اٽڪل ظاهر والي،
هر رنگ دي وچ ويکي ظاهر قدرت قادر والي
راز حقيقي ويکين "روحل"، ڪولين ڪوڙڪي اندر والي

ثي - ثابت بولي دلبر والي، باقي ڪُوڙ ڪهاٽي،
هرجا وسدا حسن حقيقي، ڇاڻ اهوئي ڇاٽي،
رمز حقيقت والي ظاهر، هڪو ڦوٽا پاٽي،
حال اهو جي پاوين "روحل"، منزل اعليٰ ماٽي

جيم - جڏهانڪر سر تي چايم، بار محبت والا،
حال عجائب سر تي آيا، هر دم حيرت والا،
هر جا راڳ ربوبي ڳاوي، مطرب وحدت والا،
سڀ دي همت ناهين "روحل"، ڇاٽي همت والا

حي - حقيقت حق دي هر جا، ڪنّان جلال تي ڪنّان جمال هويا،
هر رنگ دي وچ وسدا او هي، گرچ بيچون بيمثال هويا،
اهندا درجا آکان ڪهڙا، جو حال حقيقت نال هويا،
محنت واليان نون آسان، "روحل"، جنهن ڪيتا او نهال هويا

خي - خُمر حقيقت پي ڪي طالب، خيال خو دي دا ڪاوين،
بار برهه دا سر تي چاوين، غير نه اندر لاوين،
"الانسان سِري و أنا سره"، گيت محبت ڳاوين،
سر دا سودا ڪَر ڪي "روحلَ"، وچ ميدان معرفت جاوين.

دال – دمامي دردان والي، سر عشاقان وڄدي،
سولي اتي مشکن چڙهندي، ساجن ڏيک نہ رڄدي،
وير وروڌ نہ ڄاڻن هرگز، صاحب صولت سڄدي،
"روحل" ڏيک بـَديان تون ظاهر، قرب والي اوکڄدي،

ذال – ذکر فکر دي نال رهين، ايهہ دنيا ڌرتي ڄاڻين،
جڳ نون جُوٺي رول گهتيندي، وحدت وسهہ آٽين،
هر گهٽ جلوا دلبر والا، جي تون جوت پـَڇاڻين،
"روحل" راهہ حقيقت پاکي، رتبہ اعلىٰ ماڻين.

ري – رمز رَبُوبي ڄاڻڻ والي، ذکر کماون ذاتي،
دم دم ويکن دلبر سيتي، پاکي اندر جهاتي،
ڇُٽ ڳئي مام مجازي ساري، رهي نا صفت صفاتي،
"روحل" ڏونهين رتي اهندي، ڇا نفي ڇا اثباتي.

زي – زباني کلما پڙهدي، مول نہ معنىٰ ڄاڻن،
جنهان کلمان دل دا پڙهيا، سيج سکان دي ماڻن،
"لا يحتاج" گذارن هردم، وائي اور نہ واڻن،
وحدت دي وڻجاري ٻڌکي، "روحل" سر سڄاڻن.

سين – سڄاڻن سر سڄڻ دا. اوکا بار اٺاوڻ،
وحدت والي وادي اندر، مشکل پيرا پاوڻ،
سر دا سودا کر گهن اول، پيڇي راهہ پڇاوڻ،
"روحل" سڀ دي حاجت ناهين، کيميا قلب کماوڻ.

ش – شهہ رڳ کنون ڀي کولون وسندا. دوئي گهتيندي دوري،
سيس نوا کي اندر ويکين، ظاهر پريمي پوري
هر گهٽ دي وچ رنگ انهيندا. ناري هي يا نوري
"روحل" جيون ساکي ٻاجهون، حق دي ڳال اڌوري

ص – صاحب دي ياد کرين، ايهہ ساهہ اتي وساهہ نهين،
محبت والي راهہ کنون ٻي روشن کوئي راهہ نهني
بار ملامت سر تي چاوين، لوک رسي پرواهہ نهين
"روحل" دامن عشق دا پکڙين، اس جيها شهنشاهہ نهين

ض – ضرورت تيکون کهڙي، ٻڌنا کوڙ کماوين،
نال ٻران دي صحبت تيڏي، انگ ڀيوت لڳاوين،

امل حياتي قدر نہ ڄاڻين، ناحق ويل وڃاوين،
"روحل" نانءُ الله دي ٻاجهون، ڪوئي خير نہ پاوين

ط - طالب ترڪ ڪرين جي، طمعي تال تمامي،
هفت ولايت تيڏي خادم، ٿيجن صاف سلامي
تون صاحب دا، صاحب تيڏا، رمز نہ ڄاڻي عامي،
"روحل" موت نہ ماري تيڪون جي هوئين عرش مقامي

ظ - ظهورا هرجا، قدسي ذات داسارا
موجان موج تلاطم اندر، پريم گنگادي ڌارا
ڪر گهن حاصل حال حقيقت ول عمر نہ آسي يارا
"روحل" اڪيان ڪول تي ويکين، ڪٿي سڪندر، دارا.

ع - عجائب رمز رباني، حال حقيقت والا،
جنهن ڄاتا ڄاڻ محبت دا، مڪن ڦرن متوالا،
عشق خمار دي وچ گهاري، ڪيا گرمي تي ڪيا پالا
"روحل" گر اگر مين هويا، وسر ڳئي ڪشٽ ڪشالا

غ - غنا دي صاحب صوفي، نظر تنهان دي عين عنايت،
ڪيفي ڪيميا قلب ڪماون، هر دم چاهن عشق سلامت،
پي طهورا آبحياتي، ماڻن نيهي نينهن نهايت،
هر حالت دي وچ رهندي راضي، شامت اي يا راحت

ف - فقر ڪنون سڀ حاصل هوري، بي معنيٰ ايهہ دلگيري،
دنيا اتي دين گنوائين، ڪوڙي شيخي پيري،
ساڏ سڏاڪي مايا ميڙين، ڪشف ڪرامت ميري،
"روحل" راهہ حقيقت هٿ ڪر، باقي ڄاڻ زهيري.

ڪاف- ڪتابين پڙهہ ڪي خود ڪون، سمجهين عالم دانا،
ڪنز قدوري ڪافيہ آسان، مشڪل محبت معنيٰ
علم عقل ڪنون جو وڏڳئي طالب، او فرد فريد فرزانا
"روحل" رمز محبت والي، سچ ڪر ڄاڻي مرد يگانا.

قاف - قدر فقر دا ڄاڻي اوئي، جو رمز رندي دا حامل
موهہ ڪنون جو پاسي هويا، پرس اهوئي ڪامل
ڪامي ڪہڏي اوديا اندر، رهندا هر دم شامل
"روحل" ساڏ سنگت دي ٻاجهون، مڪتي من دي مشڪل

لام – لنئون لنئون دِي وچ جهوک جنهان دي. آون ياد سدائي.
ظاهر باطن ذکر تنهان دا. اور نه وٹدي وائي.
"فَاذ کروني اذ کرکم" دي. مرشد بات بتائي.
"روحل" مليا يار يگانا. انگ انگ راحت پائي.

ميم – موج محمدي اندرپاتم. سارا سر "الاهي"
رحمت عالم بڻ کي آيا. ڏيندا جگ گواهي.
عرشون منزل بالا تنهن دي. جت اور نه پهت راهي.
"روحل" اشرف عالم اندر. بيشک ميڏا ماهي.

نون – نوبت وجدي عشقان والي. پير انهانهين کو پاوي
بار برهه دا اوکا ڏاڍا. سر ڏي کي سورهيه چاوي
موهه اهنکار کنون کر پاسا. کام کروڌ کون ڍاوي.
"روحل" مرٹا اڳي جوئي مردي. ول موت نه انهان نون آوي.

واو – ويکين جنسار حقيقت والا. ماهي هرجا حاضر.
گگن. مندل دي گردش اندر. نقش انهيندا ظاهر.
گل قل جوت جمال دي شيدا. ذکر ذاتي وچ ذاکر.
"روحل" شک نه آٹين کوئي. اهو اندر ٻاهر

هي – هدايت حق دي ٻاجهون. جوڙ نه کوئي جوڙين.
چوراسي لک پچري دا. سنسا سارا ٽوڙين.
نرمل نوري طوطي دا. حال حقيقت ووڙين.
"روحل" رمز رباني ٻاجهون. اور طريقا ڇوڙين.

لا – لنون لنئون دي وچ لات لطيفي. اور نه کوئي ٻولي.
پريم ساگر دي چڙهدي لهدي رهندي هر دم ڇولي
رتن امولک مل گيا مينون. ڀر ڳئي خالي جهولي
"روحل" آنند هويا حاصل. پريم دي لڳ ڳئي هولي

يي – يقين دي منزل ڄاٹين. عشق حقيقت. عشق طريقت
عشق بنا اَيهه عمر اجائي. عشق هي عالم. عشق هي دولت
چاٹ اهين کنون منهن نا موڙين. عشق هي مذهب عشق هي ملت
"روحل" قول اهو نا فاسد. عشق عبادت. عشق هي طاعت

دوھا

صفت ڪرو سبحان جي، جو آدانت مڌ هوءِ
سو ايڪو ايڪ اکنڊ ھي، اور نہ دُو جا ڪوءِ

ايڪو ھي اکر ارٿ لَي، نھين ڪو اکر انيڪ
ري من پُولا مت ڦرو، انت جگ ھي ايڪ

سو ايڪ ايڪ سب ڪو ڪهي، جانت نھين وِويڪ
سو ايڪ جوڳي جوهري، الٽ سماوي ايڪ

ايڪو ايڪ جب درسيا، مٽِيو تن ڪا تاپ
روحل رتا ايڪسون، ست گر ڪي پرتاپ

ميل تيل وان ڪا نھين، نھين رنگ، نھين روپ
سگل برت ويا پڪ سدا، روپ روپ مين روپ

روپ روپ مين ديڪيا، روھي رُوپ اروپ
ستگر وچني سمجھيا، روحل رُوپ انوپ

سَنمک هوئے درسن ڪيا، ڪيتي ديا ديال
روحل رتا رام سون، منيا آل جنجال

هندي ڪافيون

ڪافي
(١)
(روپ آسا)

ٿلهه: اپنا روپ پڇان، سمجهه ليهه من درشن ايهي

١. پنڊ برهمنڊ ڪُل راس تمهاري
ڪاهي ڪون ڪرت ڪمان......

٢. جنسي شنکهہ اجيا مون ڏولا
جانت هوءِ اجان......

٣. ڪستوري وسي مرڪهه ڪي ماهين
بن ڪنڊ ڍونڍي سونکي جائين
هوءِ رهيا حيران......

۴: جن تم ڪون نهپي ڪر جانيا
رمتا رام سڪل کهٽ مانيا
سيني ساڌو پروان......

٥. تين لوڪ منهه تمرا واسا
ڪاهي ڪون تم قرت اداسا
جان سگهين تو جان......

٦. جب ميري پريت صاحب سون لاڳي
"روحل" رين پرم ڪي ياڳي
تنت تال غلطان......

ڪافي

(2)

(روپ ڪانڙو)

ٿلهه : موهن سون پريت لڳي هي موري

١. نا جاڻان ڪيها جيتڪ لايا
آپ ڪنون چا آپ ملايا
پاني پريم ڪي ڏوري...

٢. سرت نرت ڪي ڏوتي لڳاني
بن جهيا ڪي بات بتاني
ڪس ليا دل زوري...

٣. انحر واتي اڪند ڏن لاڪي
بهيا چت چيتن ڪيا پاڪي
ٿوڙ لاڪي توري...

۴. پانچ سڪي مل منڪل ڪايا
"روحل" رات ڪني دن پايا
مليا شام ڪشوري...

ڪافي

(٣)

(روپ سارنگ)

ٽلهه : برست پريم بادل ڪهن ميهه
برهڻ ڪي بوند پڙي جن اوپر
دن دن وڌت سنيهه

١. انبرت ڌاران رم جهم لاني
پيوت امين رس ٿاهر پاني
ڪرم نہ لاڪي ڪيهه

٢. ڪاجي ڪڳن ۾ انحد ڪهور
ڌاڌر بولي چاتر مور
اُتم پايو ڀيهه

٣. ڪيا ڪهتا ڪر ڌهه ڌس آيا
جيو سيو ۾ الت سمايا
ٻول ڪي تن ديهه

٤. چت چيتن ڪبڌيا پاڪي
"روحل" روح انترن لاڪي
چرن ڪول رس ليهه

ڪافي

(۴)

(روپ ڪانڙو)

ٿلهه. جيڏيون ڙي منهنجو جيءُ ريجهه رهيو
پي ڪي بدن پر اچانڪ درشت پري
۱. ڪنهن سين ڪهون ان سک ڪيان باتان
آسا سکل سري.....
۲. برہ اکني ڪي جب دونهين دکاوي
من ڪي ممتاجري.....
۳. "روحل" رات ڳئي، دن پايا
لاڪي پريت کري.....

ڪافي
(٥)
(روپ بلاول)

ٿلهہ: ميرا من موهہ ليا جادوڪرني

١. نا جاڻان ڪيھا چيٽڪ لايا
نيند پڙي نہ و آڻ جڳايا
نظر اسان ول ڏرني

٢. برهہ بان اندر سون جوٽي
ممتا متڪي سر پر ڦوٽي
ڳني هو تي جل ڀرني

٣. ڪيان ڪلي ہر درسن ديا
پاڪي ڏوري، اپني ڪر ليا
جت لاڪا جا چرني

٤. يہ هي دان مانگي اي جن تيرا
"روحل" ڪون ڪر راک جو چيرا
آ پڙا تيري سرني

شبد

جنهان عشق دي چاشني چک ڏٺي
پيتي پريم پيالي، سي ڇانئدي ني
١. نيهي نينهن سڄن دي راتين ڏينهان
جنهن دي تانگهه تنهان دل تاندي ني
٢. جنهن دل اندر ديدار کيتان
نال يار سدا سک مانئدي ني
٣. روحل رنگ ڳوڙهي رڄ لعل تئي
وڃ مليني اصل جنهن کان دي

شبد

ٿلهه: اس دار دروني دي اندر ميان
عجيب کيل ڏٺا يار آپتي دا
١. سب گهٽ پر گهونگهٽ کر چلي
خالي ٿان نهين کوني ٿاقٺي دا
٢. ديکو حد بيحد کي آرسي هي
بنا، حد، بي حد نه جاپٽي دا
٣. "روحل" رنگ لڳا گور گيان ديا
سوهڻن شبد هي راهه سڃاپٽي دا

ذمال

(روپ بسنت)

ٿلهه : موري هردي ڦوليو نرهه باک
مل شام سندري کيلي ڦاک

١. سيج صراحي رام رس پايا
پيوت پريم سرڳني ڪايا
امر پيا پيا چاڻ،
ڪيون نه لاکي جم ڪا باڻ

٢. تنت تال سنک انحد باجا
پانچ سبکي مل ناچن لاڪا
الٽ سلٽ جب مليا ايڪ
پول ڳيو سب پرم پيڪ

٣. جوٺي امين رس ڪي پچڪاري
بيج رهي پيا سنگ پياري
برست بوند عنبير گلال
سب ڪٿ ديکيا لعلون لال

٤. بڙا پسارا ايڪ مول
چوراسي لک لاڳا ڦول
من پورا ٺان ڪري ڪنجار

٥. گيان ديپ ڪت ڀيو پرڪاس
اگيان انڌيرو سکل ناس
چين ليانج تنت سار
ڪر ڪرپا ايسو دينون سنگ
"روحل" اه نس راتو رنگ

ڌمال

(٢)

(روپ بسنت)

ٿلهہ: چلو پيا ڪون ديو مبارڪ، انند ونن ڪي وڌي
اي اوسر ڦرهاٿ نہ آوي، آج بسنت رت آني

١. ڪيتا بيک ڳيا بن باسي، شام سندري سنگ
ديکت پول ڳيا سنسارا ڪو، هريجن راتا رنگ

٢. بيل چنبيل ڦلي ڦلواري پدرا ڪرت ڪنجار
هي ڪو پريمي پريم رس رسيا چين لي تنت سار

٣. کس چت چندن عنبر آتم ڪا قيصر ڪرني سنگ
پر پچڪاري پريم ڪي ماري پيچ رهيو سب انگ

٤. پانچ سکي مل، منگل گاوي، اڌت عبير گلال
سرت نرت ڌوني ناچن لاگا باجي انحد تال

٥. کيان کلي پر اکنڊ ڌن لاکي، کيلي سام ڪشور
"روحل" رلمل درسن ديا جبسي چند چڪور

کافي

ٹلهے دل تخت هزاري دا رانجهو
میڈي ماهي نال محبت اٹکي هي
١. چوڑون چوٹي ناهي، من مني لگي
پاکي پیچ چوکي چٹ چنٹکسي هي
٢. ڈي ګل بانهہ سُتي، سک سنیج اتي
چاتي نال پیاري لک لٹکي هي
٣. "روحل" رات هجر دي هٹ ګني
جاګي جوت ڈٹي مهان کهٹ جکي هي

ڪافي

(روپ جوڳ)

ٿلهه: جيئڻ لايا، ڙي سهيون! سانون رانجهو ميان

١. اندر ڀهان تان ڀهن نه آوي
ٻاهر ڀهان تان برهه سٻتاوي
ڪو ڪامڻ پايا

٢. مين اياڻي نينهن ڪيا جانان
برهه ٻشيهر نانگ سماتان
ڪو جو ڏنگ چڪايا

٣. رانجهو منڪ ڪڍڻ درڪاهون
"روحل" توٻ ڪيڙيان دي راهون
هادي سو هوت ملايا

سي حرفي

الف: الف ايڪ الک هي جوئي، سِهہ گهٽ پيتر ديکهيا سنوئي
جهان ويکان تهان نرمل نور، سب نرنترهي پرپور
ب: ب بادل بن ورسي ڏار، بن بجلي چمڪي انت اپار
پيوي امرت پريمي پورا، تهان پهنچي ڪوئي وِرلا سُورا
ت: ت تن ڪوج چڙهيو نرواڻا، تهان نہ پهنچي جم ڪا واڻا
امر پيالا هردم پيوي، ڪال نہ ويا پِي جگ جگ جيوي
ث: ث ثابت ڪر انترياميِ، آدانت ڪا جهُونا سامي
انتر ڪول ملي ڪوئي پورا، نرييي ناد بجايو ٿورا
ج: ج جگت تج جهوٺا سنگ، جهوٺي سي آ لاڳي ڏنگ
رام نام ڪي بيڙي ڏار، پَو ساگر چڙهہ اُترو پار
ح: ح هانسي مت جاني ڪوئي، تن من اربي سُورا سوئي
پهلي مري پيڇي ڦر جيوي، امر پيالا سو سنت پيوي
خ: کهي ڪالک (خالق) سون جو ڪو لاڳي، جم سر ناري اهنس داڳي
سُن- سِڪر ۾ آسڻ ڪري، هر دم جيوي مُول نہ مري
د: دال دُٻاري هرڪي لاڳي، "مين" "ميرا" نندرا سون جاڳي
آرڌ شبد ۾ رهي سمائي، نهين تو جنم اڪارت جائي
ذ: ذ ضرورت ميلي وڃ هينئين، ڳپت ڪٿا پرگهٽ سون لهئين
ر: ر رڻ جهڻ لائي جهنڪار، انتر ڏن ڪي سٽي پڪار
منوا مست مگن هوئي بينا، آپ آپ ۾ آپئي پينا
ز: زي زورا لڳي نهين ڪوئي، پئي ڪِرپا تب درسيا سوئي
پايا سک، پرم سي پاگا، التا چت، چيتن سون لاڳا
س: سين سنتوک پايا ڦل لاڳا، جنم مرڻ ڪا سنسا ڀاڳا
مٽ ڳئي ممتا سهج سمايا، آپ آپ ڪا درسن پايا

ش: شين شراب پريم رس پيا، منوا مگن هيا، رس ديا
ان من کي گهر صورت سماني، گرها کير تجيا سب پاني
ص: صواد صبوري سانت جب آئي، پولا ٻنڪڻ تائي پائي
جاگي سنّت، پرمنا پاگي، رام نام رسنا ڏن لاگي
ض: ضواد، ذرا کچ وان بن ناهي، تب گهٽ کيلي جاء بجائي
انڌا لوڪ نہ بوجهي کوئي، تب جاني جب کرپا هوئي
ط: طوئي، تنت جب درسئے نامين، مورک ڊونڊي سجان جائين
بنا وچار کوئي نهين پکرا، پئي کرپا تب سورج اپريا
ظ: ظوئي، ذات جب اپٽي بوجهي، تين لوڪ کي مهما سوجهي
جاني ذات تب کرپا کيني، ايسي ٻڌ ديا کر ديني
ع: عين، عنايت هر کي جاني، برسن لاگي امرت باني
گئي پراني جوبن آيا، جم سون ليکا ترت چڪايا
غ: غين غصا تج، نرمل رهئي، نندا نيکي سر پر سهئي
چاڏ سياڻپ بهو چترائي، ستگر سبد ملي رگهو رائي
ف: فے فکر تج جهوني آسا، حد گهر چوڙ، بيحد گهر واسا
آرڌ أرڌ مل ممتا ماري، جيتيا چيتن منشا ماري
ق: قاف قرار مين تب هي پايا، جب آتم رام کي سرني آيا
چاڊيا جب تپ سرني آيا، آپ آپ کا درسن پايا
گ: گاف گيان ديپ گهٽ جاگيا، پيا اجوار جب پارس لابا
کنچن ديهہ پئي سب کايا، ايسا رتن امولڪ پايا
ل: لام، لگن هرسون، جب لاگي، پورن- پد پايا من پاگي
پاپ پن کا بندن ٽٽا، پئي کرپا تپ جم سون ڇٽا
م: ميم مهارس جب هي ديٽا، جب چکيا تب لگا ميٺا
پريم پيالا پر پر پييا، سرکي ساني صاحب ليا
ن: نون نام جب نهچي آيا، جيو سيو مين الٹ سمايا

ک: (١) ک وارو شعر کونہ لکيل آهي.

چوڙيا موهہ پيا متوالا، انتر گهر ۾ پيا اجيالا
و: واو وويک وچار سڀ ٿاڪي، سو "پي" پايا پياسي جانکي
چاند سورج دوءِ ايک گهر آيا، چنچل چت نهچل پد پايا
هہ: هي هاري ماني، تب جيتي، مَسڪي امر پيالي پيتي
دعوئي چوڙي داوِ تب آيا، نِر دعوئي تي ترنجن پايا
لا: لام لڳي لو پُورن پايا، انيک مُورتين درشني آيا
ڪيا ڪهون ڪڇ ڪهيا نہ جائي، اَن مَن ڪلا سهجون گهر آئي
ء: الف الله گهٽ پيتر آيا، سنڌ سنڌ مِل الک جگايا
مَن ڏن سيتي لاگا لارا، درسيا پُورن برهيا اپارا
ي: يي ياري جب ڪينهي آپ، مِٽيا ديکا تن کا تاپ
چوڙيا جب تپ سَرني آيا، روحل رتن امولک پايا

اٺ سبد روحل صاحب کي لکنت

سبد روپ- ۱

ٽل، هم هوَن صاحب سکل کو پالون
مين ابناسي اپاوَٽهاري
انترا، گِرور پر پهلاج گڙ کايو
هات دي کرمين آپ بچايو
اگني مان باغ بنايو- توڙ ناخن سي هرناکش ماريو
هريچند نون بيراگ پر دينو
تخت ڇڏائکي تياگي کينو
تاراکو پکڙ هات پر لِينو- اهڙو ساچ اباريو
کورُون پاندوَن کا کيل رچايو
دروپدي کو مين چِير پهنايو
کر آدماد مَي وچ مَين لڙاتو- مها هماليه يدشٽر تاريو
کل جگ پر بل کا سَت وَيا پيو
ميري ست پر اپنا تن آپيو
ست کي کارڻ مين ايهه جگ تاپيو- ليکي وِوان او سورگ پڌاريو
نامر ديو کِي مين ڇَن ڇڏائي
کرما بائي کِي کِچڙي مين کائي
نائي هوئي مين کوڙ منائي- سينڻ يکت کو مين کاج سنواريو
ڏيني يکت کا هوَا مين حالِي
باند کيداري مين کيني نالِي
پريم پيلني سوَن پريت مين پالي- بير لِيا هات سنهس پساريو
ساڌ کبير هوا مين کاسي
مِل پند تان تون کيني هانسي
اک پل پر کَبِير پما اداسي- ديبل پر بهه بار اتاريو

سبد روپ-٣

تل: يائي ري، تجدو کسنگ، سانچو سنگ لي گران کا
انترا: اِسي جگت مين جنم لي آئيو
کرکي نِواس بهت سک پايو
سک مان ٿي هي ٿر کلنگ لگايو اهڙي سک پر هي هاڻ
بالا تن ٿون زم زم هاريو
پورب جنم کو بول وساريو
آکلو کهيو تي اگ مان تي هويو- پاڇي نهين رکي پڇاڻ
مات پِتا سون تون پريت لگائي
کٽنب قبيلو ياوي پائِي
سنگ نهين چالي لڙکا لگائي- انڌا پراڻي اجاڻ
ميري مندر محل جهروکا
نام بِنا ڦيکا سڀ ڙوکا
ترشنا نه ياکي ڦِري او يوکا- سوئي هي سوان سماڻ
کال پکڙ جب تيرا سانس تاٿي
تيلي تيل پيڙهي جيون گهاٿي
بدرو هو سي پل پر پراٿي- لي پڙو پورو گر جماڻ
سهج سياوَ صاحب جي کا سورا
او نر کهيو سدا سنت پورا
آيو هي داوَ بنو هي ظهورا
جاڻ سکي تو جاڻ
سيوگ: (مقطع) سانچي گران سون کوئي هيت لگاوي
آوا گون پر کيو نه آوي
کهت روحل او امر لوک جاوي
اوهي آلک پرس کي آن

سبد روپ-٣

تل: آگر پند کي گر مهما پاري
کيو نه اتري پريم خواري
انترا: گياني نه ڌياني جوگ نه ساڌنا
سمجهان کي مت جيت نه هاري
ساکي نه سبد، نه اوهن سوهن،
بيد کتيب سکل سون نياري
هندو نه ترک جوگي نه سنياسي
رهت ادول نهين پيک ڌاري
آنتر جامي آنتر کوليا ممتا من کي سجهين ماري
آن مون پرس مليو گهٽ مانهين
وان کي پريت لکي آت پياري
سورا هووي سنمک جوجهي
پيت پرم کي غير وداري
سيوک: نهين کڇو نهين مان ٿي تنهن کي پايا
ستگر صاحب مين بلهاري

سبد روپ بلاول-٤

تل: ميرا من موهه لياهي جادوگرني
انترا: ناچاٿا کيها چيٽک لايا
نيند پڙي نون آئي جگايا
نظر اسان ول ڌرني- ميرا من....
ورهه باڻ آندر سون چٽي
ممتا منکي سر پر کٽي
مين گٿي هوتي جل پرني- ميرا من....
سيوگ: ايهي دان منگي ايهه جن تيرا
روحل کو کر راکو چيرا
آپڙي تيري سرني- ميرا من....

روپ ڪانهڙو-٥

تل: جيڏيون! منهن جو جيئڙو ريجهه رهيو هَي
پيا ڪي بدن پر اچانڪ دَرشٽ پڙي هي
انترا: ڪنهن سين ڪَهون اِن سَک ڪَيان باتيان
آسا سنگل سري
بِرها آگني ڪي جب ڏونهين ڏڪائي
من ڪي مَمَت چَري
سنيوگ: روحل رات گئي دن پايا
لاگي پريت ڪَرِي

سبد ڪانهڙو-٦

تل: موهن سُون پريت لگي هي موري
انترا: نا ڇاڻا ڪيها چينڪ لايا
آپ ڪنون چا آپ مِلايا
پائي پرينت ڪي ڊوري- موهن سُون پريت لگائي هي موري
سُرت نرت ڪي ڏني لگائي
بِن جِبيا ڪي بات بتائي
ڪس ليا دل زوري- موهن سُون پريت لگائي هي موري
آنهد واڄي اڪند ڏن لاگي
پِيا چِت چيتن ڪَبَڏيا پاڳي
تروڙ لاڳي توري- موهن سُون پريت لگائي هي موري
سنيوگ: پانچ سکي مِل منگل گايا
روحل رات گئي دِن پايا
مليا شيام ڪِشوري- موهن سُون پريت لگائي هي موري

ڈھال رُوپ بَسنت-٧

ٹل: میري هردي ڤليو بِرهہ باگ (باغ)
مِل شيام سُندري کيلي ڤاگ
انترا: سَيِر صَراحي رام رَس پايا
پِيوَت پريم وِسر گئي کايا
آمر پيالا پِيا چاڻ
کيهو نہ لاگي جس کو ہاڻ
تنت تال ڏن انهد باجا
پانچ سکي مِل ناچن لاگا
الٽ سَلٽ جب ملت ملت ايک
پِل گيو سبي پرم پيک
چِٽي آمِي رس کِي پچکارِي
پيج رهي پِيا سنگ پياري
بَرست بُوند عنبير گلال
اندر باهر ديکهيا لال
بڙا پسارا ايک مَل
چوراسي لاک لگا ڤل
من پونرا تنهن کَرُون گنجار
چِينهہ ليا نج تنت سار
سيوگ: گيان ديپ گهَٽ پِيو پرکاس
رين انڌيرو سکل سو نياس
کر کِرپا ايسا دِيئُون سنگ
روحل آمِنس راتو رنگ

ڈھال رُوپ بسَنت-٨

ٹل: چلي پياکو ديو مبارک
انن دن کي وڌائي
يہ اوسر ڤرهات نہ آوي
آج بسنت رُت آئي

انتــرا، کیــتــا بیک کـیـا بـنـواسـي
شـــــيــــــام سَنـــدري ســـنـــگ
دیــکـــت پُول گـــيـــا ســنـســـارا
(کـــو) هـــر جَـــن راتـــا رنـــگ
ڨل چمــــيـلـــي ڨلـي ڨـــلاري اور پـــونـــرا کــري گـنـجار
هي کـو پریمي، پریم رس رسـيـا- چِینهـ لـهي تت ســار
کـــس- چت چنـــدن عـــطـــر آتر کـــا
کـــيـــســـــر کـــرنـــي ســـنـــگ
پـــر پـچـکـاري پریم کـي مـاري پـيـچ رهـيـا سـب انـگ
پـــانـــچ ســـکـــي مِل هـــوري کـــيـلـــين
آڙت عـــنــبــيـــر گـــــلال
سُرت نرت هوئي ناچن لاگي باجي انهد نار
سَيــوگ، گـــيـــان گـلـي آکـنـد ڏن لاگـي
کـــيـــلـــي شـــيـــام کـيِـشـــور
روحـــل رل مـــل دَرســـن دِيـــا- جَيِـــســــي چانـد چکـــور

روپ-٩

ڌـل، فـقـيـران نُون صـاحـب لـگـداهـي پـيـرا
انتـرا، گـهـٽ ۾ هي گـنـگا گـهـٽ هي ۾ جمـنـا
گـــهـــٽ هـــي ۾ نـــاکـــر دوارا
گـهـٽ هي ۾ برهـمـا گـهـٽ هي ۾ وِشـنـو
گـــهـــٽ هـــي ۾ سِو کـــا پـــســـارا
گـهـٽ هي ۾ چندرگـهـٽ هي ۾ سـورج
گـــهـــٽ هـــي نـــو لـــک تـــارا
سَيــوگ، ڪـهـٽ روحـل شـــوِ پـــئـي ســـاڌو
ڍُونـــدِ لـــيـــاگـــهـــر ســـارا

رُوپ-١٠

ٹل، ایسا کوئی ھَنسا کایا گڑھ جیتی
دیس ھماری آوی
انترا، کرم جال کی مانھ اُلوڈا
کِھ کر ٹُنڈ کٹاوی
پوری گر کی چَرن کَمل پر
اپنا سِیس نواوَی
ست سبد ستنام کا بیڑا لی
پریر کی فوجَ چڑھاوی
سُرت نِرت کا جھنڈا روپی
ڈیر (سو) اگم ڈوراوی
آرکھ ارکھ مانھ کری لڑائی- باوَن جوڈ ھٹاوی
پانچ پچیس کا ڈیرا لوٹی- آگی منزل اُٹاوی
من کو مار سپ دیکت لوپی
انل کا کیل سماوی
ڈام ادیٹ کا بنڈ مکانا- نِرگن کا گن گاوی
حد کھر چوڑ بیحد کھر چلیا
ڈر پاچا نھین آوی
چوتی پَد سُون پرا گوچر- پُورا هووي پاوي
سیوک، روحل نام انامی
نج نیھ نام کھاوی
اچرج اپرم کھیو نہ جاوی- گنگی گنک سناوی

هوري روپ بسنت-١١

ٹل، لال گلال اُڈاوی- هوري کیلی نِرنجن
هان رِي سکي میری کایا کی مَندر
آھنس منگل گاوی
انترا، هار سینگار ٹلون کا سیھر
آٹر رام چڑھاوی

ڪام ڪروڌ منني جب ممتا
هَرَ چرني چت لاوي
ڪيان ڳلال چودس برسي
برهون بادل لاوي
سيوگ: انتر جامي سون ڪيلي هوري
روحل رنگ لڳاوي

هوري روپ-١٢

ٿل: هوري ڦاڳ مين ڪيلون مين
اپني پيا سنگ پياري
آئو رِي سکي آج سهج سِنگاري
ايڪ ايڪ نياري نياري
انترا: عنبير ڳلال ڪي پوٽ اُڙت هي
پريم پري پچڪاري
جَل ڪيسر ڪا آنت ڦوهارا
هوٿي رهي ڪجڪاري
آنکيو پيني ميرا سالوٿون پينو
نک سِک روم روم ساري
چنت ڦناڪا باجا باجو
ايڪ ڏن لاڳي ياري
آمي رس مدو پي چاڪ رهي هي
نينا چڙهي هي خُماري
سيوگ: روحل سپ ڪهٽ بسنت بهاريو
چَو ڪونٽ چوڏاري

هوري روپ ڪليان-١٣

ٿل: هَر سَنگ ڪيلون مين هوري هوري
آج بسنت ڪي رت آئي
انترا: تيل ڦليل لڳائي سکي ري

ڦر آنــگــلاج ڪــي چوري چوري
سِرڪِمـــا ڪــي چوري سَجائـــي
آگـــر، چَنــدن، پَرمــل ڪـــســـتـــورِي
ڳهِس ڳهِس پرڻيِ ڪٽوري ڪٽوري
تِلڪ مــانگ ســيندُور چڙهائي
پـــــــاوِ دَيـــا ڪـــا بُوڪَن پَريـــا
نـــاڪ نَٽ مــــوتـــين جورِي جورِي
گـيـان آنجن ڪـي ريڪ لڳائي
پـرير ڪـيــمـــر جَل پـــر پِچڪـــارِي
ڪـــيلـي شـــيـــام ڪِشـــور ڪِشـــوري
بِرهـــ َ گلال لڳـي پـوٽ اُڙائـــي
سنيـــوگ: روحــل رِلـــمِل شـــيـــام سُندري
هرڪ هوت ڪِيو ري ڪِيو ري
رَســنـا رَتـونَــت ڦـــاگ رَچائـــي

سبد رُوپ-١۴

تـــل: جـــائـــي نـــهـــين ڪـــو مَرم هـــمـــارا
هـــر هـــون سَرب ســرب ڪـي مـــانــهـــيـــن
آنـــت سَـــڪـــل سُـــون نِـــيـــارا
انـــتـــرا: آدم يـي هــر هــون، آنـت يـي هــر هــون
ســپ مــــيـــــرا و ســــتــــارا
مــيــرا بـجري ديـهـــ آنـوپـي (نِرَنـتــر)
پـــرگـــٽ ڪـــيـــا آڪـــارا
آسَنـڪ جُڳـان هـو ڳـــپـــتـي رَهــيــا
آپـــبـي هـــــي آپ نِـــــــــرڌارا
پـيـجي هــر ســت سَبــد ڪـيــا پَرگــٽ
جـــان سُون پِــيـــا رَنـــڪـــارا
آنـگـڙ عـــقـل نــڪ لَنـڪ نـــ نـامـي
جِيــــــوَن ايـــڪ بـــريچ دس ڊارا

اِس ڍار مان ٽي دَس ڌارا
جو چنڪي جِس ڪا پَسريا پَسارا
ڳت ڪي ڪارڻ اوڳت ڌام ٿاپيو
آڪي مَنڊل چوبارا
اُهان اڪميرا وَنس رَهت هي
ڪهيو آپرن آپارا
اَرني مانهه اِڪ تيج اُپايا
ڪِيا وانهه پوَن ڪا وستارا
اِنڇِيا مون پانچ تت ڪيا پيدا
آنڊآ ڪاٺ آپارا
ايڪ آنڊآ ڦٽ ڦنڊيا جَل مانهي
بِيج هُوا سَهيس ڪَلي پر ڪرتارا
اس ڪي ناڀ مون برهما پيدا هُوا
برهما بيد (ويد) اُچارا
برهماند رچا چار جڳ ٿاپيا
پِيا شِو شڪتي ڪا وستارا
اُتپت لي بارهه پنت هلايا
يه سب اول بَنوارا
سيوڪ: بِڇڙيا هَنس ڪوئي مُول ڪو پُهنچي
اوهي ميرا سنت سچارا
آسنڪ يَون وان ڪو ديئون پَتشاهي
ڪهي روحل نِردارا

روپ-۱۸

ٽل: ڪهو ٿُر اِيسرداس ويراڳي
لڳن تمهاري ڪِس بِڌ لاڳي
ڪام ديک ٿر پَيو هو تياڳي
بات بتادو اڳر سَون آڳي
تو مين مانون سانچي

انترا: ست صاحب ثُر ڪهو ڪسي ڪو
ڪَونسا صاحب تيرا
نام اور نام جسي ڪا نامين
ڪهان اسي ڪا ڊيرا
سُون مهاسُون اَسُون نه هُنتي
رُوپ اَرُوپ نه ڌارا
نِهچت اَچِت ڪُون چِتا نه هُنتي
سَرور نا ڪوهَنسا
اَڪيه منڊل ناڪو محل جهروڪا
سيپت سيج وان ڪِيون پَنسا
تيج بَون آڪاس نه هَتي
ڌرتي نا ڪو پاني
پانچ تنت مُول مايا نه هُتي
رَچنا ڪِر رَچاني
چاند سورج ڪي اُتپت ڪيسني
اور نو لک تارا
چودهن لوڪ ايڪوسي برهمانڊ
ڪون بناوَ نهارا
ڪون ديس سُون آنڊا ٽُٽا (ٽُوٽا)
ويرج ڪهان نهرايا
برهما بِيج پيال (پاتال) سُون لايا
پيال ۾ ڪَهان سون آيا
گرڀ ڪي مانهي پِنڊ رَچنا
گهٽ هي ۾ گهاٽ گهڙانا
اُس گهٽ مانهي ڪو اوگهٽ آڪان
ڪٿي ڌام ڪا پُرانا
جل ٿل برهما وِشنو نه هوتا
نا ڪو مَهيس گٺيسنا
دَس دگيال ڪَرمن نه ڪا سيي

کهان ڈول کهان سيسا
اگر سون آگي کوج بتاوي
تو تيرا گر سانچا
کوج بنا جو بيک جوئي پَهري
سو نٹوارا نانچا
سيوگ: صوفي صاف سکل سُون نيارا
صاحب هي سَرمَستا
کهت روحل کوئي سنت بيراگي
رهت همارا رَستا

رُوپ-١٦

تل: ساڈو مِٿيا منڊپ منڊاٿا
جُوئي اِشٽ بانڊ بيٺا
سيکوئي ديکت مانهہ ڀِلاٿا
انترا: برهما وِشنو مهيش گنيشا
مَنڊپ مانهہ بنڈاٿا
آپ بانڈا آپ کِر چُوئي
ايهہ تو چارَ جگ مانهہ انکاٿا
کوئي کهي (آ) لِيل پُرّس هي صاحب
جَل مانهہ جَل ملاٿا
پاٿي هووي صاحب تو سُک کيون جاوي
يہ تو کُوڙ کهاٿا
کوئي کهي شِو شَکتي هي صاحب
جوڙي مُون جَرکاٿا
کَر کَر يوگ ايهہ يوگي مرگني
پرلي مانهہ سماٿا
کوئي کهي تو سيس هي صاحب
جِس پر بار اٹاٿا
کُورم سيس کُونجر پي مرگني

کال کي قانس قِرايا
کوئي کهي تو مَن هي صاحب
پوَن پراڻ کهاثا
نَوان تتان تون هَي صاحب نيارا
ايهہ تو دَوسر مانهہ الجهاثا
کوئي کهي چاند سُورج هي صاحب
اردّ نام النّاثنا
چاند سورج تارا پتنگ جوت کا
اکل کلا ہر کلاثا
آد يي نهين انت يي نهين
مَد نهرِث مُور کاثا
اِکوسي برهماند چکر کال کا
جَم کو جَر سون قساثا
آدب کرب سَون کوئي کروڙت پرسَورا
امر لوک پهنچاثا
اور سرب چوراسي کا واسي
منتيانا آثا جاثا
سيوک: اَونج هو وي نيچ کوئي آکيا هالي
کيا راجا کيا راثا
کهت روحل ميرا کهيا کوئي ماني
تو بتاؤن اصل نکاثا

ونچتا رُوپ- ١٧

ٿل: لاگي لگن سجن کي
کِس نُون کهيو نہ جائيي
چوڙا تو چُوني نهين
لُون: لون: بر سمائيي
انترا: بيچُن نَمَن کهت هَي
جس کي هنِي نہ پائيي

ديکن ۾ نهين آوتا سو
بِرهه ديا تبائيي
تِس کي بِرههَ بِڇو کا جس کو جو ڏنگ لگا
تجهه بِن کوئي نه جاني
اُس درد کي دوا

سيوگ: ايهي رنچتا روحل کي
کوئي سُني دل لگائي
جِس تن لاگي سو جاني
هي عشق بڙي بلا

آرتي رُوپ کلياڻ-١٨

تل: آرتي کيجئي گور داتا تيري
مِٽ گئي ممتا دُرمَت ميري
انترا: پانچ پچيسي سهجي ٿي ماريا
ڀوَ ساگر ۾ ڏبَت تاريا
سَتي هوتي اب جاگي سويري
ٿر ميري سَتگر پران آڌاري
سکل کا صاحب پر اپکاري
انيک سمايو تاري ڌام و ڏيري
چَرن کَنوَل چت ميري لائيو
ڀُول ڀرم ڏک سهجي ٿي ڀاگو
نظر نه آوي کوئي بيِر نه بَيري
کيسي واکاڻ کران مين وَڏائي
ايک جيِپ سي کهي نه جائي
اَڏک اپما اتر اڇيري
سيوگ: هَرکِ گن تيري گايو
روحل راهه اگم کو پايو
ليو نِواس کَني جر ڦيِري

آرتي روپ-١٩

تــل: سَنجھـــا آرتــي گر کــي گـــائـو
• دَيا پـــاوَ چِت اپـنــي لائـو

انــتـــرا: کِمـــيـــان دنـڊوت کــرو لــک واري
ايــســـي راکـــي پــريــت پـــيــــاري
لـگـن لـگـاؤ تـوڙ نـيـــاؤ
سِيـل سـنـتـوک کِمـــيـــا آنــگ جرنـا
سِيـــس نـــوائـــي چَرن پـــر ڌرنـــا
اپني صاحب کا مُجرا پاؤ
پـــاوَ سَيـــاوَ کـــر راکـــو پـــيـــلا
سُرت نِرت لــي کــيـــجئي مـــيـــلا
دم دم ايـســا اچرج اماؤ
بَجنِي ســـــــاج ســـــــدا نِرواڻـــــا
پـــاؤ آد اصـــل تـــــکــــــاڻـــا
مَرت لـوک پر ڦِر نـــ جاؤ

سـيـوگ: پرمـــانـنـد سُک کَيـــســـا کــھـئي
روحـل رمـــز ســـمـــجھـــ ٿِر رهـئــيـي
سَت سَپدان سُون نينهـ لگاؤ

روپ-٢٠

تــــل: آج مـــــوري ســـنـــت پــــذاريـــا
ســـنــــت پـــذاريـــا هَرجن پـــيـــارا
وَل وَل جاؤن مـين بـلـهـــارا

انـــتـــــرا: آج مـــــوري آنـــگـــڻ آبـــا
پـــئـي وَڌائي، جو ويـاهـي مَنـگـلا چارا
پـــاوَ يـکـت کــي مين کَرون رَســوئـي
آنـــنـــــد کَرون آهـــارا
ســـهـــج سُک کِي مـين ســـيـــجا وچائـي
پـــاؤن مـــــوک ڌوارا

سیوگ: کَهت روحل سنت یَلي پداریا
پایا درسَن دیدارا

رُوپ- ۲۱

تل: چیتن راجا چڙهیا یَدَ اپر
جاسُون وٿکا گڙ لیٿا مورا یائي
همت، هٿیار، سات سبد، گن گرُو کا
جاسُون کَه کَه کرت لڙائي
انترا: وِرهه کي فوج چڙهي اَنیاري
جاسُون اَنحد باجي نغارا
جَهندا جهولي مهابَل اگم کا
جانسون کیا میران پر مارا
دوئي دَل آئ لَڙا رَڻ مانهي
جانسُون کیهه اُڏي اسمانا
سِیس بِنا جَڌ کرت هي سُورا
لگ رهیا گهمسانا
سُرت کي سُرنگ گگن گڙ توڙیا
جانسون مَندل پگون مانهه کیِا
تَرشنا هتائي ممتا من ماري
جانسون یکڙ جائي گڙ لیا
تیج کي توپ، چِتَا دم دارو
گیان کا گولا آڙایا
موهه پرم کا وِچلا بُرج پاگا
جانسون مَن کا بَل هتایا
سیوگ: ساري جیت بینا سِنگهاسن
اَتل پائي تپشاهي
روحل صاحب سگل کا کَرتا
جانسون الني اکل چَلائي

سبد رُوپ-٢٢

ٽـل: اُڊ ڪـوئـي هَـنـس ديـس هـمــاري آوَي
ڪـري مـــانـســرور ڊيـرا
انـتــرا: يَو ســاگــر ڪـي ڪـانـٺـي هـي رڪـڙا
جا مـين لِـيـا هـي بـســيـرا
ڊال پــات وِيـــرا بِـــڪ مـــانــهــي
الوڏا پَنڪ مت ڪوئي پَنڪيرا
مَـــرت لــوڪ ۾ مَـرمَــر جــاســـي
ڪـاسـي چوراسـي را ڦـيـرا
چــودهــ جل ٽـل ڪـل ڪـا هـيـــرا
ديـا چو ڦـيـر گـهـيـرا
آٺ هــوتــي ريــن پـڙ گـــٺـي بيچ مــين
جا مـــيـٺ پــرم انـڌيـرا
اوهي ديس هلو جهـان سـدائين چانـڊٺا
اَنـــيَـو گـــيـــان اُجيـــرا
ايهہ بگلان ڪا ديس هي، هَنسان ڪا نهين
آڙ ڪـر چلـٺـا ســويـرا
پـورن هـنـس مـلـي ڪـوئـي هَـنـس ڪـر
تــو لــي جاوي آ پـــيـــرا
ســـيـــوڪ: آگــي ســـون آگــي اب چل نـــگـري
پَرم ڌام پَر هـــيـــرا
ڪَهــت روحــل سَنــو يــٺــي ســـاڌو
اُهـان هــي آسـڻ مـــيــرا

روپ-٢٣

ٽـل: مـــايـا ڪـي ڦـنـڌ ۾ هـنـس بـنـڌاٺـا
اَمـــر لــوڪ ڪِم جاسـيً
انـتـرا: اَوگـهـٽ يوڙ ڪـر ڪـي گـهـاٽ ۾ آيو
بَرڻ تَو پــنـــٺ بَچيــــسـي

پانچ پچیس پریوار هي وان کوي
جانَ مانهي مَن مَواسِي
اوهي گهر آپنو پُل کيو پراڻي
جنهن گهر کو هَنتو واسي
هَتي تو نِربند آئي بنداسي
پڙيو کال کي ڦانسي
مات پِتا ڀائي کُٽنب قبيلو
پيو کَل پريوار کو پياسي
سَوت پارجا سوا رت کي سنگي
چوکس انت چوراسي
لوک لاج کَل مرجاد کوئي چوڙي
نِر ڀئي رهي نراسي
لگن پريت کي گران سو لگاوي
سو پاوي پد نِواسي
پُوري گر بِن پار نہ پاوي
گنگا نهاوي چاهي کاسي
تِر ساني کوئي صاحب پاوي
هانس نهين کوئي هانسي
سيوک: لاگي چاپ جب سِر سَتگر کي
من چت ڀيو وِساسي
کهت روحل تب سهجي پاوي
نِرڀئو نگر وِلاسي

روپ-٢۴

ٽل: ساڌو، ميرا انت کسي ني نهين پايا
اپني اپني واري سب کوئي کٿ گئي کمان سَوايا
انترا: ايکو هي ايک سکل سُون نيارا
نهين کسي کا جايا
نهين کوئي مات پتا هي ميرا

جوني ڪرپ نہ آيا
درشٽ نہ آيا ڪوئي مُشٽ نہ پڪڙي
بجر آينگي ڪايا
ڊور اُپر مين پَتلي رَمائون
نٽ جِيوُن ڪيل بنايا
نهين ميرا ٺانو ٺڪاڻا ڪوئي
نهين ڪَهڻ سُنڻ ۾ آيا
ٺانوِ ٻانڌ سڀ پَچ پَچ مر گئي
ٺانوِ ڪنهن ورلي وسايا
چودهن لوڪ ۾ سڀ ڪيج ڪَرنتي
گنتي الگ نہ مايا
ديهي جُنّي پُونجي ٽني
گهر ڪا مُول گنوايا
نور نهرائي ٻانڌ ٻيني ڏارا
بندوق نِشان بنايا
بندوق نہ جُنّي نشان نہ پايا
پيچي جنم پلايا
تاسدي تر ڪو ڪئي ڪروڙ مرگئي
دو دن ڏوت ملايا
ميرا چاهيان ڪوئي مَجهہ مين سماوي
ڪنهن اِڪ سان سمجهہ سمايا
سيوگ، پَنرگٽ هوئي اس جگ ۾ آيا
روحل نام ڏرايا
رُوپ ميرا تو سڀ ڪوئي ديکي
مين اپنا اَرُوپ ڇپايا

رُوپ-٣٥

تل؛ ساڌو! مين آئيو نگري وسائي
جاسون آوي نهين ڪوئي جائي
انترا؛ جوگي جوڳ جڳت نهين ڌارا
نهين ڪوئي پجن ڪمائي
گيان نہ ڌيان نهين ڪوئي جاپ اجاپا
نهين ڪوئي وست لکائي
نهين ڪوئي سبد نهيد ڪوئي ساکي
نهين اونهہ سونهہ لنولائي (لنون لائي)
جيو نہ سيو نهين برهما چيتن
ڪاچو تاڻ مڻائي
ڌرم آڪاس پون پاوڪ نهين پاني
نهين چاند سورج ستلائي
رات نہ ڏينهن نهين نو لک تارا
نہ ڪوئي ڌوپ نہ ڇائي
رج نہ بيرج پانچوئي تت ناهن
نهين اُرڌ اڻ گهر رائي
چودهہ لوڪ اڪيما ناهن
ناد بُوند تڪ جائي
ڪرتا وشن مهيس گڻيسا
برهما رهما ولَ لائي
ان پانچا ڪا ديرا پرپنچ مانهي
ڪوجت عمر گنوائي
دس نهين سات نو يي نهين
آنياسي اهان ڦنائي
ڪورم سيس ڪنجير يي مرسي
ايهہ تو ڪاجي مانهہ ڪپ جائي
سات سائر نو سو نديان يي ناهن

ندي آذاري گند ايرائي
بَجر سالر سِلهان چارپي ناهن
نهين جل ۾ جوت درسائي
نرگ سورگ بيڪنٺ پي ناهن
ايهه تو پَرم پَلائي
تيتيس ڪروڙ ديوا سَر ناهن
سڀ ٺٽ ڪي مايا بنائي
جوت سَروپي نرنجن نرنڪار
ايهه تو لوڪان لئي ٺهرائي
سهس نام نهين ڪڇ ميرا
دَرمت نا دَو ڏائي
پروت مير سميرا ناهين
اِڪيس برهماند آنائي
چار پَرس چاري وِير پي ناهن
پَونجي مَون پرتائي
نهين ڪوئي وَيراٽ نهين مَورت آمَورت
نهين تيج واءُ ڪَهائي
اِنچا سَروپي آد مايا ناهين
نا آندِ سرشٽ رَچائي
حد بي حد دونوئي ناهن
ناڪو پُورک لگائي (پُرک)
نهين ڪوئي آتپت نهين ڪوئي پوگ سَنجوگا
جَنميا نهين مَرجائي
آپ اِڌر، ڪِيا آڌر نهين پهنچي
ايهه تو مَن پرچائي
پهنچي ڪوئي گر گيان سمجهه سَون
بن جِيِيا گن گائي
دوئي نينان سَون اونچا جو وَئي

راک سرت نرت اکنائي
آدر سروپي جیون جهانئي دیسئي
اوَ دیست سپ متیائي
آکرت سوپن سکو پت ناهین
ناچوتا پد الجهائي
نهین سولهہ هنس اوناسي پي ناهین
سولهہ مقام مورکائي
موتي مانسرور ناهین
ناهنسا چونٹ کرائي
اکیہ منڈل ناهین محل جهروکا
ناهین سیت کي سیج بچائي
سات سون پر سیت سون کهتا
مین تو اوهہ پي گیڑ گڑکائي
اس کي آکي آسنک سون هین
وان پر ایک سون نهرائي
سیوگ، روحل صاحب سکل کو مالک
دیکت سیئي اڈائي
اوِچل نگر هي دیس همارا
کیا کهون کچ کهیا نہ جائي

روپ-٣٦

تل، پند برهمانڈ کي کوج بنا پائي
صاحب کي درگاهہ نہ پاوي گا
لاک سیاٹپ کرو چترائي
هنر هزار هلاوي گا
انترا، پوري گر کي دامن پکڑو
چرني سیس چڑهاوي گا
مهر موج گران کي پاوي
ایسي لگن لگاوي گا

سِر سبد سوَن کايا پلٽي
سهجي ڏن لڳاوي گا
ديپک لي مندر پر جاوي
تو کيل عجيب درساوي گا
چکر کوچ کلا کو سمجهي
اپنا هنس اڌاوي گا
سوَگر چوڙ اگر گهر آلٽي
تو آمر نڪاٿا پاوي گا
پکڙ دوري کري نشانا
سوَڌي راهه چلاوي گا
سات آکاس کي پرول اگهاڙي
جل جڙ کونتل گهوڙ ڪڏاوي گا
سيوگ: اوچل ڏام اوگت سوَن آگي
اهان جاء سماوي گا
روحل کوچ مِٽي جب سارا
پيڇي آوي نهين جاوي گا

روپ- ٣٧

تل: آمر پُرس کي مارک مَلٺا
اگر کني ديس سماوٺا
گگن منحل کي مارک چالٺا
انترا: سبد سروپ پر کايا راکي
سهجي پريم لڳايا
من کو ڦوڙ ٽيک مانهي دِيا
دوار بُوند هلايا
تيجي چوٽان جب پيو بلوَنتا
بجر پرول اگهاڙي
سَروير سيج پوَن کي کوٺي
پکڙ اکاسوَن اڌاري

مين پنچي کا سدّ مانگ ليا
ڏار سُون تار ملائي
لامبي ڊور جِيوَن هات سَون چِٽي
گڏي گگن پراڊائي
قوڙ اڪيسي برهمانڊ ڦراپر جويا
عجب ڪوئي ديس درساڻا
اٺ-گهر ديو اهان اوناسي کا ڊيرا
هَنسا کا لوک لکاٺا
اڪيه منڊل جهرا چو مُک جهروکا
بيٺا ابناصي راجا
اڪنڊي جوت جگي اس آگي
غيبي بجي باجا
سپوگ: ستگر صاحب کي پرتاب سي
پيا امر لوک ۾ واسي
روحل راهه اگر کا جانيا
نرِيَيه نگر وِلاسي

روپ- ٣٨

تل: هم هون صاحب سروَ کي مالک
خلق خلقٺهارا
جات اَجاتسُون نيارا تيارا کيلون
ايسا سَروَپ همارا
انترا: ميرا اوگت سُون اظهار
نهين ڪوئي رُوپ آڪارا
اوهي اَروَپ ڪسي نهين پايا
يَلا ديک پسارا
چودهن لوک اِکيسي برهمانڊ
ايهي تو بنيا وِستارا
گهڙيو گهاٽ کون سَت کر مانا

اوگــهـٹ لاگـي نـيـكـارا
مــيــرا سُوكــر اوگــت نــهــين جانــي
پَل گـــيــا جگ ســـارا
ســارا سنــســار هــي كــال كـا چارا
پــكـــڙ كــرنــت آهــارا
جسـي ايـهـــ هـمــارا وچن گــرهــ لايـا
كــر چليـا كــوجن كـارا
نــقــل كَو چوڙ اصــل گـــهــــر پــاوي .
اُتـــــر جب جل پـــــارا
ســـيــوگ: يَو مِتْـائـي نِر يــوَ هـوئـي رهـيــا
تـــج مــوهـــ كـي ڌارا
روحل اوهَنگ (رهـنـت) ســدا سَنگ مــانـهـي
جو كــوئـي جانـي ويـچاراْ

روپ-٣٩

تــــل: جس كـــي گت مَت نـــرمـــل هـــووي
اُس كو صاحب كر.... ٹو
نـرگـڻ ســرگـڻ نــهـين ايـكـ سَريـكـــا
اوهــيَ تـــو پَرس پـچاٹـــو
انــتــرا: سَكـل سَون رِلــمِلَ ڦــرو جگ مــانـهـي
رو بـــذيـا مــن بر نـــ آٹــو
راكـــــو وچــار نِـنـتـــر نـــيـــارا
مــوج اگــر كـي مـــاٹــو
اور كـــــوجـــو سَــذ سَـــروپـــا
چوڙ كُوڙ كِريــــاٹــــو
آٹـــگـــهـــــــر آوچل اٹـــل ادول
بــانـكـــا نــام بكــاٹـــو
ســـيــوگ: پَوري گر كـا پــيـــد جو پــاوي
بــانـذي پَت پـتـيـاٹـو

روحـــل وَســـــــتو گن بر جب لاڈي
پــرچو پــائــي پــچاتــو

روپ-۳۰

تــل: اب کِيــا ڈِگون بر آڈِنـگ ديـس پـايـا
اوگـــهـت مـــانـهـي آکـارا مِتّـايـا
انتـــرا: سَتگر صـاحب مليـا مـانـهي پُورا
پُرک پـــــرواتــــي مَک نُور سَون نُورا
آمـــرت پـيـــالا گران پـــر دِيـنـا
چڑهـي خمـاري انـگ انـگ پـيـنـا
کَل کَـئي کِکـري مـيـرا منـوا پتـيـاتـا
جان سُون آيـا اهـان الـت سـمـاتـا
سـيـوگ: ايـکـو هي ايک کـيـا هـي پسـارا
روحـل صـاحـب سـکـل سُون نـيـارا

روپ- ۳۱

تــل: تَر گـاوَن مـيـرا تــر نـام هـمـارا
آپُون هـــــي آپ رهـــون نِرڈارا
انـتـرا: نَوان تـتــان کـي مـانـهـين
تـاهـين مــيـرا کـايـا
پـانـچ پـچيـس نـاهي تِرگـئي مـايـا
کـلا هـمـاري سَکـل کـي مـانـهـي
هـو کُون آڈار کـسـي کـا نـاهـين
سـب کـوئي سَت مـيـرا نـام اُچاري
هـر سـاڈن کـي، سـاڈ هـمـاري
مَجهـ کو تو اِکـو مـيـرا سـنـت جانـي
اور انـڈا لـوک تـهـين پـچاتـي
سـيـوگ: سَرو کـي مـانـهـين کـون نـپـارا
کـهـت روحـل او سَروپ هـمـارا

روپ- ۳۲

تل: ایسو اکل کلا کا کیل هي
ساڌو، اي تو رُوپ اَروپ کو میل هي
انترا: رُوپ هي ڦوٽا اَروُپ سمونڊ هي
لهر روپ کي مانهي
لهر سمونڊ ۾، سمونڊ لهر ۾
لهر سمونڊ بن نانهي
روپ هي پُتلي، اَروپ سوٽي نت هي
جس کي هاٿ ۾ ڊور
رائي تہ مانڊ هلاوي پلاوي
پردي پيڇي هي چور
جيون وِڌ کنوار بيوهاري سا سُوري
ڪاڍي گهونگهٽ لاوي لاج
آپ چپاوي اوران کو ديکي
مکون نہ آوي آواج
سپوگ: روپ ۾ روحل، اَروپ هي قدرت
قدرت نرمل نُور
گپتي نُور پرگٽ نور
آد انت پرپور

روپ- ۳۳

تل: ساڌو! ڪوئي سمجهي راز يُون جاني
ديکت سُنت پٽن نہ آوي
اي تو اَنو يو مون ارت پنچاني
انترا: جگت ترنگ سمونڊ هوئي نيارا
سمونڊ مون سرنگ اُناوي
منگئي ترنگ سمونڊ هوئي رهيا
پيڇي نِير نظر نهين آوي

جيــون پـيـج كـا چانـد سَلـتّ سنگـم مـين
آپ كــــــو كَلا بر آوي
دِن دِن وَدّتِ هـــوت ســــــــوايــــا
پُورنمـا كـا گـهـر پـاوي
اگــــايـــان گــــهـــرن كــي أيـــر
نـو كـنـد تـيج پـر كـاسـا
كـــانـــچ تــيـج پـــيـــژا لــي جاوي
آپ هـــي آپ نـــراســـــا
كــنـچن ايـــك انـــيـــك هـــي پُوكـــن
انــنــت نــام هـــي دّرايـــا
پُوكـــن پـــانـــچ كـنـچن كـــرلـــيـــا
انــنــت نــام مـــنّـــايـــا
تـــپـــســـيـــا كــر راجيــــــور هـوئـي
تــپ كــر پـــيـــا نـــيـــارا
كــيــنــي كـمـــانٹ نـــرقـبـل نـــهـيـن جاوي
جس كـو مـانـي جگ سـارا
سـيـوگ: سـاچ كَـهـت هُون كـوئـي سـاچا هووي
سُنـــي هـمـــارا هـــيــــلا
روحـل صـــاحـــب ســـكــل سُون نـــيـــارا
آپـــو ئـــي آپ اكـنـــيـــلا

رَوپ- ٣٤

تـل: سـاڌو! سـيِ مَن ڪـا وِسـتـارا
مـن ڪـي هـي اَتـپـت مـن هـي پکـائـي
من هي سـڪـل سَون نـيـارا
انـتـرا: مـن هـي آڪـاسـي مـن هـي پـاتـالـي
مَن جوڙا نـر نـاري
مـن هـي راجا مَن هـي پـرجا
من هي بڙا امـنـڪـاري
مـن هـي ڪـهـاتـي مـن هـي پـاپـي
مـن بـوڙي مـن تـاري
مـن هـي بـڪـاڙي مـِن هـي سـداري
مـن سـيِ ڪـاج سنواري
مـن هـي يُولا مـن هـي سـمـجـهـا
من آڪـيـا ني.من سيـاڻـا
مـن هـني گرو جي مـن هـي چيـلا
مـن سَون مـنـش الجـهـاڻـا
مـن هـي چيـتن مـن هـي سـاڪـي
مـن آتـر بـرهـمـنـا اونـاسـي
مـن ڪـا مـيـلا مـن ڪـا ڪـيـلا
من امـر لوڪ ڪـا بـاسـي
سـيـوگ: مـن مـوجي الـٽ گـهـر آيـا
آپ ميـن آپ سـمـايـا
روحـل روپ اروپ سـون نـيـارا
نـهـ نـامي نـام ڪـهـايـا

روپ- ۳۵

تل: چيت سويرا چلڻا راهہ
بيگ اٿ پراڻي مان صلاح
انترا: آوگهٽ گهاٽ سرويم گيلا
بن پگ پيندا چلڻا اڪيلا
ڪرت پُڪارا سانير هيلا
غافل هوئي ڪيون ڀيو گمراهہ
تُرت چلڻ ڪي تياري ڪيجئي
گهڙي اِڪ پل دَم دِل نا ديجئي
اپنا اگم ڪا مارگ ليجئي
تو ٿم پهنچو کهون نُور ٺاهہ
جاني نا دور رهن نانيڙا
ڪٽنب قبيلا ديسئي نا تيرا
ڪوئيو پُڪاري ليڪر ييرا
ڀوَ ساگر ڪا ياري درياهہ
اب ڪا چُڪا ڀوَ ڀوَ ڀولا
ڪَبڌ ڪَمت سَنگ ڪيون نر ڪولا
نام ڪُون چوڙ چوراسي مون ڊولا
هر بن ڪون تيرا همراهہ
ديهہ مانک تون انمولک پائي
ڀجن ڪِئي ڪَج هوت يَلائي
جان سڪو تو جان ميرا پائي
وير وير مين ڪرون آگاهہ
سيوگ: سار سبد پر الٽ سمائو
لهر بهر ڪي موج ملائو
پوت لوڪ پر قر نا آؤ
رهت رُوحل پيچي بيپرواهہ

روپ-٣٦

ٿل: سڪل اوتار ڪو ايڪ هي مول هي
صاحب سڪل سون نيارا
نبيان ٿرڪ اور هِندوان اوتارا
اي تو بنيا پسارا
انترا: سَوا لاک نبي هين تر کان کي مانهي
هِندوان چويس اوتارا
چار ڪَتيب پر ٿرڪ آلودا
چار ويد هِندوان را
مُسلان ڪرت نمازان روزا
ذڪر فڪر ويو هارا
مَڪا مدينان ڪر ڪر مرگئي
جَنم گنوايا سارا
ڪرت گيارس هِندوان رکَتا
اِڪا دِسي اهارا
آلستَ تيرت جائي جائي پنڪيا
جانيا نهين وچارا
سُنت ڪر کي ٿرڪ ڪهايا
بات ڪرت بيڪارا
هِندوان گهاتِ ڪندور جٿيوا
تِلڪ للاٽ لگارا
هِندوان پُوجن پتر پياٿي
ديوَ ديوَ دُوارا
مُسلان هاڙ قبر کا پوجي
ديوي دُروُد شوڪارا
هِندوان ٿرڪ دونون گهر پولا

باند يا نهين يتيارا
جگ چاري ٿي دعوي بر کويا
سَرّ سَرّ موٺي ناڪارا
سيوگ: سنت فقير هي وان سُون نيارا
کيلي کيل کلارا
روحل رمز سمجهہ سک پاوي
ايسا ڪوٺي نر سچيارا

روپ - ٣٧

تل: هر بازيگر بازي کيلون
ڪوٺي ويکي نَر سچيارا
نٽ بازيگر نام همارا
اڌر کيل نيارا
انترا: ساتوين پَيال نشان اُپايا
دَهون دِس منڊيا پسارا
انحد ڍول باجي نوَ کنڊ اُپر
لاگ رهيا جهنکارا
رَچيا راج پانچ نَو پَسريا
اُتپت بَنيا آکارا
برهما وِشنو شِو پانڊي رَمتا
ناچ کري شکتي پيک نظارا
پانچ پچيسي سب جگ موهيا
تان لاگا تتکارا
مُورک ديکت مانهي آلوڌا
وِرلا جان وچارا
جنتر منتر وَچن سِڌائي

بـــنـــيــــا دس اوتـــارا
ايــــي هــلائـي جگـت كـو چلـيــا
او بـهـي نـاهـي كـرتـارا
بـارهـ بـهـتــر پـنـت كـهـيـجـئي
ايـهـي اولـيــا وِو هــارا
پـكـا پـكـي كـر واتـيـــا بـانـدا
پـــايـــا جَمر دَوارا
نِرگـن نـام ســكـل سَون نـيـــارا
نِرپــــك رهـــي نِردار
نِـــــر آدار آدار نــــــ راكـــــي
ســوئي هي شـرجـئـهـارا
ســيـوگ: سَت كـهـون مـين هـيـلا سـاچا
سَني كـوئي سـاڌ پُكـارا
كَهـت روحـل مـسيــرا كـــوج وچاري
تــو پـاوي كـــيــل آدارا

روپ- ٣٨

ٺـل: كـوئي ايسـا صـاحـب كـا سـاڌ هـي
(جو) ساڌو كيلي اَنِ مون نہ سهج سماڌ هي
انـتــرا: سـت سـبــدان كـي ڊوري پـكــڙي
نِـــــس دن ڌن ٻر لاگ
پـانـچ پَچيـــي مـــار هـٺـائـي
آســا تـرسـنـا تـيــاگ
اَرڌ اُرڌ كـــا كـــري نِويـــرا
پـورا راكـــو پـريـاڻ
كـايـا كـــوج هـووي جب نـيــارا

تــو پــيــــــچي نِرواڻ
پنـڊ بـرهـمـانـڊ کـا انـدا ڦوٽـا
پـاوي امـــر لـوڪ را ڌام
آدِگ آوَچل ديـس کَهـيـجـي
اُهان هـر ليـوين وسـرام
آوي نـــ جاوي مــــري نـــ جَنـمـي
اُتـپت پـرلـي نـانـهــ
سـنـت صـاحـب کـا کَرت ولاسـا
انـهي آسـتـانـا مـانـهــ
سـيـوگ: آڪـا هـي بُدبُد جيـوُن جل کـي مانهي
تيـون اڻ چر اکـل درياهـ
آپـي هـي اپـجي آپـي هـي وِنـاسـي
کَهـت يوُن روحـل شـاهـ

روپ-٣٩

تـل: سـادو! نـگـر هـمـارا نـيـارا
اور لـوڪ سـپ اورانـهـن رهـ گـيـا
پَرسـي کونـي هَنس پيـارا
انـتـرا: آد پُرس شِو وِشـنـو بـرهـمـا
اِن چارُون کـا وِسـتـارا
چودهـ لـوڪ اِکـوسـي بـرهـمـانـڊ
اوهـي پـيـد پـسـارا
ڌرم رائـي هـي سـنـپ کـا راجا
لَ جيـو نـرڪ ۾ ڊارا
آکـيـــ بَرچ سوُن اوتـار اَپـنـا
بَيـڪَٽ ۾ ڪـرت گـذارا

اِنـــچا سَرَوپـــي آد مـــــــايـــا
اويـــي چَلـت كـري چوڏارا
بَڙي بَڙا او سُور نـــــــــــر مُون جَن
آنـــت چَل چَل مـــــارا
تـيـنـتـيس كـروڙ ديـو سُورگ مـين
بيـنـا نكـتـر نوَ لـک تـارا
كـلـنـک لـگـايـا لـي گـوتـس چانـد كَون
ســـــور ويــر گِرنـــارا
سَهـس اپـر پـانـچ نـام ئـسهــرائـي
تـين آنـهِ مـان دوئـي پـارا
اَجر اَجَونـي چَنـدر سَت سُكـرت ذَيـاوي
يَون نـهـين اتـري پـارا
سَتـــرهــ كـنـهِ پـر چار ڏام هـي
جس پـر جَم كـا دُوئـارا
ايــک نِرنـجن چار شـــكـــاري
بـــاجي كـــال نـــغارا
اِس پَد اتـيـت نـهـين مـانـي پَروانـا
كِسـي كـانـہ چَلـي سـازا
رَرنـــكـــار اوگت پــر اَلَتِيـــا
هـنس وَن كـا سَنگـهـارا
كـال ڏاڍي سُون كـوئـي نـهـين چُوٽـي
كِم جيوَون كـا نِسـتـارا
ســاكـي نـام مــيـرا لـو سُمـرو
اور نـــام ٿكــــوارا
كـوٽ اپـائـي كـري بَهـون كِـيـتـا
سـمـجهي نهين سنسـارا

آيَيہ آوناسي اڳهناسي نهين ٻڳي
ٻجسي ڪوئي هَنس سچارا
مانسرور مان هَنس وراجي
ڪري آمت ڀوجن آهارا
مانڪي مان اهان سوَن آئي
ڪايا مين ڪَرت سونچارا
ست سَبدان سوَن سَرشٽي اپني
اتپت ڪا آچارا
ايسي وَچن سوَن اهان نهين ٻڳي
جِن سوَن ٻٽيا آڪارا
نج نام همارا سار سبد هي
آجر جهَري انتر جهارا
اس ڪي ڊور آمر لوڪ مانهي
ميري سَروپ منجهارا
پانچ ڪروڙ سوَن سار ڪي
نِهه سوَن ڏام نِهارا
راڪي ڏِيان وِچار وِويڪي
ڪَر ليجئي ادم ڪرارا
پانچ ڪروڙ سُون وانڪي آڳي
ڳهام ڳُنڳي ٻَٺڪارا
پانچ ڪروڙ سوَن ان ڪي اپر
ڳهام اديٺ ڳهٺڪارا
پانچ ڪروڙ سوَن جن ڪي آڳي
امرت ڏام ڪي ڏارا
پانچ ڪروڙ سوَن اپر سوَن
سنڳندي ڏام ڦوهارا

پانچ ڪروڙ سَون پر سَون ڪهپجني
أن مَن ڏام ديـــدارا
پانچ ڪروڙ سَون پر ڏام آچرنگي
اچرنگ آوي اپارا
پانچ ڪروڙ سَون پَر سَون سڪ ڪي
موجي ڏام ملهارا
اور پانچ سَون أن ڪي اپر
پر تبب ڏام پتيارا
پانچ ڪروڙ سَون پر ڏام أجاسي
جاني ڪوئي جانٺهارا
پانچ ڪروڙ سَون اگل سَون هي
ڏام أجوال أجيارا
سيوگ: پانچ ڪروڙ سَون أن ڪي أپر
اگ مگ ڏام نروارا
پانچ ڪروڙ سَون پر مها چاندٺا
روحل صاحب نِرڏارا

روپ-٠۴

ٿل: ري هَنسا، امر لوڪ سَهاوٺا
مَرت لوڪ مت ويس
ري، هنسا، ڪري ني پَياڻ پَچتَون
الٽ اگم جي ڪي ديس
ڦر اهاون نهين آوٺا
انترا: هنسا بگلان ڪي ديس پر آيا
جتي جاڻ نہ تيري پچاڻ
هنسا، ڪون بيوي تيري پارڪا

اي تو انڌو لوک اجاڻ
ٻَو ساگر کي سِير ۾
ٻُڏو (ٻُڏّو) جاوي سنسار
ڀجن کيو سيئي اتريا
گيتا لاڏا گينوار
ري هنسا، تيري کَل مون کوئي نهين
اي تو جگت بٺاٿو هوئي
مانسرور کي مُلک ۾ تون
جا راج همارو هي جوئي
آکي منڊل ستّان هي
اهان هِريوَر هنس چوڏار
هيرا موتي لال هين جانِ کو
چُگ چُگ کرنت آهار
نِر ٻَوَ اگهر گهر گانوِ هي
اهان پهنچي کڙي پَريانڻ
بگل پاڇان ري گِر پڙي
کوئي کوئي هنس چڙهي لروار
سيوگ: اهان گيا آوي نهين
اِڏگ اوچل ڌام
روحل کوَاٿ راج
آڌر اگم نج گام

روپ- ۴۱

تل: لاگي پريت پيا جي سَون
اور بات سب پولي
آنتي کو کوج کهيا نهين جائي
سيج بَني پر سَولي

انترا: دنيا همارا درد نه جاني
بيدردي کيا بُوجهي ري
لاگو ڏامر جان کوگهٽ مانهي
پيڙ اسي کو سُوجهي ري
وِرهه ويراگ دل پيتر جاگيو
ايسي لگن لگائي ري
پَل گيو هي تن من ميرا
جنهن دي خبر نه پائي ري
کون هلائي هم کو هيريو
غيب کي مانهه غلطا نا
ديکون ديک ديکن بر نه آئي
هوئي رهيا حيرانا

سپوگ: بنگ جَنجال گينو مِٽ ميرا
رهي نه کَل کي آسا
ايکا ايک نام کي هي آسا
روحل رهنت سياسا

روپ- ۴۲

تـل: ســاتــي! چيــتن راجا راج كــمــاوي
جان كي پرجا بهت سُک پاوي
انــتــرا: مــحـل چوبـارا عــجب جهــروكــا
چيــتــن تــخــت ورا جي
رام نــام كــا نــشــان اُپــايــا
غيــبــي بــاجا بــاجي
ديــا ڌرم دونــي پــرول بــيــنــا
جپ تـپ فــراش دونــي
آو داوِ دونــي خاص حــضــوري
سُرت نـرت پـاس هـونـي
ســيــل سـنـتــوک پـريم ووِيــكــا
بــانـچوان هـمــراهــ وِچارا
گــيــان ڌيـان دونـي مــانـهـي حــاضــري
آٿ پــهــر اک ســارا
جت ســت دونــي ديــس دِوان
پــوري عــدل هــلاوي
درڙ سـنـگـاسـن چَتــر جهــنـڊاكـا
كـمـنـيـا چمــر ڍلاوي
ســيــوگ: چكــوِي راج پِــيـا هـي نِر يــيــ
دهون دِس ڦِر گـڻي دهائي
روحــل راڙ رک سُكــي پَرجا
جب لاگــي چاپ سَوائــي

روپ-٤٣

اکل کلا مانهن ئي هَرجن کيلي
رهي نراسي، آس نهين راکهي
ڏرن اوپر پڳ ميلي
انترا: ٻنون پڳ پيدي سهجي چالي
گون ڪرت هي الٽي گيلي
جاگرت سو وَت سپن سکوپَت
ايک ڏن لاگي سانجهہ سويلي
بنا کنني جيا وَچن اچاري
اکر کي بات کهي بن هيلي
اکيان بنا آنْ يُوم بتاوي
سورما وهي وان پنت سهيلي
بن مک امرت پوجن کاوي
مَنچا ڏاپائي دال در نيلي
آنا سُورت سُون اپيا پيوي
اَميہ رَس پيالا اڌر جهيلي
سيوگ: سَکرت ڦل ڦليو گهٽ پيتر
زوم روم جا کي واسنا ڦيلي
الک بات لکي گر کم سُون
روحل سُور کهي نج چيلي

روپ-٤٤

ٽل: سنت جَن پاس رهي نام کا بيڙا
سَني کوئي هيلا چڙهہ آوي سُورا
اگم لوک سون آيا نيڙا
انترا: سنت کا بيڙا لي سب کو بلاوي

سر سانتي لي جاوي پيرا
چوڙو، سنسار هي جوٹ پسارا
ڪال ڪروڌ ڪبوڌ ڪا گهيرا
وَنَ مانِ چليا ڪوئي قورا
جم ڪا متاوي جگهڙا جهيڙا
سب مرجات لوڪ لاج ڪوئي
هوئي نِرواڻ نہ راڪيا چيرا
سوين نِڪتر مانهہ صورت (سُرت) لڳائي
يَوجل آپاپ اٿاهہ هي پيڙا
ڈوت يُوت مَچ پو ساگر ڪا
سَتگر نيل ڪرايا سيڙا
سيوگ: پيندي پياٿا ڪرت رين ڏِن
جلد جهَاج ڪيا لي نيڙا
پُور سِلامت پار اُتاريا
رُوحل امر گهاٽ گم گيڙا

روپ-٣٥

ٽل: جس گهر سون ٿم آويو
اس گهر هنس جائي
سَنگ گران ڪو ڪر چلو
پل پر ديوي پُجائي
نِريَپہ نگر مانهي ٿِر رهو
انترا: اوران تو گهر اُونڌا منديا
تين لوڪ ڪي مانهي
برهما، وِشنو، شِو پهنچي ناهين
چار وير ڪون گم ناهين

چودمن لوک ۾ لوک ايک هي
نَو کَنڊ جگت وَيٖو هار
سات ڊِيپ برهمانڊ نهين
گهاٽ مَنگل ناهين آکار
سَر اوسر دانوَ ديوتا
اور سَرب اوِتار
أهان تو کوئي پُگا نهين
ديهہ گهر مُٺا کيئي بار
چاند سورج أهان نهين
نکتر تارا نو لاک
ڏروَ منڊل مانهي الجهايا
مر مٽ گيا هوئي راک
ڏرم رائي کو سڀ ڏَنڊ پري
پکڙ ڌُوت لي جائي
چودهہ لوک ۾ جو بسي
انت چوراسي پائي
أهان رَرنکار اوگت ناهين
محل نهين آتل کوٽ
کوئي آوِ ناسي سرور ناهين
سڀ پر جس کي چوٽ
سار سَبد نج نام هي
جس کو ليو اڌار
اسنک اپر ڌام هي
جهان رو پجن کرو اکسار
اهان سُرت نِرت پهنچي نهين
آنا سورت کو کيل

امر لوک سَهاوئو جهَري
کر کر ليجئي گيل
اهان سِنگهاسَڻ (تخت) دربار هي
چمر ڍلي چوڏار
هَنس کهڙي سَن کر رهيا
موک هي سنسار
سيوگ: اوهي تَتوَ همارا ڏام هي
اَسَنک جُگان تون اگياد
روحل دوئي هم آويو
انت اَڏا هرڻ سباڏ

روپ-٣٦

تبل: هَر، پيکتن، هَر نام اچاريو
نس دن گهر گهڙي اک پل دم
انلَت بَينَت کد نہ وساريو
انترا: ڦِرت اداس جگت سُون نيارا
من مَمتا کي موهہ نِواريو
کام کروڌ پانچ پچيس لي
سپ وِرهہ اگني باريو
کِميان مهان بَل گيان کا باڻ
ست نام گڻ لي هات بر ڏاريو
کَلج کرم ڌک پَرم وکارا
سپ دل پکڙ کات سنگهاريو
گهاٽ منائي اوگهٽ گهاٽ راکيو
بهہَ کَلنک موئي سپ کلنک اتاريہ
مرت لوک کِي آسا چوڙي

اصل ٹکاني آدو چِتاريو
کَسنگ تَجيو ست سنگ ۾ راضي
نام کي تار سون سدا خماريو
رهين غلطان انتر ڏن لاگي
اننت اننت اننتو اُچاريو
سپوگ: جنهن جانيو صاحب پڇانيو
ڏر ڏِيان ووِيک سَدَ گيان وچاريو
روحل راهه سيدي چالو
اِن سنت هَنس اپنو اُباريو

روپ سارنگ- ۴۷

ٿل: برست پريم بادل گهَن ميهه
بِرهه کي بَوند پَڙي جن اُپر
دِن دن وڌت سَنيهه
انترا: امرت ڌارا رِم جهِم آئي
پِيوَت اَمي رَس نا هر پائي
کَرم نه لاگي کيهه
گجي گگن ۾ اَنحد گهور
ڌاڙ بولي چا ترک مور
آتم پايا پيهه
گيان گهٽا کر دَهه دِس آيا
جِيو سِيوِ ۾ اَلَکَ سمايا
پَل گئي تَن ديهه
سپوگ: پيا چِت چِين کَبڌيا پاگي
روحل رُوح اَنتر ڏن لاگي
چَرن کمل ۾ ليهه

منگل- ۴۸

ٹـل: پـیـاري ڈک ڈک دور وڊار جگـت کـو
سنگ تـجو ڈہتا کوئـي
سُمت کـارج سـمـجھـو
پـیـاري ســتـگر سُون سـبـ ھـوئـي
پـر مـارت جِیـوِ کـا
دیـوي ٹُرت بـتـائـي مـارگ پِیـو کـا
پـیـاري راک وچن پر ڈِیـان
سـونـي نج کـان سُون
مَر جِیوا ھوئي رھو سدا سانچي ڈیان سُون
پیـاري اور کـام آکـام
سَدَ کـام ایـک نـام ھَي
نـام لـیـنـا نِرواٹـا
نج ڈام وسـرام ھـي
پیاري اصل نکاتا پائي
دوجي نـھـین آسـا کـري
راکـي نـھـیں پـاچل اور
پـیـا سـنـمک بـسـي
سیوگ: پـیـاري آرسَ پَرس ھـي دیـدار
پـیـا سَنـمـک بـسـي
روحل صـاحـب کـي سنگ سـدا
رِلـمـل ھـنـسـي ●

منگل-۴۹

ٿل: پياري مانڪو رَتن اَمول
ڪيسي پَن پاوِيو
انترا: ڪوڙ ڪپٽ ڪر جگ مانهي
جنم گنوايو
پياري چيتناهي تو چيت
اچيت ڪِيون رهڻيي
صاحب ڪو نام سنڀار
سانج تُجهه ڪيون ڪهڻي
پياري سَتگر تيراهي شيام
سِيس چرني ڌرو
سهس بار قُربان
اپنا تن من ڪرو
پياري سِر سانڻي نام سڻائي
سهانگو جاڻيو
مهر آگر ڪي موج
سَهاڳڻ ماڻيو
پياري سَتگر ديوي سَهاڳ
ڏهاڳ آوي نهين
نينا چڙهي خُمار
آتر جاوي نهين
سنيوگ: پياري، لَٽ پيا ڪي سيج
ڏک سڀ وسار گيا
روحل صاحب بهت اَسنگ
آنند پيا

منگل-٥٠

ٿل: پيـــــاري، ڪـــنچن نـــال سَنـجوڙ
آج پُونم يـــــــئـــي
هـــــــرک راڪــــــي نج نـــــام
اچرنـــگ آنـــتـــي سَهـــي
پيـــاري، ســـهـج ســولــ ســينـگــار
ســت سـنگــت جاتـيـــو
پــــــــرم ڪـــا پـــردا تـــــوڙ
ڪُل لاج گـــنـــوايـــو
پيـــــاري، اي ڪـــايـــا دِن دوئـــي
ڪُجهـ سُڪرت ڪيجئي
نـــــج نـــــــام آمــــــــي رس
پـريـم پـيـالا پـيـجئي
پيــاري، ســـبــد ڪـي ڊور لـگـائـي
چڙهـ مـڪـڙي تـار سُون
آنـــــــا سُورت ورتــــــــي ڏار
آلــپ ســنـــــار سُون
پيـــاري ســـتـگر ڪـو ڪـرسَنـگ
پـيـــا جي سُون مِل رهــو
او سُـــــــک آنـــــــنـــد وِلاس
ڪسي ڪـو مـت ڪـهـو
ســيـــوگ: پيـــاري، ســـدا رهـــو غلـطـان
مـنـگـل گـــائـيـــو
روحـــل صـــاحـــب ڪـــي ڏام
هـنـســـا پـاويـو

منگل- ٨١

ٿل: پياري، آج آنند اچاو
تِت پُونم وار هي
انترا: رِلمِل ڪرو جائي سنيهه
سَت سَنگت سار هي
پياري، وَندنا ڪر هوئي آڏين
گر ڪي چرني رهيو
راهه نِرنتر ڌيان ستنام
اَهه نِت ڪَهو
پياري، سَدَ سُرت ملائي
ڪر ديدار سَروپ ڪا
اَسَنک سس سُر اجوال
اڪند اَنوپ ڪا
پياري، اڪند اَنوپ هي آپ
درسن پرانيو
هنسا ڪري بَهو ڪليل
وچن ميرا مانيو
سپوگ: پياري، اهان گيا نهين آوي
ديهه پاچي ڏرائيڪي
روحل امر پُرس ڪي ڏام
پگا جائيڪي

ڇاپ- ٥٣

ٿل: رامِ نام ڏن ستَگر ديا
سِر کي سودي پيالا پيا
انترا: ڳهڻ پيتر کا کوج بتايا
ست سبدان سُون سُوجهي کايا
مَل چڪر ٻَلهڙ در ڍِتائي
لِنگ چڪر سُون ديهہ ٻَلنائي
ناڀ کَنول سي الٽانا
اُهان هي وِستن کا نشانا
دل دريا ڀريا ڀرپُور
دي ڏِٻکيِ نِت بَرسي نُور
هرديہ کَنول مين شِو در سايا
هِيرا ماڻڪ موتي پايا
ڪنٺ کنول ۾ هنسا بولي
تِر ويڻي کي کڙکي کولي
ڀَنوَر گفا ۾ کرت نِواسا
کو آميرس ڀِئي پياسا
ڳڳن منڊل ۾ هڻنا جهنڪارا
انهد باجي ناد آڀارا ،
جاڳي جوت ٿيا اجوالا
من چت هوئي رهيا متوالا
ڀريم کَنجي سُون ڀرول اڏاڙي
ايک هاٿ کي لاڳي تاڙي
پُورب ڀَڇم کي گهاٽي چڙهيا
الٽ اگم کي مارگ ڀڙيا

تــر كـــت كــــول چڑھـــيـــا نِرواٹـــا
پـيـچـي هـنـس اكـاس أڈاٹـا
جـائـــي پَـكـــا هـــي دســــويـــن دُوار
سـهـج سـمـجـهـ سُون كـيـا ديـدار
ســـيــــوگ: آسـنـــک سُن پــز اوچل ڈام
أهـان هـريـجن كـيـا وسـرام
روحـــــل صــــــاحـــب أيــــو آپ
مِـتـي چوراســـي لاگـــي چاپ

گر سبدي روحل صاحب كي چيلي كو پر بوڈ-٣

اَرت، نـــام أتـــاوي، أرڈ، نـــام الـتـــاوي
ارت نــــــام كـــــا غـيــــب آواز
أرڈ نـــام كـــا انــحـــــد بـــاجـا
ارت نـــام ســـات ديِـــپ كــو كــنـدا
أرڈ نـــام پِنـــد بـــرهـــمـــانـدا
ارث نـــام كـــا ســـكــل پـــســـارا
أرڈ نـــام كـــاهـــي الـــيـــكـــارا
سيـــس گران كـــي چَرنـــي ديـــا
ســت نـــام كـــا بـيـــڑا لـيـــا
ســت نـــام كـــي پُولـــي پـــاكـــيـــا
چوراســـي بر پــڑنـــا راكـــيـــا
شـــيـــام اكـــر اَروَپ كـــي ريـــک
(كـول كِڑكي) اپـنا صـاحـب سَنمک ديک

روحـيـل صـــاحـــب پـــربـــوڈ نـــج

جيلي ڪو سُناوي وِرتي رهتي
بتاوي نج نامِ سُناوي نج سو روپ
لکاوي ڀرم مٽاوي- کَپو نهين
ڊولا وي- سَڌ مارگ ٻاوي

نج هنسا ٻڙا نام ڪا چيل
گر صاحب ڪي ٻڄني ڪيل
لي سار سبد او النـي گيلي
أنا سُورت امر گهر ميلي
ڊور ابر چڙهم ديکو سَروپ
غيبي درس ايک آنوپ
سڪل ديپ پنڊ برهمانڊ سُون نيارا
سَرو منڊاد آسنک سُون سُود پارا
اس ڪا نام آنٽي ٻر ليجئي
چپانا پيد، پرگٽ نهين ڪيجئي
هَنسا، تر ڪو لاک ذمائي
سيس پنڊ تو کَهيو نهہ جائي
جي ڪوئي هَنسا پُورا هووي
جس ڪي گت مت ساري جووي
نام سنباوي پلٽي ناهين
اس ڪو ليجئي ست سنگ مانهين
جدان ايسي چيلا ڪرو منظور
ٻيجي ٻجن سُني ڪوئي سُور
جي ڪوئي هنسا آپ اباري
تو جل أوي ٻاس هماري

ڏوهڙا

روحل نام کهايا
هم هين آب وهي آپ
سَروَ اوتار کا سِر ڏٺي
سڀ سنتن سر جاپ

روپ آسا-۵۵

تل: سادو! تَن چنتا ڪيون ڪري
ميرا صاحب ساهو ڪارا
چاهه ڪري سوئي آڻي ملي
روزي سَنجهه سَوارا
انترا: روٽي لنگوٽي اتنا داتا ديوڻ هارا
آپ دِوائي آپ کو هرجن هَرکا پيارا
پنکي پنکيرا اجگرا
سروَ جِيون کا سارا
ڪيٽپٽي ڪِيٽ پلٽ هين
اوهي ديوڻ هارا
نو نِند لَڇمي سَنگ سَندا
رِڌ سِڌ پيرا پندارا
بانٽ ڪرتا وي گهر گهر
مايا انت اَپارا
سپوگ: هَر جَن هَر، ڪا گماشتا
وتجي نام واپارا
روحل رگهبير هَردوَ وَست هَي

پوجي پـــوجن هـــارا

روپ-٨٦

ٿــل: آئـو سـنـتـو! مـيـرا پـيـارا
نج تنت کا کري وستارا
اَنيڪ مون ڪِيونَ ڪرهوا اِڪساري
شِو شڪتي مل ڪيا سَنجوڳا

انـتـرا: چونـا بـيـج ڪَنـولَ سـمـايـا
ڪَنولَ مون اِڪ اَنڊ نپايا
اَنـڊ مـون گـهـڙيـا آڪـارا
پيڇي گهڙيا سيس ڪپارا
جس ڪي اُپـر جوت نـهـرائـي
سوڪير تنت ڪي سيج وڇائي
پَرم ڌام سون پـرم تـنـت آيـا
لهر بَحر ڪي مانهه سمايا

....

نـايـي نـاڙ سون آيـا
آيـيـم الـک کـا يـيـوا
ڪوئي سنتا ڪايا ميوا
پـيـچـي سـتـڪـر سَبـد سَنـايـا
بـچڙيـا هـنـس ڦِر مـلايـا
بـيـوگ: روحل صـاحب ڪيـا اَمـرا پُر ڊيـرا
گر پر تاپ ترِيا جم ڦيرا

روپ-٨٧

ٿـل: هـر هون سَکل، سَکـل سون نـيـارا

انترا: هماري ديس ڈرتي ناهين آکاسا
نهين کوئي ڈونهہ ڈوکارا
هماري ديس مين چاند نهين سورج
نهين کوئي نو لک تارا
هماري ديس ۾ برهما ناهين وشنو
نهين شِو شکتي آکارا
سيوگ: کهي روحل سُنو پائي ساڌو
کَبير نام همارا

سبد ڏوکوپوري-٥٨

پرسن روحل روحل صاحب سُون پُوچا

تل: کهو تمهاري پکتي کا پيد
پکتر ساڌو پوچي
انترا: کهو ديو کَهان سُون آيا
کهان سمايا پنت
کون پُرس کي سنگ رَميا
کيون گهريڙا سنت
کَون سا کَنول لي هاليا
کون گهنوڙي آسوار
کون پکتي کو ساکيو
کون پکت کو دُوار
کهان تمهارا راج هي
کون چوکيدار
کون سي نُور ثُر کرو نوکري
کونہ سا پکتي دُوار
کونہ سُون سون آيا
کون سُون لي جائي
کون سُون تيري سهج سماڌي
کون سُون پرکاس (؟)

سنوگ: کون پگي اس ديس ۾
کون پايا نروان
سامي ڏونگر پوري ٻوليا
کون سي کلا کليان

اتر روحل صاحب-٥٩

ٿل: کهبون هماري يگتي کا ييد
يکتر ساڌو کهي
انترا: اَوگت ديس اگم سي آيا
پريم سمايا پنت
ساچي پُرس کي سنگڙي رهيا
ٻڙي ڌريڙا سنت
ناپ کَنول سون هاليا
پَون گهوڙي اسوار
ست يگتي کو ساکيو
يسکتي پچم دُوار
گگن همارا راج هسي
چيتن چوکيدار
سوکهن نور کران نوکري
سون ۾ رهيا سمائي
بيگم سون ميري سهج سماڌي
آپرن سون پرکاس
جَڙ سَون سون اُويسا
سون چيتن لي جائي
سنپوگ: ٻجن ٻگي اس ديس ۾
هَنس پاوي نروان
شيام سرني روحل ٻوليا
برهم کلا کليان

نج مُول گرنث

سب کا صاحب هم هُون
ساڌو روحل نام ڌرايا
هون تا وديهه، ديهه ناهين ڌاري
جد مين ونس بتايا

اوگت ڌام بنا جائي بينا
حُکم رچنا کا دِينا
اوهي هَي سو وَنس همارا
جِس وستارا کِينا

آلک محل بَنا چوبارا
سيت سبج گڙهه پارا
جهلمِل جوت اکنڌي جاگي
اچريا سبد رَنکارا

سوئي منبرا ونس نام اَوِناسي
صوئي رکيا او گنگا واسي
اَوناسي مون نِرنجن کال
کال سانهه پَرکت بهر حال

پرکت مون مهاتت کيا
مهاتت مون تامس تيا
تامس مون شکتي هوئي
شکتي مون آکاس تت سوئي

آکاس مون سپرس پرکاسيا
سپ رس مون پوَن اُپاسيا
پوَن مون جوت پرگٽاٿي
جوت مون پئي تيج نشاٿي

تيج مون سوَ کيم رس اُپايا
سُوکيم رس مون جل تنت نهايا
جل مون هوئي پيدا گنڌ
گنڌ مون پُوم تنت بنت

پُوم مون اِيشوَر هويا
ايشور مون جڙ چيتن اُپجويا
ان دونان تون تِين گڻ کِنيا
تِين گڻ تون پاپ چوت لِينا

سُوکيم نوان تنت کا پيا سَريرا
جس مون اِندريان انگ ڏيرا
تمو ستو رجو مون من راجا
اِن سَرَو هي مل کين انڌ سماجا

اِنڌ مانهه نج اَنس سمايا
آها آد پُرس اُپايا
اُپجيا آد پُرس مون پَدم
جس مون سکل پوَن کي سَدم

سَرم مون برهما ديهه ڌاري
برهما مون شِو برهما چاري
شِو مون وِشن (جس) اُتپت کيني
انت سروَ اگر گهر ليني

راجس مــــون (پـــنــي) آد مـــايــا
آد مــــايــا مــــون سَروَ بِيـــج اُپـــايــا
تــين بَدهــ لــوڪ تــين ڪـا ڪـينــا
ســـو رگ لــوڪ ديــوتــان ڪــو ديــنــا

انــت دِگ لــوڪ پِتن ڪــو ســونـپــيــا
پِوم لوڪ مــانــهــ مــانــو جونــپــيــا
اوســر لوڪ دُوجي پِوم مـانـهــ راڪـيـا
مــهـــر لــوڪ پر جَن چوڪـي بـاڪـيـا

ســت لــوڪ مـــانــهـــ تــپ ڪـرڻ والا
بَيــڪنـٺ لــوڪ مــانـ پَڪِت ڪـرن والا
ســر اوســر جوگــي ســنـيــاسي تــپــسي
رِکِي سَر جَتـــــي سِدِ سَتَ درســـــي

چِتيسي پاڪند (مانهـ برتي لــوڪ)
بــارهـــ بــهـــتـــر پــنــٿ هِـنـدُو تُرڪ
(اي سَروَ لوڪ) چارون لوڪ مانهـ واساهي
اي ڪــال ڪــا ايــڪ گـــرا ســـاهي

ڪال ڪند - جي ڪوئي اوتار لوڪ هيي
ســوئــي سَروَ ڪــال ڪــا سَرُوپ هيي
آڪـــار جي ڪـــوئــــي هيي
نـــام رُوپــي بــــنــدهــن هيي

ايــڪـــو ســي بــرهــمـــانـ هيي
اي تــوجر ڪــال بــٿــيـــاســي هيي
جي ڪـــوئـــي پُرس لـــوڪ هيي
ســنــت فــقـــيـــر بــٿــت هيي

همارا اوهي تو جر ڪال سون جورارو هي
ان ڪي چودهہ لوڪان سون ڏام نيارو هي
انهون صاحب هم هين ساڌو روحل نام همارا
آدبُدَ آجر پيالا پائون، ڪوئي هووي هنس پيارا

اگم لوک کي بات سناؤن
سب ڪامينون پرم انڌيرا
جاوي اگيان سڌ گيان پاوي
ڪوڙ سات ڪاڪرون نبيرا

آن پَئي راهہ اِٿ پُوم نرينئي ڪا
سهجي ڏيئون بتائي
بي طلبان أوان پهنچي ناهين
طلب ڏري سوپائي

بيد کتيب کي ڪاٿ نہ راکون
نهين (جاڻو) جگت مرجاتا
سرو جگت ڪا هم هون صاحب
سرو سکل ڪا داتا

الٿا راهہ همارا سنڌ
کس کو هاٿ نہ آيا
کٿني ڪت گيان ڏيان کرتا کي
پتکت ڦرت اجايا

ڪنهن ايڪ ميرا مرم نہ جاڻيا
پيو الجهن پاري
آسنک جگان کي پچ پچ مرگيو
نهين ڪنهن لاڏي ڏام هماري

آوگت کا آبناسي ڀلا
(جم) ڀلا کال کسائي
ڀلا اوتار چوبيس جگت کا
سوا لک پيغمبر خبر نہ بائي

تينتيس کروڙ ديوتا ڀلا
سورڳ لوک ۾ واس کيا
پياتا تين لوک مانهہ نهين ديا

سيسر نام ڏراکي ڀلا
کال پکڙ ليي جاوَي
ڌرم رائي کر عدالت يه
جوني عدل هلا وَي

ڀلا اِندر تامين کماجي
کر تاپون اسواري
چپن کروڙ مسگهہ وس کيا
(تو يي) نهن نج وست وچاري

انت کوٽ آد پُرس هوئے ڀلا
جل مين جوت جگائي
ٻجهہ گني جوت سَک گيا پاني
مِٽ گني آد پُرسائي

انت کوٽ برهما هوئي ڀلا
بک بيد سنايا
انت کوٽ بيد کٽ موئا
ڦر ڦر جنم ڏرايا

انت ڪوٽ سَنيوَ شِو يُلا
جٽا جڪت نهين آئي
اصل بات ڪي خبر نہ پائي
جُوني نقل هلائي

انت ڪوٽ وِشنوُ هوئے يُلا
اٿ هوتي اتپت ڪيني
آسنک بار گيا پر ليئے پيڙا
ميري ڏام نہ چيني

انت ڪوٽ آنے مايا هوئے يُلا
ڪينا بِيج پسارا
پٽ دَرسن چتيسي پاکنڊ
مايا چَل چَل مارا

انت ڪوٽ ڪُورم هوئے يُلا
مٽ گيا دک دِپال کا ڦيرا
انت ڪوٽ سيس آرڌ هوئے يُلا
لٽ ليا هے دے جم گهيرا

انت ڪوٽ ايشور هوئے آيا
اِس ٿاپ ڪر ٿاپا
آسنک وار ميلاني هوئے پلٽے
چَليا سب پر جم کا ساکا

انت ڪوٽ کا سب هوئے چَليا
انت يوگ موراٿي
انت ڪوٽ چاند سُور تارا
انت وار هوئے سرشٽ رچاٿي

ڌرو پرهلاد هرچند راجا ٻَلا
پاندوَ ٻَليا بڙ راجا
تين لوڪ کي پدوي پائي
سب اوليا ڪم تر ساجا

اننت وار ينئي مري سُميرا
اننت وار ينئي ڪُوير سُوني
اننت وار هُوَي آڪِيه بڙ اگا
اننت وار لي پر لنيه ڪوني

اننت وار لي آتپت ڪيني
اننت وار هوئي ڪرمت جائے
آسنڪ جگ پيا پرلَيه
اننت وار ڦر سرشٽ رچائي

اننت ڪوٽ رک تپسي ٻَلا
تپ ڪر رهه گيا اٿا
اصل ٽڪاٿا هات نه آيا
آڌا رهه گيا الوٿا

اننت ڪوٽ پير اوليا ٻَلا
ڪرامت ڪر دکباوي
اصل آروپ اپنا نهين جانيا
هوئي مغرور اور آپ پڏاوي

جوگي جتي اننت ڪوٽ ٻَلا
سامي سِڌ سنياسي
ماديات ڪٽ پٽ مين يُه
(آخر) پائے انت چوراسي

انـنـت كـوٹ نـاٹ بـن پـلا
جنـگـم سـيـوڙا كـهـا كـي
كـرم كـانـډ پر سـب جگ بـانـڌا
(نهين بِكنون) لاگـے بِک كـي ڦـاكـي

انـنـت كـوٹ ويـراڳي بُلا
(جونـي) سـيـوا گـهـنـتـي وچائـي
سـيـتـارام كـا نـامِ كـهـے پـلا
اصـل نـام بـن پـرلـے جائـي

رامـا ونـتـي اور رام سـنـيـهـي
سنـتـ سَنـيـهـے نـہ راكـيـا
رام رام كـر اُمـان نـهـين پـهـنـجي
ايـهـو اولـي بـاكـيـا

روحـل اَلـتـا نـام هـمـارا
جو كـوئـي الـٹ و چاري
سـنـد بـرهمـانـڊ مـوں هوئـبنگي نـيارا
پُـگـے نـگـر هـمـاري

اور لـوک سـبِ اورا رهـے گـيُـا
هنـدو ترک پـے سـلاتـا
اَسـنـک جگـان كـا بجريـا رهـيـا
تـين لـوک مـانـهـے ديـا پـيـاتـا

بـارهـے پـنـت هـنـدو كـا جُولـا
اُلـٹـے اشـٹ و لـوڌا
ڌام هـمـاري پُگـا نـاهـين
جم كـي ڦـنـد الـوڌا

باهتر پنث ٿرڪان ڪا جونا
نيارا (نيارا) راهه ٻنايا
اصل وچن ٻن ٻيچ ۾ ٽٿا
ڪال پڪڙ جر ڪايا

اٺ اٿچر هي سڀ همارا
آنا سُورت ڪي ڏور لگارے
اصل نقل ڪي ڪري پرڪا
(ڇن ۾) پگ نگر اوپاوي

اور سبد سب را دو جيسا
ٻج ٻج رٿ مرجايو
اٺ اٿچر تو سار، سَبد هے
دونے اٿچر هے وايو

اٺ اٿچر تو سبد نيارا
آنا سُورت ڪي ڏوري
جو ڪوئي هالي نگر هماري
موج پڪڙ لي موري

سڀ ڪوئي ليسي نامُ همارا
اور سب نام وِگوتا
(بِن ستنام) ڪوئي دُوجا
اس ڪو مارون جُوتا

انيو ڪٿي گيان ٻَهون باڪي
جونا جگت رِجهاوي
وگ جيون ڏيان دنيا ۾ راکي
جي ڪوئي دام چڙهاوي

داما کي سب کرت مَجوري
گر سَون ٻي مُک جائي
کرمِ جال کي مانهي الوڏا
ڪِس ٻِڌ کري کمائي

ميرا راهہ کماڻ کا ساڌو
ٻنا کماڻ ناهين سَوجهي
ٻنا کماڻ کَلج نهين پلٽمي
ٻن ٻوڌ ناهين ٻُوجهي

کانِ سَون سٿي جيا سون سيکهي
سٿيا سکيا سبي جَونا
دوک گهي توڙي تنکا نهين ٿٽي
چوکا آرتي کيان کڍ ترَوٽا

مندپ مانڊ کر سيت اڌ راتي
آوکت کا انمان ٻتاوے
کر ديپک آٽي کي مورت پوجو وي
جر گراس ورتا وي

ايسا لٽوا کري هَل کوئي لاکي
توئي آوکت نهين جاسي
ٻِنا کماڻ کوئي پهنچي نهين
کال پکڙ لي کاسي

شبد پَروانا کال کڍ ماني
کڍ ماني آن ٻڙائي
ڊنڊا مار ٻاندڌ لي جاسي
ڌرم رائي کي دواري پائي

بنا کمائي پيندا نهين کتي
من جاٿيا کد هُوا
جي جاني ڏن ونتي هوسان
نام بِن نردهن هوئي مُووا

نام همارا تو نج ڏن هي
پاڳ بڙا جس پايا
آنا سُورت کي ڊور لگا کر
نام اديث آروَپ سمايا

ايکانوي لاک سُون هي بيلي
اِک اِک نياري نياري
بياسي لک سُون آپيپد کهيو
اِت أت ياري ياري

چوبيس لک سُون سيت ورڻ هَي
چودهه لک رب سورا
دس لاک سُون اُهان کي اُپر
رَرنکار گهُن ٿورا

آوگت کي اُپر هي اوناسي
آوگت کا گڙداري
آتل کوٹ کو ٿاٿي داري
اُس کِي هي کمداري

اُهان مانسرور هنسا هي
مُجهه مون بچڙ کي آيا
اِس اياسي کي فرماٿي
مانوَ ديهه سمايا

ڪوئي اِک ساڌ فقير بيراڳي
اَوگت ڪو لي ڏيا وي
ميرا سَروپ اروپ هي نيارا
اس ڪي خبر نه پاوي

رَرنڪار آٿل ڪوٽ بسي اوليا
اَوگت ڪا ابناسي اولا
جس گهرسون بڇڙ ڪي آيا
اس گهر ڪا پڙ گيا پولا

سبد پرواٿا پهنچي ناهين
صورت نرت ٿڪ جاسي
آڪلا ديهه سپاء نه جاوي
گڙک پڙيا مانهه چوراسي

اَوگت سون پيندا هي آگان
اس ڪا ڪس ڪو ناهين وِچارا
جي ڪوئي هووي هنس همارا
ڪوج ڪهون مين سارا

اَوگت ڪِي سپت سُونِ سور
چار ڪروڙ سَون آگي
بِن اواز نه آواز هو وَت هي
لوپ جاوي تَرپاگي

ٿر اس ڪي آگي چار ڪروڙ گونگي سُون هي
گونگا هوئي گم جاني
اچرج ڪيل اچنيا پرسي
ايسا ديس پچهاني

ڦر اس ڪي آگي چار ڪروڙ سُون هي
آديٽ ڪي دِيٽ بن او ديڪي
ڌيان نہ گيان وگيان سَون لو پئي
پريم ڊور سون پيڪي

ڦر اس ڪي آگي چار ڪروڙ سون هي
امرت ڪي چڙهي هنس خُماري
مگن هوئي مستي مون لوپئي
بيخود بي اختياري

ڦر اس ڪي آگي چار ڪروڙ سُون هي
سُگند آروپي بنا ناسڪا لاٽ ٻهو آوي
لپٽ لوپ گهنگهير سب اگها وي
نَر ڪو لنگهہ جلوي

ڦر اس ڪي آگي پانچ ڪروڙ سون هين
ان پن سهجي لوپي سورا
ڪوئي ايسا هو وي هنس همارا
پُوروَ ديس ڪا پُورا

ڦِر اس ڪي آگي سُون اچرنگي
ايڪ اچرنگ سَون چالي
همت بانڌ ڪي هنس حضوري
پيندي ڪو پُوڻ سالي

ڦر اس ڪي آگي پانچ ڪروڙ سُون هين
موجي موج مانهہ مل جائي
باسَون لِڪَل هُوا جب نيارا
سوئي هنس پَلوَنتا پائي

ڦرَ اس ڪي آگي پانچ ڪروڙ پرَتبب هي
ڪوئي لوپي هنس نرڌارا
اس ڪي آگي ديس چاندٿا
پانچ ڪروڙ سوَن ڀارا

ڦر اس ڪي آگي پانچ ڪَروڙ سوَنِ پر
مها چاندٿا جس ڪا ڇيهه نهين آوي
اس آجوارے ڪي مَڌ مانهي
نج آروپ همارا ڀاوي

پُڳا امر لوڪ مرَت نه آوي
آجر وَجر هو جاوي
آگي هوتا هنس وڇڙيا
مل صاحب نام ڪهاوي

مجهه مين سمائي ميرا هوئي رهيا
ڦر ستنام دهائي
روحل نام ڌاريا جب هي
آئي سڀ ڪا ڦند ڇڙّاوي

ڪاٽون ڦند جگت ڪا سارا
ٻندي ڇوڙ هي نام همارا
اس ڪو هر تو ڪيي نهين ڇوڙون
جو ڪوئي ڪرسي ڀجن همارا

هِندُو ٿرڪ دونون گهر اپر
لاگي ڇاپ هماري
ستنام ڪا بيڙا ساٿي ليا
ڪيا تياگي گهر باري

ميري پونم کي جائي راکي ورتي
کر ستسنگ اور ڀاوِ برتاوي
رٽي ستنام انت ير راکي
آنا سُورت کي ڊور لگاوي

تِس کا منسا ڀُگا پَل مانهين
جو کوئي ايسا سهج سهاوي
اوهي کد هم کو نهين وِسري
ميري نج سَروپ سماوي

اس کا هم هون بڙو وسيلا
چِر چوٽي کا مالک
روحل صاحب نام کهايا
خود خاوند مين مالک

اوهي مين هنسا امرلوک لي جاؤن
جس پر ڇاپ لگاٿي
درڙ نيچا کر آڊگ رهيا
ان ميري نج ڌام پيچاٿي

روحل صاحب وچن اُتاري
سُٿتا هي کوئي سنت همارا
جي کوئي پاکيا سمجهي هنسا
(ٻڌ ٻڌ) پرگٽ کهون تنت سارا

سوئي ستگر جس کو سڀ غم هوئي
اک چِن مانهي کَرم کٽاوي
اٿي گرو سون رهي اذورا
سار سبد کي گم نهين پاوي

اڻ اٿير نج سارسبد هي
اور سبد هي رانڊو
دوبڌيا دُرمَت پرم مٽّيا نهين
پنّڪت مُووا جيون پاندو

روحل صاحب سانج کهت هي سڻ ليوي هنس وچاري
نو کنڊ چودهن لوک سات ديپ سَر
پاکون مين نياري

سَتي پورا ست لوک سورگ پي
اولا امراپور اولا بَيڪنٺ
رامَ پي اولا رحيم پي اولا
سيي گادر کا پُوچ لي جوٽا

رنگ بي رنگ اولا حد بي حد سُون نيارا
آپي آپ اکيلا
سوئي پُگا ميرا هنس سَنيهي
اس کاهر سون هووي ميلا

پيکَ پي اولا پجن پي اولا
اجپا اولا تَک جائي
اردنام اولا چيتن برهما اولا
آتم کلا پُلائي

مليا مليا هووي نهين نيارا
لاگي دور باندا پتيارا
تارون تار گُنٿي مل تان تي
اِت اُت پيا اِکسارا

چٽي بندوق ٿيو نڪ
پاڇي ڪلا سماڻي
آوڻ جاوڻ ڪا سنسا مٽ گيا
پايو پد نرواڻي

صاحب مل ڪر صاحب هوا
ڪون ڪهي ڦر بندا
آسنڪ جڳان سون اڳم اڳوچر
آد جڳادي هوندا

اور جڳت جونا نهين جاني
ڪيا بانا گهر باري
ڌرم راج سڀ ڪا راجا
ڪيا پُرڪا ناري

ڪال پڪڙ بانڌ لي جاسي
اِڪ اِڪ نيارا نيارا
ڏُوت ڀُوت دانوَ ڳڻ گنڌرپ
ڪوٽڻ ڪالا سارا

نرڪ ڀڳت چوراسي پاوي
گنيا سڀ پرلي مانهي
آسنڪ جڳان ڪا جِيو بڇڙيا
مُڪتي لاڌي ناهين

روحل صاحب نام ڪهايا
ديهه ڌار ڪر آيا
سَرب جڳت کي جيون ڪارڻ
ستنام سبد سنايا

نِرگڻ نِربند پجن همارا
نِرچک نِر پسئي هي نرواڻي
وَنس انس جي ڪوئي هي ميرا
هَنس پَرم هنس هي پرواڻي

جو پرم ڌام ڪي پُوجي باتا
سيج سَنگاسڻ چڙهي سُهاگي
جنهن ستنام ڪا مرم نہ جاڻيا
سوئي ڦرتا ڏکِيا ڌهاگي

جس ڪو باڻ سبد ڪا لاڳا
پوري سَتگر وايا
سوئي جگ سون نيارا هُوا
ڳهاءِ وچن ڪي ڳهايا

اُس مانِيا فرمان همارا
جِس وچن ڳرهہ ڪر لِيا
ستنام ڪا بيڙا جهليا
پريم پيالا پيا

چڙهي خماري پِئي سَڌ ساري
پرسيا آرنب پارا
تيا غلطان غرق ڳم جاڻي
لَهر مان اَلنبيا سِنڌُو سارا

سِنڌُو لهر هو ڳيا اِڪ سارا
سَيِر سَيِر پَر پُورا
دَهون دِس پِن پِن چمڪي چاندڻا
نين بين ناهين سَرُوپ نج نُورا

ايسا آرُوپ همارا ساڌو
مانوَ ديهه ڌار ڪي آيا
سروَ سڪل ڪا هر هون صاحب
روحل نام ڪهايا

هِندُو تُرڪ دوهُان ڪو پرڪٽ
ڪَهه سمجهائني ٻلاؤن
جو ڪوئي آوي ميري راهه مانهه
تو آمر لوڪ لي جاؤن

راجا هووي پرجا هووي
اَچ نِيچ نهين ڪوئي
ميري نامِ سُون هيت لڳاوي
تُرت لي جاؤن سوئي

ايهه آوسَر ڦِر هات نه آوي
مانوَ ديهه پرائي بنيو
اب ايسا تيرو دانوَ هي
ڪُڇ ڪرلي ميري ڀائي

همت بانڌ ڪي نام سماوون
اپنا ڪيجئي ڀلا
نهين تو جگ چوراسي پاسي
در در ڪاسي ڪَلا

مانڪا پد غافل هوئي ڪويا
جگ سَنڪٽ ڀگتاوي
چار جگ مين ڪائي پَلٽا
پَرِلي پيڙا جاوي

پرليہ کا جِيون سپ ڊولتا رهيہ
پوَن پول ۾ گهِيسئہ
کر گهَري نظر ارڏ بنبراکيِ
تو پتنگ اڙتا ديسئہ

آسنگ جڳان کا جِيو الوڏا
اِن کا ناهين نبيرا
ارڏ بنب مانِهہ اڙتا رهہ گيا
ڦِر ڦِر پرليہ پيڙا

جس ۾ هاندي ٻَهت بيلي
ڪَنا ڍِڪڻ آڪاس ڊيرايا
جِيوَن گهوَنگهڙِي سهج پِل جاوي
تِيون جِيوَ جڳت نهايا

اوهي جيوِ ارڏ پَينتا
جوئي ديکهي ٻِنچي سارا
اڙ اڙ اونچا جاڦا ماري
اِڪ اِڪ نيارا نيارا

ڪوئي ايک ساڏ آوي
پتنگ بتاؤن نوين چيلي کو بتلاوي
ايسي اِشٽ جي ڪوئي جهالي
انت پرليہ ۾ جاوي

اوهہ ديس اِن آنکهيان سون ناهين درستي
جو درسئي آکارا
اوهي لو چن لکئي اور وِويکي
جس کا سَنتان کي پاس وچارا

اس جگ مين ايسا گر چيلا
جُونا ويراٽ بتاوي
جونا اُرڌ ٻنب ڪا نشانا
گر چيلا بهت غوطا کاوي

و…ت هي اوڇهي ڪري ٻَهت گيانا
سيکي ساک اڌاري
سيت سنگ ٻر واد وِوادي ڪر
ڪرما ڪي اڌ ڪاري

جيون ڏونڍي اوپر سوان هوئي پيڙا
وَس وَس ڪرنت لڙائي
دعوئِي بانڌي اگياني انڌا
ڪانچو تاڻ مانهه مرجائي

سِکيا سُنيا گيان ٻهون باڪي
دانت ڪٿا لي ڪرتا
ٻنا ڪماڻ پوَ ساگر مانهه
ڏُب ڏُب گر چيلا مرتا

جو ڪوئي آوي هنس وِچاري
جوئي جوئي ڪري گر پُورا
اصل بات ڪي ٻڙي پرکا
سانچ لکي ڪوئي سُورا

سانچ لکي ڪوئي جو هري ڪَهي
پرکي لا لان هيرا
ڪاگر پٿر پگان سَون نيلي
لجاوي نہ (استاد اپنا) گر پيرا

ميرا هوئي جو نَر سچيارا
سر پر چاپ ڏيرائيے
نام همارا انت ٻ راکي
(اس کا هَنس) امر لوک ليجائيے

امر لوک کا ديس اگوچر
اگم اگاڌي آگا
کلجڳ هي سڀ لاندا پنٿي
انهان نهين لايي ماگا

لاندا پنٿي لوڀ للچاٿا
جُونا جگت پر ماوي
جونا شبد کان ٻ ٿوکي
جونا سَنک ڍلاوي

ٻُتل بانڌ ڊاپ کا کيا
جُونا کلش لپايا
ڏاگا بانڌ سات ٿونکا جِيا کيا
جس پر جِيو چڙهايا

يُون گر جِيوِ اهان نهين ٻکي
موندرا ڏات اور سيگن بانڌي
جُونا چيپ لگاوي جوني تون
روٽا رادو رانڌي

بِيج سَبيج اَبيج سُون نيرا
جوني اگي سوئي جونا
جو سِينچي سو برڇ بک کا
جڙان سميت نه راکي بُوٽا

هِندو ترک سَون هر هون نيارا
راجا پرجا ديهه ڏاري
اور ساڌ ڀيک برهما چاري
ڌر مرين بکياري

درسن پرسن ٻر هر ناهين
درسَي پرسَي سڀ سُونچا
کنيار کانچا نِيکر کانچا
گد کانچا اور ڏونچا

ڏيان ٻي کانچا گيان ٻي کانچا
جک جک مُووا بچارا
مَن مستي سون سبد ساکي ٻهُون جوڙيا
کر جيت راک اور کمري پُکارا

کيرت اپاوي جگت ٻلاوي
اور پانچ نام کا ٻجن بتاوي
سَت سنُکرت کا سبد سِکاوي
لِک پروانا ٻيلا مُک پاوي

ايسا گيان گر چيلي کو ديوي
ٻِيج ٻر جاوي لٽيا
سَنان کيت مَن جاٽيا
واهين ماند کال کيٺي کُٽيا

سُورتي اولي جولي ويسي
جُولي جُولا ڏرٽي ڏِيانا
صُورت لِٽي گوت کو ملاوي
(وهه هَيسي) اپجي اوليا گيانا

جو سَتِ سَنگت کي رهنٽي رَهي
توهي آجر آمر نهين هو وي
جو هنسا نو لاک گهاٽ جپي
(تو کيا) جر اسنک لاک گهاتي پر جيوي

جو هنسا ڪشٽ ڪري بَهوُ ڪيتا
جو ست لوڪ ۾ جائي
ايسا شبد گر چيلا ڪِرهي
بانڌ ڪال پڪڙ لي جائي.

امر پوري ۾ امرت آڇري
توئي ڪال ڪبهوُ نهين ڇوڙي
ڪر ايسا سُمرن سَڪرت ڪو ڏياوي
گهاٽ جال جمر روڙي

اصل ڏام ڱگا بن
ڪيُو آجر امر نهين هوسي
ست لوڪ کي نگري ڪئي ڦيرا
چوٽ ڪال لٽ لي ڪونسي

روحل جس پر گر ڪي ڏِچا
اسي جُونا سبد سُناوي
اي هنسا آد وچ الجهيا
امر لوڪ نهين جاوي

آپ آپ ڪو ڪس ٻڌ ابارسي
اور هات هنس کي پيڙا ديا
اور هنس آپ کي سات نهين هالي
بن ڪماڻ بيچ ۾ گهر ڪيا

كال پرس سون چٽي ناهين
گر چيلي کا من پرچائي
کري باکيا سبد اپني کي
جي سني جگت سارا تر جاوي

يون کهي کر بخشش چيلي پر
اميان شِوَ کا سبد سُنايا
کل جُگي گر يون پر بوڌي
گيتي لايا رنديو بتايا

اُجري پيت نهين لوپي
اِن سبد سون جُونا پيڙا داکي
ست لوک جُونا کان سَکرت کا
جُونا کر پاو جوٿ وه باکي

جيوت مکتي لاڌي ناهين
مُووا پيچي کر پاوي (پانيي)
پران پنجر کا جد بهرا پڙيا
پيچي ڪِن گهر جانيي

انڌا لوک سمجهي نهين راکي
ٿِر ابهان نهين رهنا
گهر مايا سُوت انرڌگيا ناري
سڀ چوڙ اکيلا بهنا

اِس جگ مين کوئي کس کا نهين
راکي جُوئي آسا
آسا سڀ من بر هي رهسي
جاسي ڦوک نِراسا

آسا سانچي (ميري) نام ڪي
جس راڪي انتي مانهه
ڀَوِ ساگر ڪي سِير مَون
پڪڙ اتاري بانهه

وچن همارا مان ليوي
(ڪوئي) سَورا تَر سَچينار
سَهج سياهو ستنام ڪا
ڀجن ڪرو نِرڌار

ايهه جگ سارا جُوٽ هي
آخر پرلے هوئي
آمر لوڪ پهنچي نهين
بِنا وسيلي ڪوئي

وَسنيلا پوري ستگر ڪا
ستنام سبد ڪا جور
آنا سُورت ڪي ڊور لگائيڪي
پکي امر لوڪ ڪي نور

امر لوڪ سهاوٽا
(ڪوئي) سنت ليوي وسرام
روحل ڪا اُوهي ديس هي
نِر ڀَيي اگم گڙهه گام

ڏکين لفظن جي معنيٰ

(الف)

آتم رام = هردي واري رام، دل واري رام
آپ = پاڻ، آتما
آپا = پاڻ کي
آدماد = گوڙ
آس = اميد
ايمان = بي مانو
ات = بلڪل
اتمان = مان، رهت
اپاڌ = مايا جو پردو
اپت ڪپت = اتپت، ناش
اپر = جنهن جهڙو بيو ڪونهي
اجوارا = روشني
اجيا = رڍ
اجهار - اجهاڳ، بي انت
اچرت = اچارجي ٿي
اچنيا = عجيب ڳالهيون
ادراڪ = ڄاڻ، عقل، فهم
اڌارو = سڌاريو
اڌ ٻڌ = ٻڌي کي آتما سان ملائڻ وارو يا اوجو ڪندڙ
اڌڪ/اڌڪو = ٻڌيڪ
ار = دل، من
ارٿ = سچي معنيٰ، بيان
آرڌ = هيٺ
آرڌ = مٿي
اروپ = روپ کانسوء، بدشڪل
اڙکيا = ڏنو
اڙين = ڪڙي
ازل = مخلوق جي پيدا ٿيڻ جو ڏينهن، منڍ
اسٿول = ٻاهريون جسم يا قدرت جو چولو
اصل ڪاڻ = روح، آتما
اڪڙ = اڪل، جنهن جي ڪل نہ پوي
اڪڙڪل= جنهن جاء جي ڪل نہ پوي
اڪڙڪر = جنهن هنڌ جي ڪل نہ پئجي سگهي
اڪڙڪڙا = جنهن جي ڪلا جي خبر نہ پوي
اڪل ڪڙيوتاڪل جي ڪل نہ ٿي پوي
اڪنڌ = سڪ
اڪنڌ = حصن رهت
اگاڌ = بي انت
اگاڌ = اپار اونهائي
اگم = جنهن جي خبر نہ پوي
البيلي = بي پرواهہ، آزاد طبع
الٽي بات = ابتي ڳالهہ
الوڪي = انوکي، عجيب
امين رس = اوم روپي رس
امين جهري = امرت رس نکري
امراہ = امير، معزز
امل = خوش يا بود ۾ آيو
انبو = اندرين ڄاڻ
انڀٽي = اندر ۾
ارٿ = بي مقصد ڳالهيون
انتَ = بلڪل، آخر، پڇاڙي
انتُ = ڳجهہ
انت انوپ = بلڪل اوچي، تمام اوچي
انتر = ويڇو، فاصلو، دوري

انتر جامي = هر چيز جو اندر، شِوَ
اندر رهي هلائڻ وارو
انّـي = ڳنـڍ اوديـا، ڪـام ۽ ڪـرم
جي
انجن = سرمو، ڪجل
انحد = ازخود آواز
انڙڪو = اناڙي يا بي سمجھ کي
انمن = اوم (ايشور) سان گڏ
اوٿ = آسرو، مدد
اوسر = وقت
اوکد = دوا، دارون، علاج
اوگي = اپرڻ، زيور، لباس
اوکيا = اپريو، پوکيو
اوگهٽ = مهڻي سهڻي
انوپ = عجيب، بي مثال، لاثاني
انيـک بِـڌ = گهڻـن نمونـن سـان
ڳالهائين ٿا
اهـ = ڏينهن
اهـ نس = رات ڏينهن
امير ڪاٽي = پورهيت ڳنوار
اٿوکي = ڊاهي، مٽائي
اير = ڏگ، رستو
ايکو ترسو = هڪ سؤ هڪ (101)
ايک ميک = هڪ ٿي وڃڻ

(ب)

بازي = راند
باطن = لڪل، ڳجهو
بيجڙيا = وچڙيو
بيجيا بکيا = طاقت
برم = برهم، خالق ڪائنات
برهما = جهان يا جڳت جو اپائڻهار
براجي = رهي ٿو، رونق افروز ٿئي ٿو
برنن، برني = بيان ڪرڻ
بسنت = وسي ٿو
بسرت = وسري
بکيا = بخشش
بلميا = ترسيا
بيجون = بي مثل، بي نظير
بيک = نمونو، پوش، ڍڪ
بيک = بکيا
بين = واٽي
بٿـي = ڪـرن قـل (جنهـن ٿـانو ۾
شراب يا دوا ٺاهجي
بيهہ = بيهڪ

(ٻ)

ٻاپ = پيءُ
ٻاڏي = ٻڏي
ٻال ڪنوار = سرسوتي
ٻاڻ = تير
ٻاون = سيتل
ٻستارو = وستار، پکڙيل
ٻوجهي = وسامي
ٻهڙ = بيهر
ٻيليڙا = منهنجا پيارا

(پ)

پاجن = پيجڻ
پان = سچ
پانت پانت = قسيمن قسمين
پانچ = پچاء
پاونچ = پنهنجو سچو پاءُ يا پريت
پاءُ = سٺي خواهش
پايا = پيارو
پيهان = ٻانهون
پرمنا = پڻڪڻ
پرمي = بي سمجهيءَ ۾ پليو

پرميلا = سير ڪيائين
پونرا = واس وٺندڙ من
پوحل = سنساري سمنڊ
پورا = پولا چريا
پيتيو = گذريو
پيد = ڳجهه سچ
پيڙيا = هڪ ٻئي کي گڏيا
پينين = ملي

(ت)

تاري = آذار، سهاري
تانگهه = چڪ
تاڏدي = چڪي ٿي
تاڻي = چڪين، چڪي
تاڻون = گرميون، سختيون
تج = ڇڏي
تحصيلون = (منزلون) طئي ڪيون
ترشنا = اجايل، چاهت
ترڪيا = ڏٺو
تڪبير = سير وجهڻ، ڪهڻ
تل = تر
ترور = وڻ
تلي = تري، هيٺان
تمام ڪيون = پوريون ڪيون
تول = تور، تڪ تور، ويچار
تنت = آتم ويچار
تنت = آتم تتو
تنت = سچو تت يا وستو
تنت = چيني بتان = آتم چاڻ بنان
تور = تريون
تور = انهد جا شبد
تورا = تريءَ جو آواز
تير = ڪناري
تين ڪٽ = ارڙهن، ڪٽ يا چٽ

(ٽ)

ٽاڪٽي = وهارڻ
ٽان = جاءِ
ٽانور = بينل
ٽوڪ = فائدو

(ٿ)

ٿامر = جاءِ
ٿامر ٿامر = جڳهه جڳهه، جاءِ بجاءِ
ٿور = جاءِ
ٿهرت = ترسڻ

(پ)

پار = پريون ڪنارو
پاڪڙي = پتا
پاڳي = پيري، پيرادو
پاڳين = پيرن تي
پالا = پارو
پانچ ساڌ = پنج دوست يعني پوترتا، سنتوک
پانچ سکي = پنج گڻ، جيڪي هي آهن:
1. پوترتا، 1. پريم، 3. سنتوش
4. وڏيڪ ويچار، 5. ماني، مان
پانچ ڪنوار = پنج ديوتا
پايانسي = پائڻ جي
پتر = برتن، پتريو
پٽيان = سازن جا قسم
پڇان = سڃاڻ
پڇم = اولهه
پرتبنپ = پاڇو
پرتيت = وشواس، ويساهه
پربنچ = وهنوار

پرجهڻ = سمجهڻ
پرچا = رهڻي
پرچا = واقفي
پرڏان = امير، وڏو
پرڏو = سمجهيو، پرجهيو
پرروپ = پين تي
پر نام ڪري = نمسڪار ڪري
پروار = پريوار، ڪٽنب
پروان = قبول
پرهرو = نيڪال ڪر
پرهريا = ناس ٿيا
پريا = پارپيا
پرسيان = پيڻ سان
پريان = رهڻ جون ڄايون
پلاٽي = سنجي (اٺ پلاڻڻ)
پلٽي = اچلي
پنٿ = رستو
پنڊ = سرير، بدن
پنج مواسي = جنهن ۾ هي پنج
اوگڻ هجن.
1. ڪام، 2. ڪروڌ، 3. لوڀ،
4. موهه، 5. اهنڪار
پنڊيرهمنڊ = شرير ۾ سرشتي
پني = پوري ٿي
پون = هوا
پهه = پُور
پهپ = گل
پيڪي = ڏسي
پيڪيا = ڏٺو
پيهه = پيءُ، ڏوگهه يا پي ڇڏ
پيهه پيون = پيو امرت ٿا پين.

(ج)

جات = ويئي
جات = اصليت، حقيقت
جري = سڙي، جلي
جڙ = پار
جڙهڙي = چمڪي
جڳت = يڪت، رستو
جڳت = ملڻ جي جاء
جڳهاس = سوالي
جم = جيئڻ
جمل = جملي، سارو، سمورو
جنهار = تڪليفون
جوئي = ڳولهي
جيءُ = منش
جي پي = جي پيا،
جيوڙي = توڙي

(جهه)

جهورا = جهوري، ڏک
جهڪور = آواز
جهلانو = لڏيو
جهوڪ = رهڻ جي جاء
جهميا = ڪاڏو
جهنگر = جانور
جهيلو = جهيڙو

(چ)

چڪجور = ٽڪرا ٽڪرا، چڪنا چور
چڪي = ست نڪري (لهي)
چڪي = چڪجي
چڪي = لڳي
چڪشيو = اکيون
چوراسي = جوٽيون
چيت اچيت = مورک ويچار ڪر
چين = آرام، سک
چين = ليو چاتو
چيني = چاتو

(چ)

چانئوون = اونده
چاپا = چانئڻ، پاڇو
چيچت = چجي لي، ٽڪرا ٽڪرا ٿي ٿئي

(ح)

حد = سرير جسم
حد ۾ = جسم يا سرير جي نظر کان
حرف = ڏوراپا

(خ)

خواشيان = چاهون، خواهشون
خاڪ = پرٿوي، مٽي
خسم = پيارو

(د)

دار = محلات، گهر
درجن = خراب ماڻهو
درڙ = پختو
درسي = ڏسڻ ۾ اچي
درلڀ = ملڻ ۾ ڏکيو
دروتي = اندرين
دَل = لشڪر
دمامان = آواز (دهل دمامان)
دمامين = دهلين دمامين
دوا داس = ٻارهن (12)
دؤر = گهوم يا گشت
دؤر = دوڙي
دستؤن = هٿئون
درس = درشن ديدار
دوک = وير
دوئي = ٻيائي

دهائي = قسم
دهائي ڪهي = قسم کڻي چوان ٿو
ديلم = دل جو

(ڌ)

ڌرني = ڌرتي
ڌم ڌمن ڌمي = ڌم ڌم جو آواز ڪري
ڌن = ڌني، لڳاتار آواز جيئن گهنڊ وڄڻ کان پوءِ
ڌوتي = خراب زال
ڌيانا = ڌيان ڪرڻ وارو

(ڏ)

ڏاسي = داسي ڪيو
ڏاندر = ڪنگاليٽي واتگز
ڏک = شاديءَ جو سنيو
ڏکي = لڏي
ڏور = ڳول
ڏولا = رليو
ڏولي = پٽڪي، رلي
ڏهيلي = دکدائي
ڏيهڙي = شرير
ڏيو = ديوتائون

(ر)

راس = ملڪيت
راڳ = پريت
رتي = ذري
رجني = رات
رچ = خوشيءَ سان
رچ = ناهه
رچ = پي، خوش ٿيءَ

رڄج = رنڱج
رمز = ڳجهہ
رضا = جيڪا ڳالهہ اڇي، رب جي مرضي
رلّ = ملي ،
رلمل = گڏجي
رلمل گيو = ملي ويو
رنجڪ = ذري بہ
رنگ رتي = پيار بہ ڳاڙهي ٿي
رڻ = جهنگ
روم روم = هڪ هڪ وار يا هڪ هڪ رڳ
رهت = رهڻي
رهت = پوتر

(س)

سانٽي = ڏينٽي
ساڏٽي = سينٽل، سهاڱ واري
ساماٽڻ = وڏن
سانپر = لوڻ جي ڍنڍ
ساٿي = گڏ، مددگار
ساوڌان = پورو ڌيان
ساهہ = آرام ڪر، ساهي پٽ
ساهو = شاهو (روحل جو پٽ)
سائٽن ٿا = ترسن ٿا
سباٽا = سمايو
سپر = پريل
سپر = سنو
ست = پاڪائي، سيل
ست = طاقت، شڪتي
سٽ = پيٽ بہ (ڏٽي سڳوري کي)
سجود = سجدو ڪيو
سڌ = پاڪ، پوتر
سڌ = شد
سر = ديوتائون
سراپ = بد دعا
سرت = ڌيان
سرپني = نانگڻ
سرت سماءُ = ان ڌيان ۾ گم ڪري
سرواهہ = ترار يا جنگ جو سامان
سروپي = جهڙو
سس = چنڊ
سسر = هڪڙائي
سڪل = سڀ
سڪر = چوٽي
سُن = سانت، چپ چاپ
سنجر = پاڻيءَ تي قبضو
سنمک = سامهون
سنگين = پاڻ سان
سنتاپ = ڏک
سنجوڳ = ميلو، ميلاپ
سنوار = ڳالهہ ٻولهہ
سنوار = ٺاهہ
سنوارت = وهنوار
سوانت بوند جل = ڌرم ميگهہ
سنوانت = برسات
سوجهائون = ڇاتائون
سور = سج
سوارا = پهلوان
سوُرہ = پهلوانن
سهجي = سولائي سان
سيان = سياڻو، ڏاهو
سيتي = سون
سيتي = ساڻ
سيري = ڍئيندڙ
سيري = ساري
سيک = سکيا
سيل = ست، پاڪائي
سيلي = وارن جي مالها
سين = سريا اشارو

(ش)

شال = ساڻ
شڌ = پوکر، پاڪ
شش يا سس = چنڊ
شنکهه = شينهن

(ق)

قلوب = دليون، دل اندر
قيوما = قيامت ڪان

(ڪ)

ڪاتب = تقدير لکڻ وارو
ڪارٽي = ڪارتي، وسيلو
ڪامڻ = جادو
ڪاري = تکو
ڪاهه = ڇا، ڪوهه
ڪاءِ = لک
ڪاياسود = شرير کي سڌار
ڪڍيا = ڪوڙي مت
ڪتڪون = چو
ڪٽ = حئي
ڪپاٽ = دروازو
ڪبيري = خراب پير
ڪسل = خوشي
ڪسلات = خوشي
ڪفر جو تاڙو ڪلفڊ بي ايماني
وٺي
ڪلا = شڪتين جو کيل
ڪلا مان ڪاءِ = قسر ڪاڏو
ڪلپنا = جوش سان ڳالهائڻ
ڪلس = پاڻيءَ جو ڦانوڙ يا باسڻ
ڪر = ڪهڻ
ڪليس = ڏک

ڪنت = پتي، مڙس
ڪنجن = سون
ڪندلي = تارازي
ڪنڌ = ڪنڌي، ڪنارو
ڪوپ = ڪوهه
ڪورا = مٿاچور
ڪونٽ = ڪنڊون
ڪيبر = تير
ڪي = ڪيئن
ڪيٿي = ڪٿي
ڪيجت = ڪر
ڪيس = وار
ڪيف = دارون
ڪيها = ڪهڙو

(گهه)

گهاٽ = رستو، لنگهه
گهٽ = اندر ۾
گهٽ = سرير، دبن، جسم
گهٽ ڏاري = جسم ۾ رهڻ وارو
گهوت = ٺهي
گهور = زور سان
گهور = ڳوڙها
گهول = گهوري

(ل)

لتڪي = لڪل، لڙهيل
لساني = زبان سان
لقاءَ = عجيب ڳالهه
لکي = ڏسي
لڪت = پرير، ڪل لکي
للاٽ = پيشاني
لوٽ = لهي
لوچي = اکيون

لوڙين = ڳولين
ليس = ذرو بہ نہ
لين پيو = گر ٿيو

(م)

مانگي = گھري
ماهلا = منهنجا
ماهي = کير ڏيڻ وارو
مٽ ماڻ = اندر جو وهم گمانُ
مذي = ٻہ
مر = ميں، خرابي
مر = ڀلي
مڙج = ٻري ٿيءُ
مرڏنگ = مڙهيان
مرکهہ = هرڻ
مطلوب=محبوب جنهن کي چاهجي
مس = لکيل اکر
مکتا = مٺيو
ملامت = گلا
منچا = آس، اميد
مندي ماندي = مانداٺو منديو
منشا = مراد، ياونا
مٿي = جيکي ٻڌل گيان کي ڪم
آڻين ٿا
موتو ٿي = موت کان اڳ مري
مورا ويرا = منهنجا ياءُ
مواس = مست
مواس = نادان، مورک
مول = اصل روح، آتماموٽن ماٺ
مين = مڇي

(و)

وار = وقت
واڙي = ماڙي، وادي
واڙي = ول
واسا = واسو
وجير = وزير
وڏار = ٽڪرا ڪري
وروندي = وندريل
وگهن = خرابي
ونک = ونگڙي
ونيک = رنڊڪون

صوفي روحل فقير

صوفي مراد فقير

ڪنڊڙيءَ جي فقيرن جو شجرو ”الف“

(۱) روحل فقير ذات زنگيجو ’ بلوچ‘ پاڙو شاهاڻي

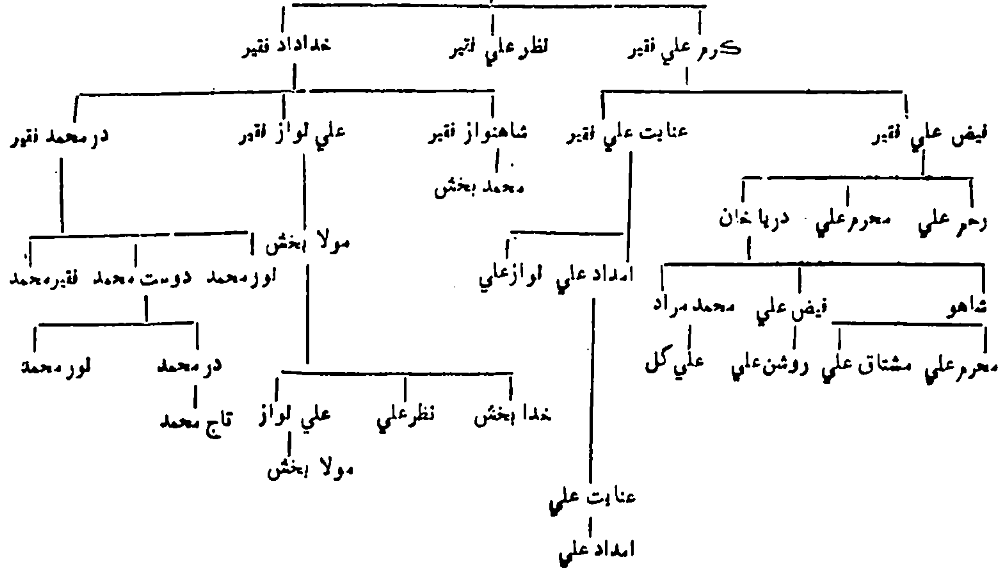
- شاهو خان
  - سلطان خان
  - روحل فقير ۱۷۳۴-۱۸۰۴ع
    - شاهو فقير (متوفي ۱۸۱۵ع)
    - غلام علي فقير (متوفي ۱۸۳۹ع)
      - روحل پيو
        - محمد حسن فقير
      - نواب فقير
        - غلام علي فقير پيو
          - محمد مٺل فقير
            - غلام رسول
            - غلام نبي
          - قلندر بخش
    - خدا بخش فقير* (متوفي ۱۸۴۳ع)
    - دريا خان فقير (۱۷۶۵-۱۸۵۳ع)
  - ميرو خان

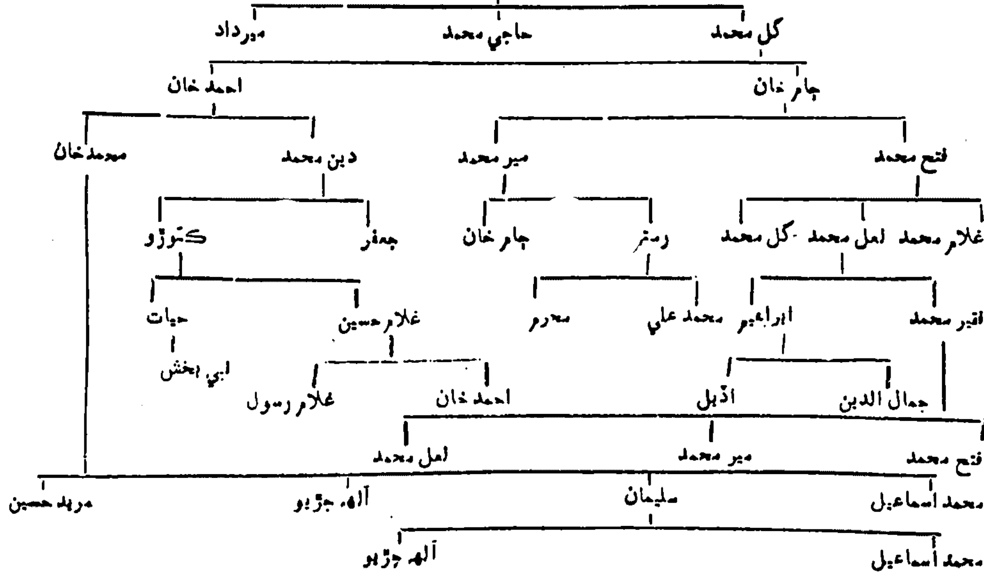
* شجرو اڳتي صفحي تي.

کنڊڙيءَ جي فقيرن جو شجرو "ب"

(٢) خدا بخش فقير ولد روحل فقير (ٻيون نمبر فرزند)

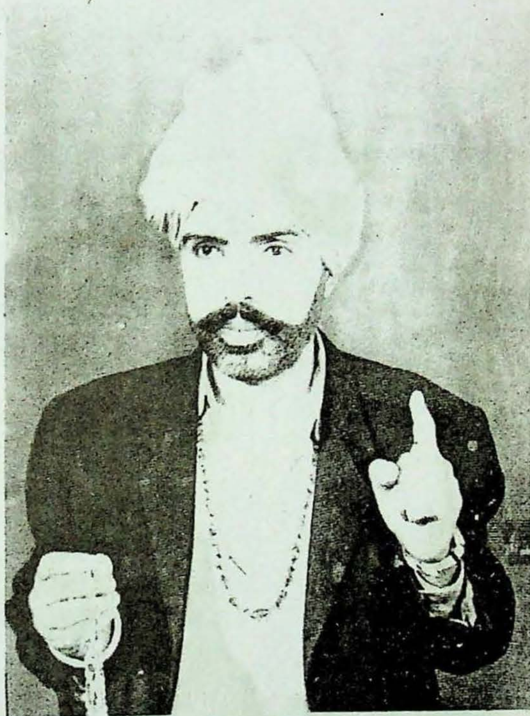

(١) مراد فقير ذات زنگيجو (بلوچ) پاڙو پرڪاٽي

صوفي دوست محمد فقير

صوفي دُر محمد فقير

Title By Sindhica